

Danmarks Demokratiske Virksomheder

Første kortlægning af fuldt demokratisk kontrollerede virksomheder

Februar 2019

Bag rapporten

Denne undersøgelse er gennemført af Tænk tanken Demokratisk Erhverv i samarbejde med analysebureauet Analyse & Tal. Desuden har Demokratisk Erhvervs advisory board, samt en lang række eksperter og sparringspartnere fra andre organisationer bidraget til undersøgelsen og udarbejdelsen af rapporten. Disse står dog ikke inde for eventuelle fejl og mangler. Vi vil gerne sige tak til alle, der har bidraget i processen.

Tænk tanken Demokratisk Erhverv arbejder for at fremme erhvervsdemokrati i Danmark som vidensaktør, debattør og samlende platform.

Analyse & Tal er et kooperativt analysebureau specialiseret i at kombinere klassiske samfundsvidenskabelige metoder med nye digitale datakilder.

Demokratisk Erhverv er finansieret af medlemsorganisationer, som alle er demokratiske virksomheder. Demokratisk Erhverv er styret ud fra princippet om *ét medlem, én stemme*.

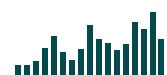
Andreas Pinstrup Jørgensen
Adm. direktør.

Tobias Bornakke, Ph.d.
Partner i Analyse & Tal

Magnus Skovrind Pedersen
Udviklings- og kommunikationsdirektør

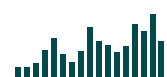
Frederikke Nayberg
Konsulent

For mere information kontakt:
Magnus Skovrind Pedersen
magnus@demokratiskerhverv.dk
+45 2856 3777

Indhold

Executive summary	3
<i>Om datagrundlaget</i>	<i>6</i>
1. Indledning	7
1.1 <i>Læsevejledning.....</i>	<i>9</i>
2. Baggrund.....	10
2.1 <i>Hypoteser om demokratiske virksomheder.....</i>	<i>10</i>
2.2 <i>Klassificering af demokratiske virksomheder.....</i>	<i>11</i>
3. Demokratiske virksomheder i tal	19
3.1 <i>Størrelse og udbredelse.....</i>	<i>19</i>
3.2 <i>Demokratiske virksomheder fordelt på branche.....</i>	<i>26</i>
3.3 <i>Regnskabstal for demokratiske virksomheder</i>	<i>32</i>
3.4 <i>Performance og nøgletal.....</i>	<i>37</i>
4. Forskningsfelt og litteratur	45
4.1 <i>Det brede socialøkonomiske felt</i>	<i>45</i>
4.2 <i>En definition på demokratiske virksomheder.....</i>	<i>50</i>
5. Metode	52
5.1 <i>Dataindsamling</i>	<i>54</i>
Bilag.....	58
<i>Bilag 1. Om definition og operationalisering</i>	<i>58</i>
<i>Bilag 2. Beskrivelse af dataindsamling.....</i>	<i>60</i>
<i>Bilag 3. Kodemanual</i>	<i>63</i>
<i>Bilag 4. Bortfaldsanalyse.....</i>	<i>66</i>
<i>Bilag 5. Ekspertpanel.....</i>	<i>85</i>
<i>Bilag 6. Om produktivitet for demokratiske virksomheder</i>	<i>86</i>
<i>Bilag 7. Om investeringer.....</i>	<i>88</i>
<i>Bilag 8. Om virksomhedsdemokratier.....</i>	<i>89</i>
<i>Bilag 9. Litteraturoversigt</i>	<i>93</i>
Referencer	94

Executive summary

Denne publikation er det første danske forsøg på at kortlægge den erhvervsdemokratiske sektor i tal. Den er resultatet af en vidtgående kategorisering af ejerskab og kontrol hos alle aktive danske virksomheder på baggrund af data fra CVR-registeret, og en efterfølgende analyse af regnskabsdata fra Danmarks Statistik. Rapporten vil forklare og analysere disse deskriptive tal, men dette må dog ikke forveksles med kausalpåstande.

Kortlægningen viser, at der findes mindst 18.605 demokratiske virksomheder i Danmark. Demokratiske virksomheder udgør en betragtelig del af dansk erhvervslivs omsætning, og står gennemsnitligt for en højere produktivitet pr. medarbejder og større investeringer i egne maskiner og virksomhed end øvrige danske virksomheder.

Den demokratiske virksomhed – en definition

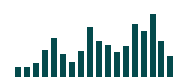
En uafhængig erhvervsdrivende organisation der ifølge vedtægterne styres af en demokratisk forsamling tilnærmelsesvist efter princippet *"ét medlem, én stemme"*, eller hvor minimum halvdelen af styringen og/eller ejerskabet kan ledes tilbage til denne demokratiske forsamling. Medlemmer kan være organisationer, producenter, forbrugere og andre privatpersoner, og medlemsskabet skal være relativt åbent.

Noget tyder dog på, at ikke alle erhvervsdemokratiske virksomheder fungerer efter samme logik som øvrige danske virksomheder. Mens foreningsdemokratier og virksomhedsdemokratier (som f.eks. Lån & Spar Bank og Arla) har højere eller lignende afkast pr. investeret kapital sammenlignet med øvrige danske virksomheder, har forbrugerdemokratier et lavere afkast. Det er interessant, da netop forbrugerejede selskaber som oftest har det som formål at holde priserne nede og dermed afkast lave. Dette tematiserer derfor en mere bred og relevant debat.

For demokratiske selskaber som andelssektoren, de gensidige selskaber, foreningsejede virksomheder, kooperativerne o. lign, blev skabt til at løse danskernes fælles økonomiske, sociale eller kulturelle udfordringer og tilfredsstille fælles behov. Her slår traditionelle afkastmål ikke til. Men hvis ikke demokratiske virksomheder skal vurderes på klassiske afkastmål, skal de måles på noget andet. Det virker indlysende, at sektoren bør vurderes på sit samfundsbidrag, og der bør opstilles klare parametre for sektorens succes. Noget som bør følges op af senere studier.

Demokratiske virksomheder har stor betydning for Danmarks økonomi

Der findes 18.605 virksomheder i Danmark, som enten er direkte demokratiske, eller hvor en demokratisk organisation ejer over halvdelen af aktierne. Det er dog kun 5.864 af disse virksomheder, som Danmarks Statistik fører firmastatistik på. Derfor er omsætning, ansatte og forskellige regnskabstal kun baseret på disse 5.864 virksomheder. Knap 10 % af danske virksomheders omsætning (8,3 %) er erhvervsdemokratisk og hver tyvende privatansatte (5,5 %) arbejder i en erhvervsdemokratisk virksomhed.

Tabel 1. Overblik over demokratiske virksomheder

	Antal virksomheder	Antal medarbejdere	Omsætning
Demokratiske virksomheder	5.864	154.229	330 mia. kr.
Øvrige virksomheder	307.115	2.689.295	3.641 mia. kr.
Demokratiske virksomheder som andel af den samlede økonomi	1,9 %	5,4 %	8,3 %

Kilde: Tænk tanken Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM), 2017

Demokratiske virksomheder står for en højere produktivitet end øvrige danske virksomheder

Erhvervsdemokratiske virksomheder stod i 2016 for en gennemsnitligt højere produktivitet målt på resultat efter skat pr. årsværk (289.828 kr.) end øvrige virksomhedsformer (209.699 kr.). Den øgede produktivitet synes blandt andet at skyldes, at demokratiske virksomheder er overrepræsenterede i mere produktive brancher inden for f.eks. industri og forsyning. Vægter man for den skæve branchefordeling blandt demokratiske virksomheder, fremgår det dog, at demokratiske virksomheder ikke er mindre produktive, men faktisk mere produktive målt på resultat efter skat pr. årsværk.

Tabel 2. Nøgletal for demokratiske virksomheder

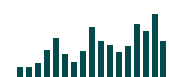
	Produktivitet (Resultat efter skat/årsværk)	Egenkapitalens forrentning (ROE)	Nettoinvesteringer /ordinært resultat
Demokratiske virksomheder	289.828 kr.	6,2 %	120 %
Øvrige virksomheder	209.699 kr.	11,5 %	58 %

Kilde: Tænk tanken Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN), 2016

Anmr. Produktivitet er målt som resultat efter skat pr. årsværk. Egenkapitalens forrentning er målt som ordinært resultat som andel af egenkapitalen (ROE).

Samtidig viser rapporten, at demokratiske virksomheder samlet performer ringere på en række afkastmål som f.eks. egenkapitalens forrentning (6,2 %) i forhold til øvrige virksomheder (15,5 %). Ser man på de enkelte erhvervsdemokratiske ejerformer, får man dog et andet billede. Foreningsdemokratier (14,2 %) og virksomhedsdemokratier (16,6 %) performer bedre på egenkapitalens forrentning og en række andre performancemål end øvrige virksomheder. Det er de forbrugerejede virksomheders lavere performance (3 %) ift. de andre demokratiske ejerformer, der hiver gennemsnittet ned på alle performancemål. Det er nærliggende at læse denne forskel som et resultat af, forbrugerejede virksomheders mål om at holde priserne nede og kvaliteten af services oppe. En sådan konklusion vil dog kræve undersøgelser af prisniveau, kvalitet og de andre samfundsmæssige mål en forbrugerejet virksomhed er sat i verden for at opfylde.

Demokratiske virksomheder investerer mellem 20 % mere end og dobbelt så meget som øvrige selskaber målt på hhv. nettoinvesteringer pr. omsat krone og pr. ordinært resultat. Dette kan tolkes som udtryk for, at virksomhederne styres ud fra et mere langsigtet perspektiv med en prioritering af at holde kerneforretningen konkurrencedygtigt og på teknologisk forkant. Meget høje investeringsniveauer kan dog også være udtryk for overinvestering.

Demokratiske virksomheder fylder særligt i industri, forsyning, handel, bolig og finanssektoren

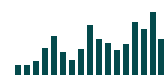
Erhvervsdemokrati er særligt udbredt i brancherne: 'Industri, råstofindvinding, og forsyningsvirksomhed' (18 % af branchens omsætning) med store virksomheder som Arla, Danish Crown, men også elselskaber som SEAS-NVE og NRGi. Derudover udgør demokratiske virksomheder som Coop og Danish Agro ca. 7 % af omsætningen inden for handel og transport.'

Hele 90 % af demokratiske virksomheders omsætning ligger i tre brancher: 'Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed', 'Handel og transport' og 'Landbrug, skovbrug og fiskeri'.

Desuden viser rapporten, at knap halvdelen af de ansatte i boligbranchen (40 %) er ansat af erhvervsdemokratiske virksomheder. Her er det særligt de almene boligorganisationer, som f.eks. tæller KAB eller FSB samt andelsboligforeningerne, der er repræsenteret. Desuden er næsten hver fjerde ansatte i finansiering og forsikringsbranchen (22 %) som f.eks. Nykredit eller MP-pension, ansat i erhvervsdemokratiske virksomheder.

Et konservativt bud

Denne rapport er den hidtil mest vidtrækkende indsats for at kortlægge den demokratiske sektor i Danmark. Dog gør forfatterne af rapporten sig ingen illusion om at indfange den erhvervsdemokratiske sektor til fulde. Der hersker ingen tvivl om, at rapporten undervurderer den erhvervsdemokratiske sektors faktiske størrelse. Der er brancher og områder, som ikke er medtaget pga. datamangel hos Danmarks Statistik, og der er demokratiske virksomheder, som ikke er indfanget af nærværende rapportes dataindsamlingsmetode. Dertil kommer, at virksomheder hvor demokratiske organisationer har en betydelig ejerandel, og derfor reelt kan kontrollere virksomheden, alene er medtaget, hvis de demokratiske organisationer har ejermajoritet. Rapporten må derfor betragtes som et første skridt i et større forskningsarbejde om at få alle erhvervsdemokratiske virksomheder kortlagt.

Om datagrundlaget

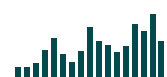
Rapportens tal er baseret på de nyeste registeroplysninger fra Danmarks Statistiks firma- og regnskabsstatistik for henholdsvis årene 2017 og 2016. Den er lavet på baggrund af en omfattende kategorisering af danske andelsselskaber, foreninger og andre selskaber med demokratisk styre baseret på udtræk fra CVR-registeret efteråret 2018. Rapporten må derfor betragtes, som den mest vidtgående indsats til dato for at kortlægge den erhvervsdemokratiske sektor.

Der er imidlertid en række begrænsninger ved Danmarks Statistiks firma- og regnskabsstatistik og CVRs oplysninger om virksomheder og organisationer i Danmark, som betyder, at der er flere vigtige sektorer, vi kun får et delvist billede af i omsætning og antallet af ansatte. Der er desuden enkelte sektorer, som slet ikke er med i regnskabsanalyserne. Af de vigtigste områder der er påvirket, kan nævnes:

- De almene boligselskaber, hvor vi alene har tal for ansatte, men ikke for omsætning.
- Andelsboligforeningerne, hvor bortfaldet stort set er totalt (95 %).
- Øvrige ikke-momspligtige selskaber. Dette gælder for al udlejning og administration i almene boligselskaber, undervisning, mange foreninger, kulturelle foreninger, social forsyning foruden hjemmeplejen, sportsforeninger mm. jf. momslovens §13, hvorfor der alene er data på ansatte og ikke på omsætning, eksport, handel mv. for denne gruppe af demokratiske virksomheder.
- Finansbranchen og de primære erhverv (altså primært landbruget), hvor der alene er tal for ansatte i firmastatistikken.

Ovenstående databegrænsning medfører, at denne rapportes opgørelse af demokratiske virksomheders bidrag til dansk økonomi, må betragtes som et meget konservativt bud på den faktiske størrelse af sektoren og dens andel af dansk økonomi.

Demokratiske virksomheder er i kortlægningen kategoriseret som enten forenings-, forbruger-, medarbejder og virksomhedsdemokratier afhængigt af, om det er foreninger uden erhvervsformål, forbrugere, medarbejdere eller virksomheder (f.eks. landmænd) der er gået sammen om ejerskab i demokratiske erhvervsdrivende organisationer. I vores statistiske analyser har vi alene anvendt begreberne virksomhedsdemokrati, forbrugerdemokrati og foreningsdemokrati. Det skyldes at multistakeholderdemokratier og medarbejderdemokratier er så fåtallige i Danmark, at de for at sikre diskretion er lagt under foreningsdemokrati.

1. Indledning

Aldrig tidligere har private virksomheder haft så stor indflydelse på samfundet som i dag. Virksomheder som Facebook, Apple, Google og Amazon tilbyder services, som vi for blot få år siden knap kunne forestille os. Og det er godt. Men med indflydelsen kommer et ansvar.

I juni 2017 giver EU Google en bøde på 18 milliarder kr. for at misbruge sin monopollignende position. Apple og Facebook anklages i 2017 af forskere fra Københavns Universitet for at snyde den danske statskasse for fem milliarder kr. årligt. I oktober 2017 får Amazon en bøde på 1,8 milliarder kr. for modtagelse af ulovlige skattefordele. Den 11. april 2018 måtte Facebooks stifter Mark Zuckerberg stå skoleret for den amerikanske kongres for dårlig beskyttelse af brugernes personlige data.

I Danmark øges antallet af kritiske røster. Fortællingen synes at være, at både danske og udenlandske virksomheder ikke for alvor lever op til spillereglerne på markedet samt sociale og miljømæssige krav, som er nødvendige for at løse nogle af tidens store udfordringer. Men det er forkert at skære alle private virksomheder over samme læst.

Alternativ til nationalisering og regulering

I den Europæiske Union vil Margrethe Vestager løse markedsmisbrug og skatteunddragelse med regulering og bøderegn. USA's præsident, Donald Trump, forsøger at konfrontere globaliseringens sociale problemer gennem handelskrig og høje toldsatser. I England vil partiet Labour nationalisere koncerner og opskalere statens rolle for at konfrontere sociale og miljømæssige udfordringer.

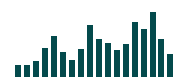
Men der findes en anden vej, der begrænser behovet for regulering, protektionisme og nationalisering. Det er den erhvervsdemokratiske vej. En satsning på virksomheder som er ejet af forbrugerne, småvirksomheder eller medarbejderne, og som er medlemsdemokratisk kontrolleret. Virksomheder, der historisk har vist sig at bidrage særligt til god virksomhedsførelse, miljømæssig bæredygtighed og social ansvarlighed. Det er virksomheder som danskere stifter bekendtskab med hver dag, når de handler i supermarkedet, tager et lån, køber en forsikring eller drikker vand fra hanen.

Overalt i det danske samfund er der erhvervsdemokratiske virksomheder, som alle fungerer efter tanken om bredt ejerskab og demokratisk kontrol. Og erhvervsdemokrati giver god mening. Det giver nemlig forbrugerne, småvirksomheder og medarbejderne bedre mulighed for at styre deres virksomheder og fastsætte andre og mere mangfoldige mål end blot den økonomiske bundlinje.

Økonomisk vækst og samfundsmæssig interesse

Danmark er ejet af danskerne i mere end en forstand. Danmark har nemlig næsten altid, og vil langt ind i fremtiden være en økonomi karakteriseret ved virksomheder ejet bredt af almindelige borgere. Andelssektoren, de gensidige selskaber, foreningsejede virksomheder og kooperativerne og lignende blev skabt for at løse borgernes fælles økonomiske, sociale eller kulturelle udfordringer.

Når brand og dødsfald ruinerede små familier, opfandt danskerne de gensidige forsikringselskaber. Når monopoltilstande på købmandsdrift i det nordvestjyske Thisted førte til ågerpriser på brød og mælk, oprettede man Danmarks første brugsforening. Og når danske landmænd ville undgå godsejernes monopol og skabe mulighed for salg til større markeder for den lille landbrugsbedrift, så etablerede man fælles mejerier og slagterier. Sådanne virksomheder kalder vi i denne rapport

erhvervsdemokratiske virksomheder. De fleste af virksomhederne har til den dag i dag, indskrevet det vi efter nutidens standarder ville kalde, tredobbelte bundlinjer i deres DNA og virksomhedsførelse: Hensynet til det sociale, miljøet og det økonomiske. Den erhvervsdemokratiske virksomhed var højmoderne allerede før industrialiseringen.

En ejerform for fremtiden?

Klimaforandringer og forurening, tab af arbejdspladser, landsbydød, stigende ulighed, digitale monopoler, skatteunddragelse og fremmede regeringers overtagelse af vigtig infrastruktur. Det er alle emner, som fremtidens virksomheder skal bidrage sit til at løse. Spørgsmålet er, om erhvervsdemokratiske virksomhedstyper med sit særlige DNA, stadig har mulighed for at konfrontere disse udfordringer, som de har konfronteret lignende i fortiden?

Områder som fødevarer, detailsektor, forsyning, boliger, forsikring, pension, realkredit og bank har i mere end hundrede år været domineret af eller stærkt påvirket af erhvervsdemokratiske selskaber. Og det bliver de formentligt ved med i lang tid endnu. Men det er ingen selvfølge. Og hvis man vil kende den erhvervsdemokratiske sektors sundhedstilstand og økonomiske samfundsbidrag, bliver man nød til at følge den tæt. Kun ved at afgrænse denne sektor, bliver man i stand til at undersøge dens særlige karakteristika og eventuelle fordele sammenlignet med andre virksomhedsformer. Et er nemlig sikkert, Danmarks økonomiske og samfundsmæssige helbred er tæt forbundet til den erhvervsdemokratiske sektors sundhed.

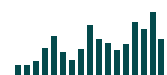
Derfor er det uheldigt, at undersøgelser de seneste år tyder på, at der ikke bliver startet mange nye erhvervsdemokratiske virksomheder. Den seneste systematiske undersøgelse fra 2013 kom fra Cooperative Europe og viste, at mens der i 2013 i Italien blev skabt 7.500 nye kooperativer om året, i Belgien 650 og i Sverige 550, blev der kun skabt i omegnen af 20 nye demokratiske virksomheder i Danmark. Det kan der være en række årsager til. Men noget tyder på, at selve virksomhedsformen ikke får samme opmærksomhed fra politisk side eller i erhvervsfremmeindsatser i Danmark som andre virksomhedsformer. Mindre demokratiske virksomheder melder om problemer med at rejse midler fra banker, som er skeptiske over for ejerformen. Andre melder om udfordringer i kontakt med det offentlige mht. beskatning og vejledning til opstart af virksomhed.

Men en stor del af årsagen er også, at danskerne har glemt, hvad erhvervsdemokrati er. Til trods for, at flere og flere studier peger på at de unge generationer i højere grad end tidligere mener at virksomheder bør tage samfundsansvar, så er danskernes viden om andelsorganisering meget lav¹.

Erhvervsdemokrati bliver sat på tal

Denne publikation søger at kortlægge den ikke-finansielle erhvervsdemokratiske sektors størrelse i tal. Hvor stor er omsætningen af sektoren? Hvor mange medarbejdere? Hvor meget investerer den? Hvor produktiv er den? Så vidt data tillader det, bryder vi samtidig sektoren op på brancher og virksomhedstyper for at få en bedre forståelse af en sektor, som i mange år har været en uigennemsigtig økonomisk gigant i det danske samfund. Forfatterne af denne rapport nærer dog ingen illusion om faktisk at indfange hele den erhvervsdemokratiske sektor. Der vil være områder, virksomhedsformer eller specifikke virksomheder der pga. af databrud eller begrænset tilgængelig information ikke er medtaget i denne undersøgelse. Rapporten må derfor betragtes som et første

¹ Se f.eks. Deloitte's store millennium-undersøgelse for studier af de yngre generationers krav til virksomheder og deres arbejdspladser. Se Operate 2014 for spørgeskemaundersøgelse af danskernes kendskab til deres medlemskab af medlemsbaserede virksomheder.

skridt i et større forskningsarbejde om at få alle erhvervsdemokratiske virksomheder inkluderet i kortlægningen.

Det korte resultat og budskab i nærværende rapport er, at der findes en stor og produktiv erhvervsdemokratisk økonomi i Danmark. Sektoren har gennem historien vist, at den var i stand til at skabe omstilling til det bedre ud fra demokratiske principper og flerdobbelte bundlinjer. Det er derfor sandsynligt, at virksomhedsformen også i fremtiden kan være særlig gunstig til at konfrontere nogle af de økonomiske, sociale og miljømæssige udfordringer, Danmark og verden står over for.

Men en sådan konklusion kræver en mere tilbunds gående undersøgelse af funktionsmåden af den erhvervsdemokratiske sektor. Noget som denne undersøgelse gør muligt fremadrettet, men ikke selv bryster sig af at udføre. Sådanne studier af de ekstraøkonomiske bidrag til samfundet af virksomhedsformen er et naturligt og vigtigt næste skridt i forståelsen af demokratiske virksomheder.

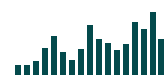
1.1 Læsevejledning

Rapporten er bygget op i tre dele.

Første kapitel i rapporten beskriver det samfunds- og forskningsmæssige bagtæppe, hvorpå rapporten skal forstås: Hvorfor denne rapport. Hvor henter rapporten sin inspiration fra? Og, ikke mindst, en beskrivelse af forskellige typer af demokratiske virksomheder.

Andet kapitel af rapporten er analysen. Første delanalyse beskriver den erhvervsdemokratiske sektor i overordnede tal i forhold til alle øvrige virksomheder i Danmark. Anden delanalyse undersøger sektoren ud fra de enkelte brancher, den er udgjort af. Tredje delanalyse undersøger de demokratiske virksomheders regnskabstal. Fjerde delanalyse beskæftiger sig med demokratiske virksomheders performance på en række traditionelle måltal, for at kaste lys på om demokratiske virksomheder kan måle sig med de mere konventionelle ejerformer.

Sidste og tredje kapitel af rapporten er et metodiske teoretisk afsnit, der behandler forskningsfelt, litteratur og metode. I metodekapitlet forklares definitions- og dataarbejdet, der går forud for resultaterne i analysen. Metodeafsnittet er den korteste tekst, men samtidig der, hvor det største arbejde ligger skjult. Hvis man ønsker at vide mere om arbejdet, der førte til foreliggende resultater, er man velkommen til at gå på opdagelse i bilagsmaterialet, som særligt citeres i metodeafsnittet.

2. Baggrund

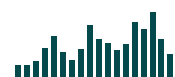
Et indflydelsesrigt studie fra 2017 foretaget af professor ved CBS Steen Thomsen pegede på, at danske erhvervsdrivende fonde lever væsentligt længere end andre virksomheder og klarer sig bedre i krisetider¹. Det førte kort tid efter til nedsættelsen af en kommission, der skulle undersøge mulighederne for at begunstige oprettelsen af nye fondsejede virksomheder. Resultaterne fra kommissionens arbejde har i 2019 ført til et lovforslag med et flertal bag sig, der skal gøre det skattefrit at overdrage sin virksomhed til en erhvervsdrivende fond. En lignende debat og konkrete politiske ændringer kom i kølvandet på en rapport forfattet af blandt andre professor Morten Bennedsen fra CBS om familieejede virksomheder i 2014². Rapporten pegede på, at familieejede virksomheder var gode til at tjene penge og klarede krisen bedre end andre virksomhedsformer. Den efterfølgende debat førte i 2017 til en sænkelse af gave- og arveafgiften ved generationsskifte af familieejede virksomheder til den yngre generation.

Forskellige ejerformer har forskellige konsekvenser for samfundet. Derfor bør man ikke blot skæve til forskning på erhvervsdrivende fonde og familieeje, men også til andre ejerformer for at få et tilstrækkeligt grundlag at udvikle politik på. Der findes allerede international forskning, som giver gode indikationer på, hvordan forskellige ejerformer indvirker på virksomhedens stabilitet og produktivitet. Men i Danmark har man kun lige skrabet i overfladen. Der er dermed områder, som vi i Danmark med fordel kunne undersøge nærmere. Denne publikation er netop et første skridt på vejen mod at give et mere helstøbt billede af den danske økonomi og forskellige ejerformers samfundsbidrag. Både på det rent økonomiske domæne og på mere brede mål for samfundsnytte.

2.1 Hypoteser om demokratiske virksomheder

Denne analyse tager det første skridt til at afgrænse den erhvervsdemokratiske sektor i tal. Men opgaven er ikke med denne publikation definitivt tilendebragt. Den må fremadrettet styrkes af den følgende kritik og arbejde med sektoren. Det er også hensigten, at denne publikation skal danne grundlag for fremtidige undersøgelser på det erhvervsdemokratiske område med spørgsmål som: Hvor konkurrencedygtig er sektoren? Hvordan og hvorfor performer sektoren som den gør på forskellige performancemål? Hvor stabil er sektoren i krisetider på beskæftigelse, økonomi og overlevelse? Hvad er gennemsnitslevetiden? Hvordan bidrager virksomhederne til lokalsamfundet, miljøet o. lign.? Disse spørgsmål er de seneste år blevet taget op af forskere verden over, og der tegner sig en række indikationer som beskrevet nedenfor. Der er dog langt fra opnået forskningskonsensus på alle områderne.

- Erhvervsdemokratiske virksomheder klarer sig bedre i økonomiske krisetider i forhold til andre virksomhedsformer.
- Erhvervsdemokratiske virksomheder har en tendens til at leve længere end andre virksomhedsformer.
- Erhvervsdemokratiske virksomheder har en højere grad af stabilitet i beskæftigelse end andre virksomhedsformer.
- Erhvervsdemokratiske virksomheder er gode til at recirkulerer pengene i lokaløkonomien frem for at kanalisere dem væk herfra.
- Erhvervsdemokratiske virksomheder har bedre vilkår for at prioriterer ideelle formål som miljø, sundhed, sociale forhold, lokale aktiviteter o.lign. i deres virke end andre virksomhedsformer. Det er desuden sandsynligt at erhvervsdemokratiske virksomheder

sikrer en højere spredning af indkomst- og formueforhold i forhold til andre virksomhedsformer.

- Visse erhvervsdemokratiske virksomhedsformer skaber større sandsynlighed for succes i generationsskifteprocesser.
- Visse erhvervsdemokratiske virksomheder er mere produktive end andre virksomhedsformer.

2.2 Klassificering af demokratiske virksomheder

I denne publikation definerer vi demokratiske virksomheder som følger:

En uafhængig erhvervsdrivende organisation, der ifølge vedtægterne styres af en demokratisk forsamling tilnærmelsesvist efter princippet et medlem en stemme, eller hvor minimum halvdelen af styringen og/eller ejerskabet kan ledes tilbage til denne demokratiske forsamling. Medlemmer kan være organisationer, producenter, forbrugere og andre privatpersoner og medlemsskabet skal være relativt åbent.

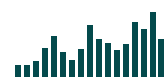
Mere om definitionsarbejdet i afsnittet om forskningsfelt og litteratur sidst i rapporten.

Det følgende er en opstilling af de forskellige typer af demokratiske virksomheder og en kort opsummering af de mest gængse hypoteser og antagelser om virksomhedsformen.

Forbrugerejede demokratiske virksomheder

Forbrugerejede virksomheder defineres her som en demokratisk virksomhed, hvor medlemmerne hovedsageligt er forbrugere af virksomhedens produkter eller services. Klassiske forbrugerejede virksomheder er Coop, GF-forsikring og mange af de danske elselskaber som eks. SEAS-NVE.

Detailhandel, realkredit, pension og forsikring og forsyning er i dag i vid udstrækning ejet af forbrugerne. De forbrugerejede virksomheder blev oprettet for at sikre forbrugerne høj kvalitet i produkter og services kombineret med en lav pris. Selvom det ikke er entydigt at forbrugereje altid frembringer dette resultat, har forbrugereje inden for forsyningssektoren i Danmark i forskellige undersøgelser vist sig at levere lavere priser på vand og fjernvarme end andre ejerformer³. Om det også er gældende i andre sektorer, er ikke klart, men det er sikkert at eksempelvis brugsbutikkerne i Danmark i mere end 150 år har kunnet konkurrere med de privatejede virksomheder. Det samme gælder for forbrugerejede forsikringsselskaber, som de seneste år har overgået væksten i konventionelt ejede selskaber i Danmark⁴. Derfor er det nærliggende at tænke, at forbrugerejet faktisk lykkedes i deres opgave: At sikre lave priser og høj kvalitet. Det er dog samtidig blevet påpeget at forbrugerejede virksomheder er udfordret ved at have et meget spredt og dermed svagt ejerskab (eks. Coops 1,7 millioner medlemmer). Den enkelte forbruger har ikke særligt meget i klemme hos brugsforeningen, og de enkelte medlemmer har svært ved at føre en strategisk interesse igennem for ledelsen af virksomheden. Det stiller ejerkredsen svagt over for en meget magtfuld og samlet direktion.

Storstrøm Forsikring

Storstrøm Forsikring G/S er et **gensidigt forsikringsselskab**. Som kunde er man dermed automatisk medejer af selskabet. De gensidige forsikringsselskaber begyndte at springe frem i midten af 1800-tallet, hvor brandforsikringen blev introduceret som et værn mod risikoen for de dengang relativt hyppige, store brande. Storstrøm Forsikring blev **stiftet i 2002** ved en sammenlægning af forsikringsselskaberne Møns Brandforsikring g/s og Marker Madsen g/s, hvis rødder på Lolland, Falster og Møn går tilbage til hhv. 1867 og 1945. I dag har selskabet **20 ansatte** og havde i 2017 en **bruttopræmieindtægt på 61,158 Mio. DKK**. (Kilder: Storstrøm Forsikring)

Energi Fyn

Energi Fyn er et af **Danmarks mange forbrugerejede forsyningsselskaber**, hvor kunderne er andelshavere i selskabet. Energi Fyn **ejes og styres af selskabets 205.000 kunder**. Ud over at eje og drive elforsyningsnettet på størstedelen af Fyn, ejer og driver koncernen desuden vindmøller, leverer fibernetløsninger, mm. Selskabet har 330 ansatte og havde i 2017 en **nettoomsætning på 1.353 Mio. DKK**. (Kilder: Energi Fyn)

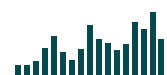
På den anden side påpeger tilhængerne af forbrugerejet, at hvis medlemmernes indflydelse i en forbrugerejet virksomhed er stærk og velfungerende, vil den brede ejerskare åbne forbrugerejet op for at pleje de mere langsigtede, samfundsmæssige og fælles mål, som en meget stor og mangfoldig ejergruppe kan tænkes at blive enige om. Dette kunne betyde, at forbrugerejede virksomheder ville have en højere grad af investeringer samt en længere investeringshorisont end mere konventionelle virksomhedsformer.

Steen Thomsen og Martin Conyon har i det internationale samleværk om god selskabsledelse, Corporate Governance – mechanisms and systems påpeget at, set ud fra principal agent-teorien, kan de forbrugerejede finansielle virksomheder antages at være mere forsigtige end andre virksomhedsformer⁵. Dette bakkes op af et studie fra Holland, som har undersøgt store europæiske finansielle organisationers succesrater. Studiet viser, at de forbrugerejede bankinstitutioner klarede sig bedre igennem krisen end de investorejede banker. Det betyder dog ikke, at denne forsigtighed fører til et ringere afkast på egenkapitalen. Snarere tværtimod synes de forbrugerejede finansielle institutioner at have sikret både en højere grad af stabilitet i forrentningen samtidig med et minimalt højere afkast på egenkapitalen end sammenlignelige investorejede finansielle institutioner⁶.

Virksomhedsejede demokratiske virksomheder

Virksomhedsejede virksomheder defineres her som en demokratisk virksomhed hvor medlemmerne er uafhængige privatejede enkeltvirksomheder, producenter, butikker og lignende.

Ofte kaldes denne type virksomhed produktionskooperativer eller frivillige kædesamarbejder. Et klassiske eksempel herpå er Arla og Danish Crown, Kop og Kande osv. Her er det de enkelte

landmænd, butikker eller andre virksomheder uafhængige af kæden men deltager frivilligt og med lige demokratisk indflydelse i kæde/produktionssamarbejdet. De enkelte virksomheder behøver ikke være demokratisk ejet og styret, men det skal den virksomhed som samarbejdet går gennem. Fremover vil vi kalde disse virksomheder virksomhedsdemokratier eller virksomhedsejede demokratiske virksomheder.

Dansk landbrug og de danske landbrugsvirksomheder er i dag hovedsageligt ejet af danske landmænd. DLG, ARLA, Danish Crown osv. har historisk sat dagsordenen for den type af demokratiske virksomheder, her kaldet virksomhedsdemokratier. Ejermodellen har de senere år været under pres fra både danske landmænd og tendensen til globalisering af den danske fødevareproduktion.

Thorupstrand Kystfiskerlaug

Thorupstrand Kystfiskerlaug ApS er en andelsorganisation bestående af partsfiskere, som forvalter fangstrettigheder og sikrer at rettighederne fordeles ligeligt mellem medlemmerne. **En fisker kan købe sig ind i laug for 100.000 kr.** I en branche, hvor fiskerikvoterne samles på fortsat færre hænder, skaber den erhvervsdemokratiske struktur mulighed for, at **unge fiskere kan etablere sig.** Desuden sikrer laug at **fiskeriet forankres i lokalsamfundet**, som igennem generationer har levet af at fiske fra kysterne, og for hvem det ligger dybt på sinde at bedrive skånsomt og **ansvarligt fiskeri.** (Kilder: Thorupstrand Kystfiskerlaug, Thorupstrand Fisk)

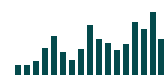

Thise Mejeri

Inden for landbruget og især mejeribranchen er der flere eksempler på store producentejede virksomheder. Ud over Danmarks største mejeri Arla, kender mange Thises produkter fra mejerihylden i dagligvarebutikkerne. Thise Mejeri A.M.B.A. er et **producentejet andelsselskab**, der blev **etableret i 1988** af en gruppe nordvestjyske landmænd, der ønskede at satse på **økologi.** Den kompromisløse tilgang til udelukkende at producere økologisk var på daværende tidspunkt et sats, da økologien ikke for alvor havde fået luft under vingerne i Danmark. Thise har i dag en **omsætning på 998 mio. kr.** og **ejes af de 70 landmænd, som producerer mælken til Thises produkter.** (Kilder: Thise)

I akademiske kredse har man i længere tid debatteret to områder: Landmændenes ve og vel i og konkurrencedygtigheden af den producentejede virksomhedsform. Økonomer fra Københavns Universitet forsøgte i to artikler at afsøge en teoretisk begrundelse for det enkelte medlems deltagelsen i den fællesejede virksomhed. De kom frem til, at der i et principal agent-teoretisk perspektiv kan findes flere grunde til, at virksomhedsformen syntes at øge profit pr. input snarere end pr. investeret kapital, hvilket på længere sigt ville stille medlemmerne økonomisk dårligere end hvis de leverede til et frit marked (Thomsen & Conyon 2012:130). Desuden har Steen Thomsen og Conyon i deres beskrivelser af den kooperative ejerform udformet følgende teoretiske konsekvenser af producentejet: Producentejede virksomheder bør have tendens til høj gæld, lav investeringsgrad, fokus på at reducere udgifter frem for at være teknologiledende, for meget fokus på produktion frem

for marketing, eksport og produktudvikling, ringe eksport. Dette er dog endnu ikke blevet bekræftet i empiriske undersøgelser. Faktisk findes der indikationer på, at landmænd i udviklingslande kan drage fordel af fællesejet med højere priser til følge pga. den stærkere forhandlingskraft⁷. Om dette også gælder i højt kompetitive markeder er usikkert. Sikker er det, at de producentejede giganter har indtaget en meget dominerende position i Europas landbrugsproduktion.

Foreningsejede demokratiske virksomheder

Foreningsejede demokratiske virksomheder defineres her som en demokratisk virksomhed, hvor medlemmerne er de enkeltpersoner, som er medlemmer af foreningen/foreningerne der ejer virksomheden (f.eks. interesseorganisationer, fagforeninger, kristne organisationer mfl.).

De foreningsejede virksomheder er ofte karakteriseret ved at have indskudt et ekstra organisationsled mellem det enkelte medlem og virksomheden. De største foreningsejede virksomheder er ejet af danske fagforeninger og interesseorganisationer, hvor foreningens primære formål ofte er ideelt og ikke driften af virksomheden alene. Foreningsmedlemmerne er de endelige ejere, som vælger foreningens ledere. Foreningen vælger derpå igen, hvordan dens virksomheder ledes. Da fagforeningens medlemmer ofte, men ikke altid, er forbrugere af virksomhedens ydelser, kan der tales om delvist eller indirekte forbrugereje. Et eksempel er Arbejdernes Landsbank, Lån og Spar Bank eller LO Plus og tidligere Alka Forsikring.

Spejdersport

Blandt de foreningsejede virksomheder er der **mange organisationer inden for kultur, sport, uddannelse og sociale ydelser**, f.eks. spejderbevægelsens og fagbevægelsens virksomheder. En af disse er Spejdersport, **som ejes af Det Danske Spejderkorps** og sælger outdoor tøj og sko i hele landet. Som virksomhed servicerer den langt mere end medlemmerne af Det Danske Spejderkorps og er gennem sit ejerskab med til at **understøtte spejdernes aktiviteter**. (Kilder: Spejdersport)

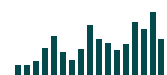

Lån og Spar Bank

Lån og Spar er ejet af **LB Forsikring, Politiforbundet, Pensionskassen for Sygeplejersker og Lægeseekretærer samt Danmarks Lærerforening**. Det er således disse demokratiske organisationers medlemmer der, i sidste ende sætter retningen for selskabet – også selvom de ikke selv er kunder i banken. Banken er således **ejet og styret demokratisk, men ikke nødvendigvis af medlemmer, der står direkte økonomisk forbundet til dem**. (Kilder: Lån og Spar)

Der findes så vidt vides ikke mange studier af foreningsejede virksomheder og deres præstationer i forhold til andre virksomhedsformer. Det mest nærliggende sted at kikke hen, når der tales om foreningsejede virksomheder, er sandsynligvis til de forbrugerejede eller fondsejede virksomheder, som til forveksling har en række fællestræk. Det ekstra organisationsled mellem virksomheden og de enkelte medlemmer kan enten tænkes at gøre organisationen mere afhængig af en 'enejers' interesser (en forening), men samtidig også mere autonom ift. at forfølge egne mål som eks. en fondsejet virksomhed. Professor og ekspert på corporate governance Steen Thomsen har i en stor

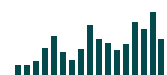

undersøgelse af fondsejede virksomheder i 2017 fundet, at den fondsejede virksomhedsform synes at være mere tålmodig end andre virksomhedsformer og derfor lever længere end andre virksomheder og præsterer en smule bedre⁸. Det er sandsynligt, at foreningsejede virksomheder slægter de fondsejede virksomheder på ved at fungere mere autonomt eller ideelt (mål om at sikre gode produkter til sine medlemmer eller fremme foreningens værdier) frem for at kræve mere kortsigtede afkast, som nogle investorejede virksomheder. Dette kan tænkes at gøre dem bedre i stand til at agere langsigtet og strategisk.

Medarbejderejede demokratiske virksomheder

Medarbejderejede virksomheder defineres som en demokratisk virksomhed, hvor medlemmerne er medarbejderne i virksomheden (f.eks. virksomhederne Analyse og Tal, KnowledgeWorker, Murersvendenes Aktieselskab og lignende).

Virksomheder ejet af medarbejderne er ikke en udbredt ejerskabsmodel i Danmark. Historisk har fagbevægelsen været med til at etablere og eje virksomheder i en række forskellige brancher – en form for indirekte medarbejdereje – men den direkte styring og ejerskab blandt medarbejderne har aldrig været et særkende for de danske fagforeningsejede virksomheder. Derudover har vi i Danmark flere virksomheder med brede medarbejderaktieprogrammer. Disse programmer kan, hvis de er brede (gælder for så stor en andel af medarbejderne som muligt) og dybe (at medarbejderne har en betragtelig andel af det totale ejerskab) betragtes som en medarbejderejet virksomhed. Internationalt er traditionen for fuldt medarbejderejede virksomheder langt mere udbredt i den angelsaksiske verden samt i Sydeuropa. Medarbejderejerskab over virksomheder er den måske mest undersøgte demokratiske virksomhedsform. Der foreligger en stor forskningsvolumen på området fra universiteter som Harvard, Oxford og London School of Economics. Forskningen peger i særlig grad på at virksomhedsformen har vist sig at være mere produktiv sammenlignet med andre virksomhedsformer⁹. Både i sammenligningsstudier og i eksperimentlignende før-og-efter studier. En del forskning peger også på, at de medarbejderejede virksomheder har en mere stabil beskæftigelse¹⁰, en længere levetid¹¹, samt at virksomhederne er mere succesfulde ved generationsskifte¹² end andre virksomhedsformer.

Københavns Cykelkooperativ

På Nørrebro i København ligger Københavns Cykelkooperativ ApS – et cykelværksted, hvor **alle cykelmekanikere er medejere** af virksomheden og leder den i fællesskab. Københavns Cykelkooperativ blev **startet i 2014** da deres gamle chef besluttede at lukke virksomheden. I stedet overtog en gruppe af medarbejdere virksomheden for at drive den videre som et kooperativ, hvor **dem, der udfører arbejdet bestemmer, hvordan virksomheden skal styres.** (Kilder: Københavns Cykelkooperativ)

Analyse & Tal

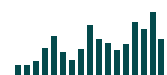
Analyse & Tal F.M.B.A. er et analysebureau, der blev etableret i 2012 af 5 nyuddannede sociologer. Siden er virksomheden vækset markant. I dag har Analyse & Tal **13 fuldtidsansatte**. Analyse & Tal har ekspertise i at anvende nye digitale metoder til samfundsfaglige analyser. **I Analyse & Tal er alle fuldtidsansatte også partnere** i virksomheden og får samme løn. Analyse & Tal er et eksempel på, hvordan nye virksomheder bringer de erhvervsdemokratiske principper i spil til at **balancere forretning og bæredygtigt arbejdsmiljø**, hvor medarbejdernes trivsel og indflydelse er i højsædet. (Kilder: Analyse & Tal)

I nærværende undersøgelse er denne ejer- og styreform inkluderet under 'foreningsdemokrati', da der ud fra vores opgørelser findes så få medarbejderdemokratier i Danmark, at man ikke kan bruge Danmarks Statistiks registre til at kortlægge dem særskilt og samtidig leve op til Danmarks Statistiks diskretionskriterier. Et sådant studie kræver anvendelse af deres separate regnskaber og vil blive taget op af Tænketanken Demokratisk Erhverv i fremtiden.

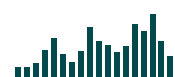
Multistakeholder – demokratiske virksomheder

I den kooperative forskning er det blevet populært at tale om multistakeholderkooperativer som et af svarene på en omskiftelig økonomi og behovet for flerdobbelte bundlinjer¹³. Multistakeholder dækker over den konstruktion, hvor flere demokratiske ejerformer eksisterer i den samme virksomhed på samme tid. Dette kendes eksempelvis fra den spanske supermarkedskæde Eroski som tilhører den kooperative koncern Mondragon. Eroski er både ejet af forbrugerne og medarbejderne på samme tid. Dette skaber et unikt styringshierarki hvor indflydelse på valg af virksomhedens ledelse er delt mellem medarbejdere og forbrugere. Det betyder, at ofte modstridende hensyn bliver bragt helt ind i bestyrelseslokalet: Ønsket om lave priser og høj kvalitet kombineret med gode arbejdsforhold og høje lønninger. Erhvervsdemokratiske multistakeholder virksomheder er ikke en velundersøgt virksomhedsform i forskningslitteraturen, blandt andet fordi de mere rendyrkede typer er langt mere almindeligt forekommende. I Danmark er multistakeholder demokratiske virksomheder ikke almindeligt forekommende, men der findes så vidt vides ikke nogen undersøgelse af deres udbredelse.

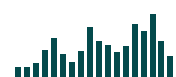
Afsluttende bemærkninger

I vores statistiske analyser har vi alene anvendt begreberne virksomhedsdemokrati, forbrugerdemokrati og foreningsdemokrati. Det skyldes at multistakeholderdemokratier og medarbejderdemokratier er så fåtallige i Danmark, at de for at sikre diskretion i data er lagt under foreningsdemokrati.

Fem versioner af demokratiske virksomheder

	Beskrivelse	Eksistens i Danmark	Særkender
Forbrugerejede/ Forbruger- demokratier	Ejet eller styret af forbrugere, hvor hver forbruger har én stemme.	Stor udbredelse i Danmark. Særligt inden for forsikring, realkredit og pension, hvor de har omkring halvdelen af markedet. Også udbredt inden for forsyning (el, fjernvarme og vand) og detailhandel (f.eks. Coop).	Sammenslutninger bestående af forbrugere med tanke på at sikre sig gode og billigere varer og services eller løse andre fælles behov.
Virksomhedsejede/ Virksomheds- demokratier	Ejet eller styret af virksomheder, hvor hver virksomhed har én stemme uafhængigt af størrelsen.	Stor udbredelse i Danmark. Særligt inden for fødevarersektoren (f.eks. Arla, DLG, Danish Crown og Danish Agro).	Har i Danmark vist sig at være stærke i eksportsektoren.
Foreningsejede/ Forenings- demokratier	Ejet eller styret af foreninger/demokratiske forsamlings, hvor hver person har én stemme	Stor udbredelse i Danmark. Særligt hos foreninger der ejer virksomheder: Fagforeninger, kristne organisationer, spejderorganisationer, sportsforeninger, erhvervsråd mv.	Er meget til stede i lokalområder og har ofte ideelle formål.
Medarbejderejede/ Medarbejder- demokratier	Ejet eller styret af medarbejdere, hvor hver medarbejder har én stemme.	Meget begrænset udbredelse i Danmark. Det gør sig dog gældende i en række nyere virksomheder (f.eks. Analyse & Tal, KnowledgeWorker, Rabotnik og Logik & Co.)	Medarbejderejede virksomheder er formentlig den erhvervsdemokratiske virksomhedsform som har fået mest opmærksomhed i forskningen. Virksomhederne har særligt vist sig at være mere produktive og stabile sammenlignet med andre virksomhedsformer.
Multistakeholder- ejede/ Multistakeholder- demokratier	Blanding af ovennævnte samarbejder med forskellige modeller af demokratier.	Uvist hvor udbredt det er i Danmark.	Bruges når forskellige typer af organisationer og sammenslutninger skal samarbejde økonomisk. F.eks. er Coop delvist multistakeholder, da de selvejende brugere kan siges at være selvstændige foreninger i det store Coop samarbejde. Her formår det nationale forbrugerdemokrati at samarbejde med det lokale brugsdemokrati.

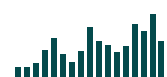

3. Demokratiske virksomheder i tal

3.1 Størrelse og udbredelse

Dette afsnit beskriver kort den demokratiske erhvervssektor i overordnede tal. Følgende er hovedpointerne:

- Der er 18.605 demokratiske virksomheder i Danmark hvoraf de fleste er forbrugerejede.
- Demokratiske virksomheder havde en omsætning for over 330 mia. kr. i 2017 og stod dermed for over otte procent af den samlede omsætning fra virksomheder i Danmark.
- Over 150.000 personer arbejder i en demokratisk virksomhed, hvilket udgør lidt over fem procent af de samlede arbejdspladser i danske virksomheder.
- Demokratiske virksomheder bidrager med ni procent af den samlede nettoeksport. Det på trods af at de alene udgør seks procent af den samlede eksport i Danmark.

Der er 18.605 demokratiske virksomheder i Danmark hvoraf de fleste er forbrugerejede

Tabellen nedenfor viser antallet af demokratiske virksomheder opgjort på virksomhedsform: foreningseje, virksomhedsdemokrati og forbrugerdemokrati.

Tabellerne er baseret på data fra hhv. Danmarks Statistiks firmastatistik og fra det offentligt tilgængelige CVR-register. Mens CVR-tallet er det mest retvisende mht. antallet af faktiske demokratiske virksomheder i Danmark, er antallet fra Danmarks Statistik det antal der findes umiddelbart tilgængelige firma- og regnskabsoplysninger på.

Som det fremgår af tabel 3, er der samlet set 18.605 demokratiske virksomheder i Danmark. Der er dog udelukkende tilgængelig virksomhedsdata fra Danmarks Statistik for 5.864 af dem, hvilket er illustreret i tabel 4. Det er disse knap 6.000 virksomheder, som anvendes i opgørelserne af firmastatistikken i de følgende kapitler.

Tabel 3. Demokratiske virksomheder som findes i CVR-registeret, fordelt på ejerform

	Virksomheder m. fuldt eller \geq 50 pct. demokratisk ejerskab	Pct. af samlet antal demokratiske virksomheder, som findes i CVR
Foreningsdemokrati	2.408	12,9 %
Virksomhedsdemokrati	703	3,8 %
Forbrugerdemokrati	15.435	83,0 %
Multistakeholders	5	0,0 %
Medarbejderdemokrati	54	0,3 %
I alt	18.605	100 %

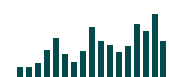
Kilde: Demokratisk Erhverv pba. data fra CVR-registeret 2018

Tabel 4. Demokratiske virksomheder som findes i DST's data, fordelt på ejerform

	Virksomheder m. fuldt eller \geq 50 pct. demokratisk ejerskab	Pct. af samlet antal demokratiske virksomheder, som findes i DST's data
Foreningsdemokrati	1.317	22,5 %
Virksomhedsdemokrati	524	8,9 %
Forbrugerdemokrati	4.023	68,6 %
Multistakeholders	0	Lagt sammen med 'Foreningsdemokrati' af diskretionshensyn
Medarbejderdemokrati	0	Lagt sammen med 'Foreningsdemokrati' af diskretionshensyn
I alt	5.864	

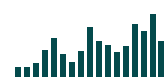
Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Forbrugerdemokratiet eller de forbrugerejede virksomheder er klart den mest udbredte form for demokratisk virksomhed med 4.023 virksomheder eller 68,6 % af alle demokratiske virksomheder. Herefter kommer de foreningsejede virksomheder med 1.317 og til sidst 524 virksomhedsdemokratier, hvoraf mange er producentejede landbrugsandelselskaber.

De følgende kapitler vil gå i dybden for at belyse, hvordan den demokratiske sektor fordeler sig på virksomhedstyper og brancher. Der vil dog udelukkende blive brugt data fra DST, hvilket betyder, at en meget stor del af den eksisterende erhvervsdemokratiske sektor ikke vil blive regnet med².

² Læs mere herom i metodekapitlet under bortfaldsanalyse.

Demokratiske virksomheder står for knap ti procent af danske virksomheders omsætning

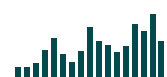
En virksomheds omsætning er et udtryk for det samlede salg i kr. og øre plus eventuelle indtægter fra investeringer. Tabellen nedenfor viser både antallet af virksomheder og omsætningen i henholdsvis demokratiske virksomheder og alle øvrige virksomheder i Danmark. Tabellen viser desuden den demokratiske sektors andel af henholdsvis omsætning og antallet af virksomheder.

Tabel 5. Omsætning i demokratiske og øvrige virksomheder

	Antal virksomheder	Omsætning
Demokratiske virksomheder	5.864	330.324 mio. kr.
Øvrige virksomheder	307.115	3.641.918 mio. kr.
Demokratiske virksomheders andel af samlet økonomi	1,9 %	8,3 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Demokratiske virksomheder udgør næsten 8,3 % af den samlede omsætning i danske virksomheder. Det svarer til en totalomsætning på 330 milliarder kr. Som det fremgår af tabellen, er andelen af demokratiske virksomheders antal dog langt lavere. De udgør kun 1,9 % af det samlede antal danske virksomheder som ligger over DST's bagatelgrænse³. Dette betyder i praksis, at demokratiske virksomheder i gennemsnittet er større end den gennemsnitlige danske virksomhed.

Hver tyvende beskæftigede arbejder i en demokratisk virksomhed

I tabellen nedenfor kan man se antallet af medarbejdere og antallet af årsværk i henholdsvis demokratiske og alle øvrige virksomheder i Danmark. Tabellen viser desuden demokratiske virksomheders procentuelle andel af det samlede antal medarbejdere.

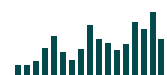
Tabel 6. Antal medarbejdere og årsværk i demokratiske og øvrige virksomheder

	Medarbejdere	Årsværk
Demokratiske virksomheder	154.229	111.520
Øvrige virksomheder	2.689.295	2.115.150
Demokratiske virksomheders andel af samlet økonomi	5,4 %	5,0 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Tabellen viser at Demokratiske virksomheder beskæftiger 154.229 medarbejdere, hvilket udgør 5,4 % af den samlede skare af danske privatansatte. Hvis man ser på antallet af årsværk (111.520) i demokratiske virksomheder udgør de 5 % af alle virksomheders årsværk. Årsagen til at antallet af årsværk og antallet af medarbejdere ikke udgør den samme andel af den private sektors ansatte er sandsynligvis, at den demokratiske sektor er overrepræsenteret i områder som detailhandelssektor med Coop som største enkeltaktør, hvor man traditionelt har mange deltidsansatte og ungarbejdere.

Tabel 5 og 6 illustrerer, at den demokratiske sektor er mere omsætningstung end medarbejdertung. Sektoren har nemlig en mindre andel af det totale antal medarbejdere (5,4 %) end sektorens andel af den totale omsætning (8,3 %) i dansk erhvervsliv. Årsagen hertil er sandsynligvis, at demokratiske virksomheder er 'overrepræsenteret' sidst i værdikæden for sekundære eller tertiære erhverv, hvor værdien af de enkelte produkter er høj, men antallet af medarbejdere er lav. Dette gælder eksempelvis for forarbejdning af landbrugsprodukter og forsyningsbranchen.

Demokratiske virksomheder eksporterer dobbelt så meget som de importerer

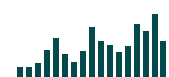
En virksomheds import og eksport betegner værdien af den mængde af varer som henholdsvis importeres til og eksporteres fra Danmark. En virksomhed som mestendels fører forretning i Danmark, og producerer ydelserne med indenlandske ressourcer, vil have både en lav eksport og import. Tabellen nedenfor viser værdien af import og eksport sat i forhold til omsætningen i demokratiske virksomheder og i alle øvrige virksomheder.

Tabel 7. Eksport og import i demokratiske og øvrige virksomheder

	Eksport	Nettoeksport	Import
Demokratiske virksomheder	88 mia. kr.	45 mia. kr.	43 mia. kr.
Øvrige virksomheder	1.298 mia. kr.	450 mia. kr.	848 mia. kr.
Demokratiske virksomheders andel af samlet økonomi	6,3 %	9 %	4,8 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Tabellen viser, at demokratiske virksomheder eksporterer for ca. 88 milliarder kroner og importerer for ca. 43 milliarder kroner. Det vil med andre ord sige, at den demokratiske sektor har en nettoeksport til udlandet på næsten 45 milliarder kr. eller 9 % af den samlede danske nettoeksport. Dette er mere end deres størrelse målt ved den samlede omsætning. De bidrager således positivt til den danske handelsbalance, hvilket bl.a. afspejler at de står for en væsentlig del af vores landbrugseksport.

Forbrugerdemokratier og virksomhedsdemokratier er mest udbredt

Nedenstående tabel viser demokratiske virksomheders omsætning fordelt på de forskellige typer erhvervsdemokrati, henholdsvis forbrugerdemokrati, foreningsdemokrati og virksomhedsdemokrati. Desuden viser tabellen antallet af ansatte og årsværk – som betegner ansatte svarende til antal fuldtidsbeskæftigede på et år – i de tre typer af demokratiske virksomheder.

Tabel 8: Demokratiske virksomheders omsætning, antal ansatte og årsværk, fordelt på type erhvervsdemokrati (procentvis andel af alle demokratiske virksomheder angivet i parentes)

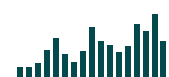
	Omsætning		Ansatte		Årsværk	
Forbrugerdemokrati	139.284 mio. kr.	(42,2 %)	76.106	(49,3 %)	52.408	(47,0 %)
Foreningsdemokrati	16.083 mio. kr.	(4,9 %)	46.823	(30,4 %)	32.251	(28,9 %)
Virksomhedsdemokrati	174.956 mio. kr.	(53,0 %)	31.300	(20,3 %)	26.862	(24,1 %)

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Gruppen af foreningsejede virksomheder har en samlet omsætning på cirka 16 mia. kr. og udgør dermed kun 4,9 % af den erhvervsdemokratiske sektors samlede omsætning. Forbrugerdemokratier står for 42,2 % med en omsætning på 139 mia. kr. og virksomhedsdemokratier med en omsætning på næsten 175 mia. kr. udgør 53 % af den demokratiske sektors omsætning.

Antallet af ansatte viser dog, at foreningsdemokratier beskæftiger mange personer, trods den lave omsætning relativt til de andre to demokratiske virksomhedstyper. Mens foreningsdemokratiernes omsætning udgør bare 4,9 % af den erhvervsdemokratiske sektors samlede omsætning, beskæftiger foreningsdemokratierne 30,4 % af den erhvervsdemokratiske sektors medarbejdere.

Af tabellen fremgår det desuden, at der hos forbrugerdemokratiske og foreningsdemokratiske virksomheder er større difference mellem antallet af ansatte og årsværk end hos virksomhedsdemokratiske virksomheder. Der er således sandsynligvis flere deltidsansatte hos forenings- og forbrugerdemokratiske virksomheder end i de virksomhedsdemokratiske virksomheder. Dette indikerer, at forbruger- og foreningsdemokratiske virksomheder især opererer inden for brancher, hvor en stor del af kerneydelsen er forankret i personlig service. Det kan f.eks. være virksomheder i detailbranchen, hvis virksomhed i høj grad baserer sig på menneskelige ressourcer, hvoraf mange sandsynligvis er ungarbejdere.

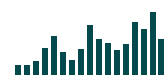
3.2 Demokratiske virksomheder fordelt på branche

Det følgende kapitel undersøger de demokratiske virksomheders aktiviteter inden for de forskellige brancher. Danmarks statistik opdeler de danske virksomheder på i en række forskellige typologier for brancher. Her fokuseres på den opdeling, hvor Danmarks Statistik bruger ti forskellige brancher til at indfange de danske virksomheder. I de følgende afsnit undersøges den demokratiske sektor i forhold til, hvilke brancher den er aktiv i, og hvilken andel den udgør af branchens samlede aktivitet på forskellige nøgletal.

I de nedenstående afsnit indgår branchen "Finansiering og forsikring" kun når antal ansatte omtales, da omsætning og regnskabstal ikke opgøres for denne branche i Danmarks Statistik. Den demokratiske boligsektors omsætning er desuden langt større end tallene i denne analyse antyder. Årsagen hertil er at DST ikke fører omsætningstal på 8.806 foreninger inden for 'Ejendomshandel og udlejning', som udgør stort set alle andelsboligforeningerne og de almennyttige boligforeninger og 1.571 frivillige foreninger inden for 'kultur, fritid og anden service'. Det har desuden flere steder været nødvendigt at sammenlægge enkelte brancher inden for den demokratiske sektor, da den enkelte branche ellers ville overskride Danmarks Statistiks diskretionskrav, og ikke kunne indgå i undersøgelsen.

Hovedpointer:

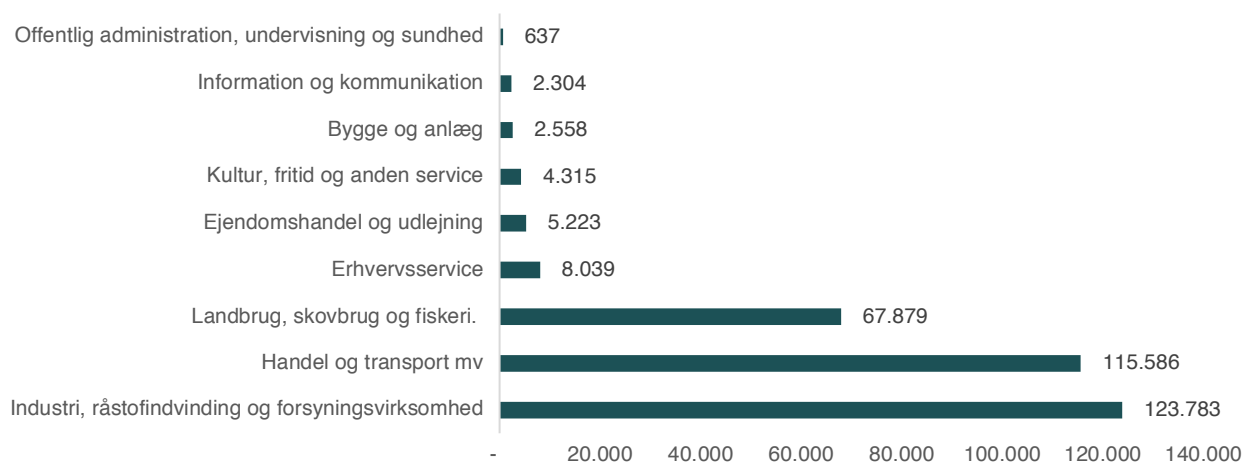
- 90 % af demokratiske virksomheders omsætning ligger i tre brancher: 'Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed', 'Handel og transport' og 'Landbrug, skovbrug og fiskeri'
- Mere end en tredjedel af den erhvervsdemokratiske sektors omsætning ligger i branchen Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed.
- Demokratiske Industri- råstof- og forsyningsvirksomheder står for 17 % af alle danske virksomheders omsætning i branchen. Herefter kommer demokratiske kultur- og fritidsvirksomheder med 10 % og ejendomsvirksomheder med 7 %. Demokratiske virksomheder er gennemsnitligt få i antal men store i omsætning.
- Knap halvdelen af alle ansatte i den erhvervsdemokratiske sektor er ansat i brancherne 'offentlig administration, undervisning og sundhed' samt 'handel og transport'.
- Knap halvdelen af de ansatte i boligbranchen og hver fjerde i finansiering og forsikringsbranchen er ansat i en erhvervsdemokratisk virksomhed
- Demokratiske landbrugsvirksomheder fylder meget på samhandel med udlandet
- Undervisning, kulturvirksomheder, sport og socialforsorgen er i høj grad foreningsstyrede

Mere end en tredjedel af den erhvervsdemokratiske sektors omsætning ligger i Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed

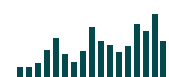
Nedenstående figur viser omsætningen i den demokratiske sektor fordelt på brancher:

Figur 1. Demokratiske virksomheders omsætning, fordelt på brancher (mio. kr.)

Kilde: Demokratiske Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017. Note: Branchen Finansiering og forsikring er udeladt, da branchen ikke opgøres af Danmarks Statistik.

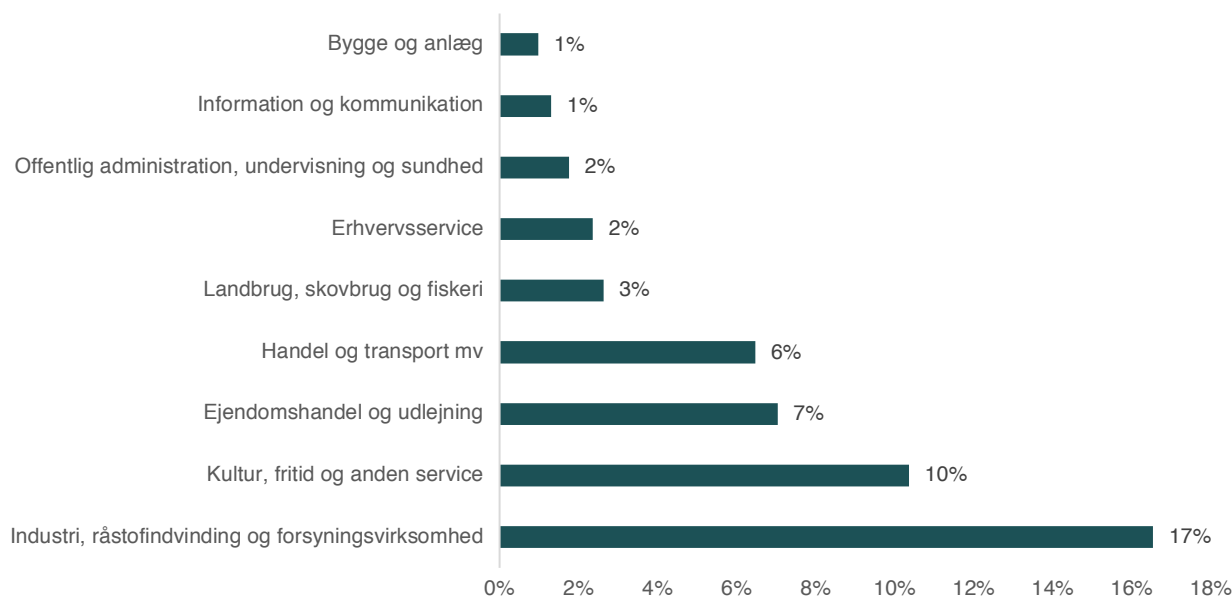
Den mest omsætningstunge branche i den erhvervsdemokratiske sektor er 'industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed'. Her omsætter demokratiske virksomheder for 124 milliarder kr. eller det der svarer til over en tredjedel af den totale omsætning i erhvervsdemokratiske virksomheder. Herefter følger 'landbrug, skovbrug og fiskeri' samt 'handel og transport'. Mere end 90 % af omsætningen i den erhvervsdemokratiske sektor ligger i de tre største brancher målt på omsætning: 'Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed', 'Handel og transport' og 'Landbrug, skovbrug og fiskeri'.

Demokratiske Industri- råstof- og forsyningsvirksomheder står for 17 % af branchens omsætning

Danske virksomheders omsætning udgør ifølge Danmarks Statistik ca. 3972 milliarder kr. I nedenstående figur opgøres den demokratiske sektors andel af den samlede omsætning i danske virksomheder fordelt på branche.

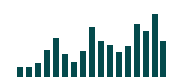
Figur 2. Demokratiske virksomheders andel af alle danske virksomheder omsætning fordelt på branche

Kilde: Demokratiske Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Det fremgår af figur 2 at demokratiske virksomheder er stærkest repræsenteret i Industri, råstofindvinding og forsynings-branchen, hvor de udgør 17 % af den samlede omsætning i branchen. Dette er formentligt grundet en kombination af andelsbevægelsens store fødevarerforarbejdningsvirksomheder samt de forbrugerejede virksomheders vide udbredelse i forsyningssektoren. De demokratiske virksomheder udgør 11 % af omsætningen i kultur, fritid og anden service-branchen og 7 % af Ejendomshandel og udlejnings-branchen. Det er værd at bemærke at de demokratiske virksomheder i alle brancher generelt undtaget 'Industri, råstofindvinding og forsyningsbranchen' samt 'Offentlig administration, undervisning og sundhed' har en højere omsætningsandel end andelen af det samlede antal virksomheder i branchen. Det betyder at de erhvervsdemokratiske virksomheder i de fleste brancher er relativt få og store.

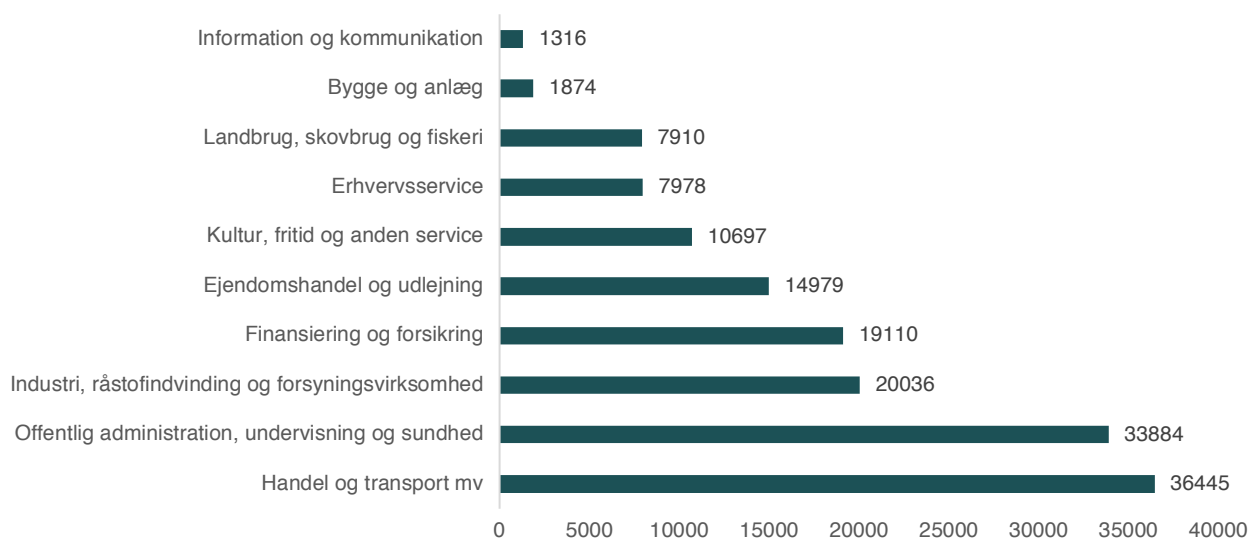
I den følgende figur er de demokratiske virksomheders andel af den totale mængde ansatte og årsværk i de enkelte brancher opgjort.

Knap halvdelen af alle ansatte i den erhvervsdemokratiske sektor er ansat i brancherne 'offentlig administration, undervisning og sundhed' samt 'handel og transport'

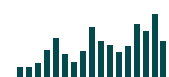
Det totale antal af ansatte i den erhvervsdemokratiske sektor ligger på 154.229. I nedenstående figur er antallet af ansatte i erhvervsdemokratiske virksomheder opdelt på alle 10 brancher.

Figur 3. Antal ansatte i demokratiske virksomheder, fordelt på branche

Kilde: Demokratiske Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

'Offentlig administration, uddannelse og sundhed' samt 'handel og transport mv' er de brancher, hvor demokratiske virksomheder har flest ansatte. De to brancher har henholdsvis ca. 34.000 og 33.000 ansatte i demokratiske virksomheder og står dermed for noget under halvdelen af alle ansatte i den erhvervsdemokratiske sektor (43 %).

Ca. 40 % af de ansatte i boligbranchen og hver fjerde i finansiering og forsikringsbranchen er ansat i en erhvervsdemokratisk virksomhed

Danske virksomheder har tilsammen 2,844 millioner ansatte. I nedenstående graf opgøres erhvervsdemokratiske virksomheders andel af alle danske virksomheders ansatte i de forskellige brancher.

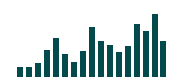
Figur 4. Ansatte i demokratiske virksomheder som andel af alle ansatte i danske virksomheder, fordelt på branche

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Det viser sig, at selv om 'Ejendomshandel og udlejning' kun udgør en meget lille del af den samlede omsætning (7 %) beskæftiger de næsten 40 % af det totale antal medarbejdere i sektoren⁴. Herefter indtræder 'finansiering og forsikring' som har 22 % af det samlede antal ansatte i sin branche. Dette er ingen overraskelse, da erhvervsdemokratiske pensionskasser, realkreditinstitutioner og forsikringsselskaber historisk har udgjort en meget stor del af markedet. I alle andre brancher står erhvervsdemokratiske virksomheder for mindre end 10 % af det totale antal ansatte i danske virksomheder.

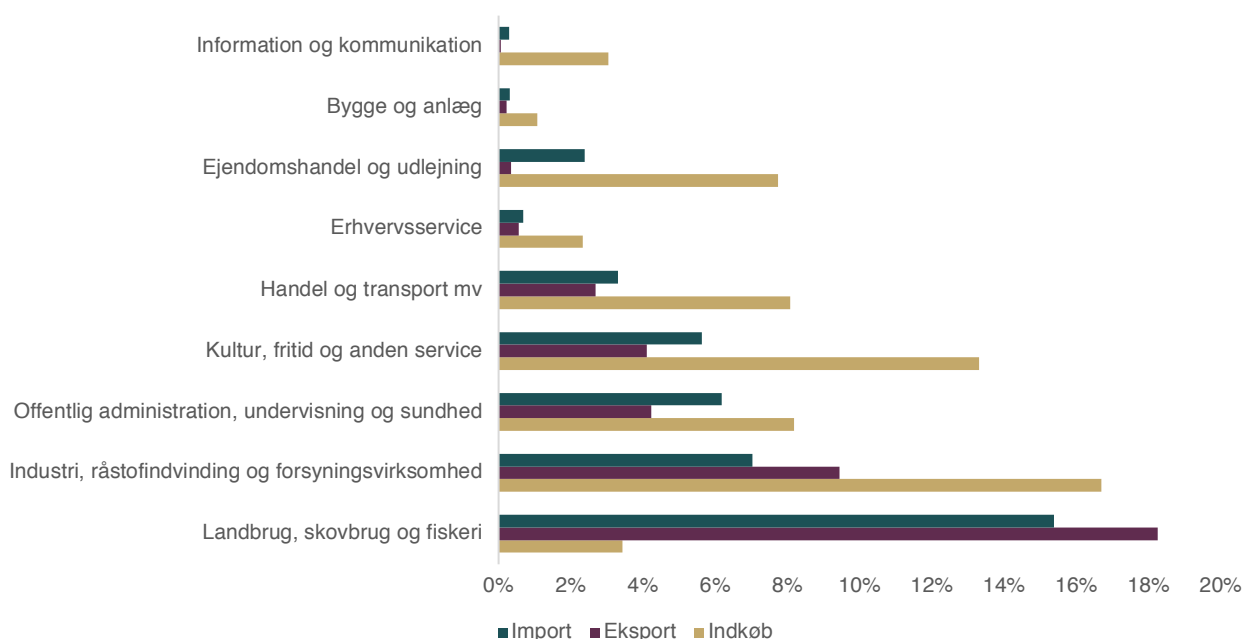
⁴ Dette tal er hæftet med en vis usikkerhed (underestimation), da en stor del af den erhvervsdemokratiske boligsektor ikke indfanges i DST's tal.

Demokratiske landbrugsvirksomheder fylder meget på samhandel med udlandet

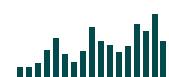
Når man opgør virksomheders samhandel med udlandet beskriver man det som oftest ud fra deres import og eksport. Men disse tal beskriver langt fra den samlede handel en virksomhed foretager. Hertil skal lægges de køb der foretages nationalt. Tallet for indkøb nationalt beskrives her som indkøb. I nedenstående figur opgøres den erhvervsdemokratiske sektors andel af import, eksport og indkøb på tværs af brancher. Af diskretionshensyn er brancherne 'bygge og anlæg' samt 'handel og transport' lagt sammen.

Figur 5. Demokratiske virksomheders import, eksport og indkøb som andel af alle virksomheders, fordelt på branche

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (FIRM) 2017

Demokratiske virksomheder markerer sig stærkest mht. andel af både den samlede danske eksport og import i branchen Landbrug, skovbrug og fiskeri. Her står de for 18 % af den samlede eksport og 15 % af den samlede import. I branchen 'Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed' står demokratiske virksomheder for 9 % af den samlede eksport og 7 % af den samlede import. Her er det samlede indkøb desuden meget stort. Demokratiske virksomheder står for 17 % af de samlede indkøb i branchen.

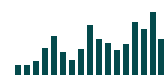

3.3 Regnskabstal for demokratiske virksomheder

Dette kapitel og følgende kapitel beskriver regnskabsforholdene og nøgletal for de forskellige typer af demokratiske virksomheder. Disse er baseret på Danmarks Statistiks regnskabstal for private byerhverv. Der er derfor en række erhverv og brancher, der ikke indgår i denne analyse, f.eks. landbrug. Samtidig udarbejder Danmarks Statistik ikke regnskabsdata på den finansielle sektor. Det samlede antal demokratiske virksomheder, der indgår i Danmarks Statistiks regnskabstal er derfor 3.887 og for de øvrige virksomheder 208.516. Disse tal er 2016-tal og ikke som i den ovenstående gennemgang 2017-tal.

Hovedpointerne i afsnittet er:

- Demokratiske virksomheder tegner sig for otte procent af den samlede egenkapital for aktive selskaber i de private byerhverv. Det er samlet set knap 200 mia. kr. eller det der svarer til ca. 35.000 kr. pr. dansker.
- Demokratiske virksomheder varierer på tværs af ejerformer, når det kommer til deres gæld og egenkapital. Virksomhedsdemokratier har relativt lavere egenkapitalgrad sammenlignet med øvrige virksomheder, mens forbrugerdemokratier har relativt højere egenkapitalgrad. Forbrugerdemokratier har således store frihedsgrader og formodentlig mulighed for at udvide forretningen, da de må antages at kunne øge deres balancer betydeligt – sammenlignet med andre virksomheder.
- Demokratiske virksomheder har i højere grad deres aktiver placeret i anlæg end i omsættelige aktiver såsom værdipapirer. Det er altså aktiver, der skaber erhverv og værdi i Danmark og ikke i særlig grad investeringer foretaget i andre virksomheder herunder udenlandske selskaber mm.
- Inden for anlægsaktiverne hælder demokratiske virksomheder til at placere sine værdier i materielle anlæg mm. Forbruger- og foreningsdemokratier har mange materielle anlægsaktiver hvilket betyder de har værdierne bundet i selve driften af selskaberne. Undtagelsen er dog virksomhedsdemokratier, der har mange finansielle aktiver

Otte procent af egenkapitalen i danske virksomheder kommer fra demokratiske selskaber

En virksomheds egenkapital er ejernes regnskabsmæssige andel af virksomhedens finansiering. I demokratiske virksomheder er ejerne eksempelvis andelshavere, andre demokratiske virksomheder, eller der kan være tale om en opsparat fælles kapital i foreninger, hvor medlemmerne hverken har helt eller delvist krav på egenkapitalen ved udtrædelse af foreningen. Egenkapitalen opgøres på virksomhedernes passivside, hvor gæld og andre forpligtigelser opgøres som den anden kategori af passiver.

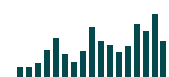
Nedenstående tabel viser egenkapitalen for de forskellige former for demokratiske virksomheder og deres andel af den samlede egenkapital for virksomheder i Danmark.

Tabel 9. Demokratiske og øvrige virksomheders egenkapital

	Egenkapital	Fordeling i procent
Forbrugerdemokrati	147 mia. kr.	6,1 %
Foreningsdemokrati	10 mia. kr.	0,4 %
Virksomhedsdemokrati	37 mia. kr.	1,5 %
Demokratiske virksomheder i alt	194 mia. kr.	8,0 %
Øvrige virksomheder	2.231 mia. kr.	92,0 %
I alt	2.426 mia. kr.	100 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Demokratiske virksomheders egenkapital udgør knap 200 mia. kr. og ca. otte procent af den samlede egenkapital i virksomheder i Danmark. Som det fremgår af tabellen, kommer langt hovedparten af denne egenkapital fra forbrugerejede selskaber. Blandt de forbrugerejede virksomheder findes store forsynings- og elselskaber, der har betydelig værdi bundet i deres produktionsanlæg, el-net mv., men der er selvsagt også andre brancher repræsenteret i denne kategori, f.eks. brugs- og boligbevægelsen.

Otte procent af alle nye investeringer i 2016 blev gennemført af demokratiske virksomheder

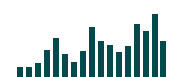
De seneste år har der været diskussioner af danske virksomheders manglende investeringslyst i udviklingen af egen virksomhed. Virksomhedernes evne til at investere afspejler også dens evne til at kunne konkurrere på længere sigt, og dermed fastholde erhverv og beskæftigelse i Danmark.

Tabel 10. Demokratiske og øvrige virksomheders investeringer

	Tilgang i investeringer	Investeringer i procent
Forbrugerdemokrati	11.969 mio. kr.	6,1 %
Foreningsdemokrati	726 mio. kr.	0,4 %
Virksomhedsdemokrati	3.038 mio. kr.	1,5 %
Demokratiske virksomheder i alt	15.735 mio. kr.	8,0 %
Øvrige virksomheder	180.644 mio. kr.	92,0 %
I alt	196.379 mio. kr.	100 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Som det fremgår investerede demokratiske virksomheder for over 15 mia. kr. i 2016. Det udgør otte procent af de samlede investeringer foretaget af danske virksomheder. Dette svarer nogenlunde til deres andel af den samlede omsætning.

Demokratiske virksomheder har flest anlægsaktiver

En virksomheds aktiver afspejler dens værdier. Disse opgøres overordnet set i anlægsaktiver, som på den ene eller anden måde er bundet i virksomheden og omsætningsaktiver, eksempelvis varebeholdninger, tilgodehavender, kassebeholdning og bankbeholdning, som kan realiseres på kortere sigt.

Nedenstående tabel viser fordelingen af de forskellige aktivtyper fordelt på typer af demokratiske virksomheder og øvrige selskaber.

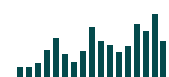
Tabel 11. Aktivtyper for demokratiske og øvrige virksomheder

	Anlægsaktiver	Omsætningsaktiver	Aktiver
Forbrugerdemokrati	74,8 %	25,2 %	261.644 mio. kr.
Foreningsdemokrati	66,0 %	34,0 %	23.598 mio. kr.
Virksomhedsdemokrati	65,1 %	34,9 %	99.637 mio. kr.
Demokratiske virksomheder i alt	71,7 %	28,3 %	384.879 mio. kr.
Øvrige virksomheder	64,1 %	35,9 %	4.843.492 mio. kr.
I alt	64,7 %	35,3 %	5.228.372 mio. kr.

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Som det fremgår, har demokratiske virksomheder overordnet set en højere andel af anlægsaktiver sammenlignet med øvrige virksomheder. Hvor de øvrige virksomheder har anlægsaktiver for 64 procent af aktiverne har demokratiske virksomheder anlægsaktiver for knap 72 procent af aktiverne. Modsat opgørelsen af egenkapital er der ikke store forskelle på aktivernes sammensætning mellem forskellige former for demokratiske virksomheder. Forbrugerejede selskaber har en lidt større andel af anlægsaktiver og dette skyldes formodentligt, de meget anlægstunge forsyningselskaber i denne kategori.

Grundlæggende set har forbrugerejede selskaber en lidt mindre likvid aktivside end øvrige virksomheder. Dette skal dog holdes op imod, at de har en væsentligt større egenkapitalgrad og derfor frihedsgrader til at kunne finansiere yderligere investeringer.

Demokratiske virksomheder har værdier i materielle anlæg

Anlægsaktiverne kan fordeles på en række poster, herunder immaterielle aktiver, grunde og bygninger, produktionsanlæg, andre driftsmidler og finansielle aktiver såsom værdipapirer og ejerandele i andre virksomheder, der ikke tænkes realiseret på kort sigt. Det kan f.eks. være ejerandele i datterselskaber.

Nedenstående figur viser de forskellige aktivtypers andel af den samlede aktivmasse fordelt på forskellige typer af demokratiske virksomheder og øvrige virksomheder.

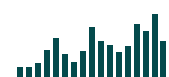
Tabel 12. Anlægsaktivernes andel af samlede aktiver for demokratiske og øvrige virksomheder

	Immaterielle anlægsaktiver	Grunde og bygninger	Produktionsanlæg og maskiner	Andre driftsmidler	Finansielle anlægsaktiver
Øvrige virksomheder	3,1 %	13,6 %	12,1 %	2,7 %	31,4 %
Forbrugerdemokrati	1,5 %	15,5 %	33,7 %	4,1 %	18,5 %
Foreningsdemokrati	0,8 %	20,8 %	26,2 %	1,2 %	16,1 %
Virksomhedsdemokrati	2,3 %	12,4 %	8,0 %	0,8 %	40,5 %
Demokratisk i alt	1,7 %	15,0 %	26,6 %	3,0 %	24,0 %
I alt	3,0 %	13,7 %	13,2 %	2,8 %	30,8 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Som det fremgår, er der store forskelle mellem virksomhedsdemokratierne og de to andre typer af demokratiske virksomheder. Forbrugerdemokratier og foreningsdemokratier har store dele af deres værdier bundet i produktionsanlæg, maskiner, driftsmidler, samt grunde og bygninger, hvorimod virksomhedsdemokratier har størsteparten af deres anlægsaktiver bundet i finansielle papirer.

Ovenstående peger på, at forbruger- og foreningsdemokratier holder deres værdier tæt til den faktiske virksomhedsdrift, mens virksomhedsdemokratier udvider deres ejerskab og har værdipapirer og aktier i andre selskaber. Ligeledes er det muligt, at virksomhedsdemokratier i højere grad har ejerandele i hinandens selskaber, eksempelvis inden for landbrug- og fødevarerbranchen, som udgør en stor del af denne type virksomheder.

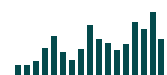

3.4 Performance og nøgletal

Dette kapitel præsenterer og diskuterer en række nøgletal for afkast, investeringer, soliditet og produktivitet. Da forskellige typer af demokratiske selskaber har forskellige målsætninger, er det vanskeligt at pege på enkelte meningsfulde nøgletal, og nogle nøgletal kan være direkte misvisende. Eksempelvis er afkastningsgrad ikke (nødvendigvis) ønskværdigt i et forbrugerejet selskab, hvis eksplicite formål ofte er at sikre billige produkter med høj kvalitet til sine medlemmer.

De overordnede konklusioner fra afsnittet er:

- Demokratiske virksomheder står for en højere produktivitet end virksomheder med andre ejerformer målt på resultat pr. årsværk, mens de er marginalt mere produktive målt på bruttofortjeneste pr. årsværk. Dette skyldes delvist at demokratiske virksomheder er i højproduktive brancher såsom industri og forsyning. Vægtes der for denne brancheskævhed er demokratiske virksomheder enten lige så produktive eller mere produktive målt på resultat efter skat pr. årsværk.
- Demokratiske virksomheder har lavere afkast end øvrige virksomheder. Det skyldes særligt forbrugerejede selskaber, som har markant lavere afkast end de andre erhvervsdemokratiske virksomhedsformer. målt både ift. egenkapital og i forhold til de samlede aktiver.
- Forbrugerejede selskaber investerer mere end øvrige selskaber og andre demokratisk ejede selskaber. Overordnet set investerer demokratiske selskaber mellem 20 og 100 procent mere end øvrige selskaber afhængigt af opstillingen af målet for investeringsgrad.
- Demokratisk ejede selskaber er solide, har lav gæld og har en høj egenkapital ift. virksomhedens samlede aktiver. Undtagelsen er virksomhedsdemokratierne, som har en lidt lavere soliditet sammenlignet med øvrige virksomheder.

Foreningsejede virksomheder performer bedre på marginerne

Almindeligvis måles en virksomheds performance på dens marginer og dens afkastningsgrad. EBIT-marginen måler selskabets evne til at omdanne omsætning til resultat. Afkastningsgraderne viser selskabets evne til at forrente egenkapital (ROE) og samtlige aktiver (ROA).⁵

For investorejede selskaber er dette vigtige nøgletal, da de viser selskabets evne til at omdanne omsætning til afkast til ejerne og selskabets evne til at omdanne investeringer til udbytte.

For demokratisk ejede selskaber er disse forhold ikke lige så simple. Forbrugerejede selskaber har en interesse i at sikre gode og billige services og produkter til deres kunder, mens alle demokratiske selskabsformer kan have ekstra-økonomiske værdier, som tynger afkastet, men skaber værdi for ejerne på anden vis.

Nedenstående tabel viser marginer og afkastgrader for de forskellige typer af demokratiske selskaber og øvrige virksomheder.

Tabel 13. Marginer og afkastgrader for demokratiske og øvrige virksomheder

	EBIT-margin (ord.res/omsætning)	ROE (ord.res/EK)	ROA (ord.res/aktiver)
Forbrugerdemokrati	3,6 %	3,0 %	1,7 %
Foreningsdemokrati	13,9 %	14,2 %	6,2 %
Virksomhedsdemokrati	4,2 %	16,6 %	6,1 %
Demokratiske virksomheder i alt	4,3 %	6,2 %	3,1 %
Øvrige virksomheder	7,7 %	11,5 %	5,3 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Som det fremgår af ovenstående, har demokratiske virksomheder overordnet set lavere marginer og afkastgrader sammenlignet med øvrige selskaber.

Ser man på forskellene mellem de demokratiske ejerformer, tyder noget på, at typen af demokratiske virksomhed spiller en rolle for, hvordan selskaberne scorer på nøgletallene⁶.

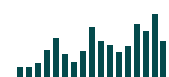
Foreningsdemokratierne har konsekvent højere afkast og marginer end de øvrige selskaber. Dette kunne tyde på, at disse selskaber i højere grad drives med afkast for øje end andre erhvervsdemokratiske virksomheder.

De forbrugerejede selskaber ligger væsentligt under marginerne og særligt afkastmålene sammenlignet med øvrige selskaber. Dette kan – som nævnt ovenfor – muligvis forklares ved, at de servicerer deres kundefejere med billige produkter af høj kvalitet.

Endelig har vi virksomhedsdemokratierne, som når det drejer sig om marginen ligger relativt lavt, men på både ROE og ROA ligger højere end øvrige virksomheder, men på de, og dermed ligner de forbrugerejede selskaber. Dette kan skyldes, at deres udgifter holdes høje da hovedparten af deres leverandører er ejere (producentkooperativer), eller at deres omsætning holdes nede fordi deres

⁵ Ovenstående nøgletal er ikke bygget op som analytiske regnskaber, hvor den investerede kapital er afgrænset, men alene som simple regnskabsstørrelser. Her forholdes det ordinære resultat direkte til egenkapitalen og aktiverne uden at vi forholder os til om dele af aktiverne eksempelvis reelt tilhører anden virksomhedsdrift. Denne fremgangsmåde er valgt p.b.a. begrænset detaljeringsgrad i Danmarks Statistiks regnskabsstatistik.

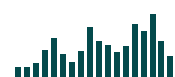
⁶ Dette kan dog også skyldes koncentration af forskellige demokratiske virksomhedstyper i specifikke brancher.

kunder også er ejere (eksempelvis kæder der laver fælles indkøb og service ejet som andelsselskaber samt servicevirksomheder tilknyttet landbruget). På den måde vil det lave afkast kunne forstås på min tre måder: Som i. højere priser på leveret mælk, svin mm. ii. lavere priser på services og produkter købt af selskaber samt iii. som afkast fra selskabet selv, når de forarbejdede produkter sælges.

Virksomhedsdemokratierne er dog samtidig den ejerform, der har den højeste afkastningsgrad målt på egenkapitalens forrentning (ROE). Det skyldes sandsynligvis, at andelsselskaber har en tilbøjelighed til at holde egenkapitalen lav for at sikre sig en lav andelsbeskatning.⁷

⁷ Modsat andre selskaber beskattes producentkooperativer ikke på baggrund af overskud, men med en procentdel af deres egenkapital.

Demokratiske virksomheder investerer mere

Der er løbende diskussioner af dansk erhvervslivs evne til at handle langsigtet. De seneste år har målsætningen om langsigtet værdiskabelse været et nøgleord i de relativt nyligt udviklede anbefalinger for god selskabsledelse og god fondsledelse¹⁴. Samtidig har der været en stigende tendens til, at danske virksomheder investerer mindre i eget kapitalapparat end virksomheder i andre lande. Disse investeringer kan til en vis grad afspejle selskabernes evne til at planlægge med den langsigtede værdiskabelse for øje.

Nedenstående tabel viser investeringsgrader for de forskellige typer af demokratiske virksomheder og for øvrige selskaber. Denne er defineret både som investeringernes og nettoinvesteringernes andel af omsætning og ordinært resultat før skat.

Tabel 14. Investeringsgrader i demokratiske og øvrige virksomheder

	Investeringer /ordinært resultat	Investeringer /omsætning	Nettoinvesteringer /ordinært resultat	Nettoinvesteringer /omsætning
Forbrugerdemokrati	272 %	5,4%	250 %	9,1%
Foreningsdemokrati	49 %	9,9%	40 %	5,5%
Virksomhedsdemokrati	50 %	6,9%	46 %	2,0%
Demokratiske virksomheder i alt	132 %	2,1%	120 %	5,2%
Øvrige virksomheder	71 %	5,7 %	58 %	4,4 %

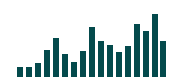
Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Som det fremgår af tabel 14, har demokratiske virksomheder en højere investeringsgrad end alle øvrige selskaber. Uanset investeringsmålet anvender de flere midler både ift. selskabernes resultater og deres omsætning. Nettoinvesteringerne ift. omsætningen ligger på fem procent for demokratisk ejede selskaber og fire procent for øvrige selskaber, hvorimod nettoinvesteringerne ift. det ordinære resultat før skat ligger på 120 procent for demokratiske virksomheder og 58 procent for øvrige virksomheder.

Investeringsbehovet er dog forskelligt fra branche til branche. Nogle brancher har behov for at forny produktionsanlæg og teknologi, mens andre hovedsageligt er afhængige af sin arbejdskraft. Vi har sammenlignet investeringsniveauet branche for branche og vægtet de demokratiske virksomheder for den brancheskævhed, der er blandt dem (se bilag 7). Det vægtede nettoinvesteringsniveau for demokratiske virksomheder ligger på 119 procent ift. det ordinære resultat og seks procent ift. omsætningen. Altså på niveau med de uvægtede tal eller endnu højere, og derfor stadig højere end de øvrige virksomheders investeringsgrad. Der er således ikke grund til at tro at de demokratiske virksomheders investeringsniveau skulle være mindre end øvrige virksomheders, når man tager højde for brancheforskelle.

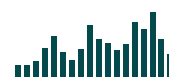
Der er dog store forskelle mellem de forskellige typer af demokratiske virksomheder.

De forbrugerejede selskabers niveau for nettoinvesteringer ift. omsætningen er mere end dobbelt så højt sammenlignet med øvrige selskaber, og deres nettoinvesteringer ift. det ordinære resultat er mere end fire gange så højt som for øvrige virksomheders. Høje investeringer er dog ikke kun godt. Høj investeringslyst kan føre til overinvesteringer eller fejlinvesteringer. Det er dog svært at vurdere om investeringsniveauet ligger for højt i de forbrugerejede selskaber. En af årsagerne hertil er, at mange af de forbrugerejede selskaber er vand-, fjernvarme- og elselskaber, og dermed udgør en vigtig del af den danske infrastruktur. Et højt investeringsniveau kan derfor både være resultat af

fornuftig langsigtet planlægning, et ønske om at sikre en meget høj kvalitet af produkter som ønsket af forbrugerne, men potentielt også ringe investeringer.

I den modsatte ende finder vi virksomhedsdemokratiene. Disse selskaber har en lavere investeringsgrad end de øvrige selskaber, særligt når man sammenligner med selskabernes omsætning.

Demokratiske virksomheder er solide

Virksomhedens soliditet beskriver forholdet mellem egenkapitalen og den fremmede kapital i form af gæld og lignende. En lav grad af soliditet kan gøre virksomheden sårbar overfor lavkonjunkturer eller kriser, og samtidig kan omkostningerne ved at rejse ny kapital i form af f.eks. lån blive dyre, hvis virksomheden har for lav soliditet. Omvendt kan en for høj grad af soliditet være tegn på at virksomheden ikke investerer nok. En almindelig brugt tommelfingerregel siger, at en veletableret virksomhed har en soliditet på 30-40 procent, mens en nystartet virksomhed oftest vil have væsentligt lavere soliditetsgrad.

Nedenstående tabel viser forholdet mellem egenkapital og fremmedkapital opgjort i gearing og soliditet.

Tabel 15. Soliditet og gearing i demokratiske og øvrige virksomheder

	Soliditet (EK/aktiver)	Gearing (gæld/EK)
Forbrugerdemokrati	56 %	0,7
Foreningsdemokrati	44 %	1,2
Virksomhedsdemokrati	37 %	1,7
Demokratiske virksomheder i alt	50 %	0,9
Øvrige virksomheder	46 %	1,1

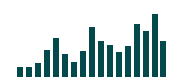
Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN) 2016

Overordnet set er demokratiske selskaber mere solide og har en lavere gearing end øvrige virksomheder. Det skyldes særligt, at de forbrugerejede selskaber har en lav gearing og en høj soliditet, som er ti procentpoint højere sammenlignet med øvrige virksomheder og helt op til 20 procentpoint højere sammenlignet med virksomhedsdemokratier. Foreningsdemokratier ligger stort set på samme niveau som øvrige selskaber. Virksomhedsdemokratier ligger noget under øvrige virksomheder i soliditet og med en markant højere gearing end både de andre demokratiske selskaber samt alle øvrige selskaber.

Tallene tyder således på, at forbrugerejede selskaber har en højere frihedsgrad sammenlignet med andre virksomheder, samt gode muligheder for at udvide forretningen, da de med deres relativt store egenkapitaler kan forøge deres balance

Almindeligvis antager man, at der er en sammenhæng mellem selskabernes 'cost of capital' og deres egenkapitalgrad. Både meget høje og meget lave grader af egenkapital antages at øge omkostninger ved kapital. F.eks. kan gældspådragelse være en måde at undgå, at ledelsen overforbruger en virksomheds frie cash flow¹⁵. Ingen af de forskellige typer af demokratiske virksomheder ligger dog et sted, hvor man teoretisk set vil kritisere deres egenkapitalgrad for at medføre agentproblemer.

Sammenhængen mellem høj soliditet og lav investeringsgrad er ikke tilstede for de demokratiske virksomheder – tværtimod. Dette kunne pege på, at demokratiske selskaber – ud fra en overordnet gennemsnitsbetragtning - er bedre rustet til at modstå økonomiske kriser end øvrige selskaber.

Demokratiske virksomheder står for en høj produktivitet

I Danmark har diskussionen om produktivitet fyldt meget de seneste år. Mens der tidligere har været stor bekymring om danske virksomheders produktivitet i forhold til andre vestlige lande, synes produktivitetskrisen nu at være afblæst. Dette synes dog ikke at være tilfældet for erhvervsdemokratiske virksomheder. Her synes fortællingen stadig at være, at både andels-, brugs- og arbejderbevægelsens virksomheder har ondt i økonomien og ikke mindst i produktiviteten. Det er derfor interessant at se på produktivitet opgjort på ejerformer.

En virksomheds produktivitet kan måles på mange måder. En simpel opstilling af produktivitetsmål er ordinært resultat pr. årsværk, bruttofortjenesten pr. årsværk og resultat efter skat pr. årsværk. Nedenstående tabel viser disse mål for demokratiske virksomheder og øvrige danske virksomheder.

Tabel 16. Produktivitet for demokratiske og øvrige virksomheder

	Bruttofortjeneste /årsværk	Ordinært resultat /årsværk	Resultat efter skat /årsværk
Demokratiske virksomheder	1.311.265 kr.	228.292 kr.	289.828 kr.
Øvrige virksomheder	1.196.472 kr.	202.602 kr.	209.378 kr.
Procentvis forskel	9 %	13 %	38 %

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN), 2016

Som det fremgår af ovenstående, står demokratiske virksomheder for en højere produktivitet end de øvrige virksomheder målt ift. alle tre produktivitetsmål. Forskellen i produktivitet svinger fra 9 til 38 procent. Dette betyder ikke nødvendigvis at medarbejdere i demokratiske virksomheder er mere produktive end medarbejdere i øvrige virksomheder. Ovenstående tal tager ikke højde for, at demokratiske virksomheder både er større og er overrepræsenteret i mere produktive brancher inden for industri og forsyning sammenlignet med øvrige selskaber.

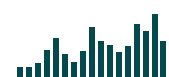
Men vægter man for den skæve branchefordeling blandt demokratiske virksomheder (Se bilag 6), fremgår det, at demokratiske virksomheder ikke er mindre produktive, men faktisk mere produktive målt på resultat efter skat pr. årsværk. Denne undersøgelse fremlægger udelukkende deskriptiv statistik, og kan ikke sige noget om kausalforhold. Det er muligt, at der er andre faktorer, der gør, at netop de demokratiske virksomheder synes at stå for en højere produktivitet end øvrige virksomheder. Men der er på den anden side, intet der tyder på, at demokratiske virksomheder skulle være en mindre produktiv ejerform, når man kontrollerer for brancheforhold; snarere tværtimod.

I nedenstående tabel opgøres produktiviteten på de forskellige demokratiske virksomhedsformer.

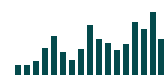
Tabel 17. Produktivitet for demokratiske virksomheder, fordelt på type demokratisk virksomhed

	Bruttofortjeneste /årsværk	Ordinært resultat /årsværk	Resultat efter skat /årsværk
Forbrugerdemokrati	1.278.323 kr.	168.421 kr.	326.679 kr.
Foreningsdemokrati	1.247.637 kr.	346.191 kr.	383.012 kr.
Virksomhedsdemokrati	1.362.551 kr.	276.512 kr.	228.216 kr.
Øvrige virksomheder	1.196.472 kr.	202.602 kr.	209.378 kr.

Kilde: Demokratisk Erhverv pba. Danmarks Statistik (REGN), 2016

Den eneste demokratiske virksomhedstype der står for en lavere produktivitet end de øvrige selskaber, er de forbrugerejede selskaber. Spørgsmålet er dog her, om dette er udtryk for en de facto lavere produktivitet, eller et udtryk for at de fleste forbrugerejede selskaber fokuserer på lavere priser pr. medarbejder frem for højere overskud pr. medarbejder. Flere undersøgelser har dog i de senere år peget på, at eks. de forbrugerejede vand og fjernvarmeselskaber ser ud til at være mere priseffektive og at have lavere administrationsomkostninger end øvrige ejerformer¹⁶.

4. Forskningsfelt og litteratur

Et kvalificeret definitionsarbejde kræver en indsigt i tidligere studier, som enten er i familie med forskningsfeltet, eller som er overlappende hermed. Vi har indkredset fire forskningsområder, som kvalificerer sig ved at beskæftige sig med virksomheder med ekstraøkonomiske formål og/eller særlige organiseringsformer der nærmer sig den erhvervsdemokratiske. I Danmark har forskningsmiljøet særligt haft fokus på: Socialøkonomiske virksomheder, non-profit virksomheder og andelsselskaber. Forskning på den virksomhedstype, der kommer tættest på det, vi i denne publikation undersøger, er mestendels foretaget internationalt. Der er her tale om det, der internationalt kaldes 'cooperatives' eller kooperative virksomheder på dansk. Det følgende er en kort gennemgang af de mest relevante studier, hvorefter deres overlap med og adskillelse fra nærværende forskningsfelt bliver diskuteret.

4.1 Det brede socialøkonomiske felt

Anker Brink Lund og Katja Isa Sørensen foretager på baggrund af teoretikeren John Pearce (2003) en typologisering af det, man betegner som det brede socialøkonomiske felt (Lund & Sørensen 2018:20)¹⁷. Det vil sige virksomheder, der hverken er offentligt styret eller fuldt offentligt afhængige og som ikke primært fungerer ud fra et privat profitmotiv, enten fordi de ikke har investorejere eller fordi investorejerne investerer med flere bundlinjer som formål.

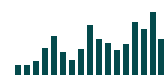
Denne distinktion handler om afstanden til den offentlige og den profitorienterede sektor, eller med andre ord om uafhængigheden af det offentlige og fraværet af et privat profitmotiv. Dette er den almindelige distinktion anvendt til at definere de bredeste rammer for en social virksomhed.

Nedenstående illustration viser, hvilke ejerskabsmæssige og økonomiske aspekter det brede socialøkonomiske felt repræsenterer, samt eksempler på organisationer inden for de forskellige idealtyper.

Tabel 18. Det brede socialøkonomiske felt

	Privat-demokratisk	Ikke-demokratisk el. Offentligt
Kommercielle	F.eks. <ul style="list-style-type: none">• Andelsvirksomheder• Kooperativer• Gensidige selskaber• Socialøkonomiske virksomheder	F.eks. <ul style="list-style-type: none">• Erhvervsdrivende fonde• Investorejede selskaber• Statsligt og kommunalt ejede selskaber
Ikke-kommercielle/Non profit	F.eks. <ul style="list-style-type: none">• Demokratiske foreninger med ideelle formål såsom fagforeninger, kirker og almennyttige foreninger.• Socialøkonomiske virksomheder	F.eks. <ul style="list-style-type: none">• Ikke-demokratiske, selvejende institutioner• Fonde med almennyttige formål.• Socialøkonomiske virksomheder

Kilde: Demokratisk Erhverv med inspiration fra Lund & Sørensen 2018
(For yderligere litteratur på området se bilag 9)

Typologien viser, at der inden for feltet af sociale virksomheder findes demokratisk styrede virksomheder og virksomheder med meget lukkede governancestrukturer. Der findes ligeledes investorstyrede virksomheder, hvor indflydelsen matcher investeret kapital, og der findes virksomheder, der delvist er offentligt styrede virksomheder (enten fordi deres funding er offentlig, eller fordi deres ledelse er delvist offentligt udpegede og/eller valgte medlemmer).

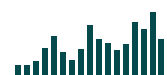
Ligeledes findes der en akse, der angiver de virksomheder, der henholdsvis agerer ikke-kommercielt eller non-profit og dem, der agerer kommercielt eller not-just-for-profit.

Nærværende undersøgelse beskæftiger sig med de virksomhedstyper, som placerer sig i feltet øverst til venstre (virksomheder, der både er kommercielle og samtidig er demokratisk styrede og privatejede). Denne rubrik eller virksomhedstype kalder vi den demokratiske virksomhed. For at afgrænse denne og belyse, hvad som ikke er en erhvervsdemokratisk virksomhed, behandler vi i det følgende andre studier i grænsfeltet til den demokratiske virksomhed.

Non-profit

Studierne af non-profitsektoren er det tætteste man kommer på de ikke-kommercielle, demokratiske organisationer. Professor ved Roskilde Universitet, Thomas Boje, har i samarbejde med en lang række andre forskere udgivet SFI-rapporten 'Frivilligt arbejde i Danmark' (2006). På baggrund af en omfattende spørgeskemaundersøgelse til en lang række non-profit organisationer og frivillige foreninger i det daværende Fyns Amt og en omfattende opgørelse af økonomisk aktivitet i samme typer organisationer på landsplan, var de i stand til at opgøre værdien af denne sektor. Opgørelsen søgte at indkapsle, alle organisationer der virkede uden privat profit for øje, og lavede derfor opgørelser af foreninger, selvejende institutioner og fonde¹⁸. Samlet set vurderede de, at denne sektor udgjorde syv procent af bruttonationalproduktet i 2003-2004. De konkluderede derudover, at ulønnet, frivilligt arbejde i de samme organisationer udgjorde 2,5 procent af BNP. Frivilligt arbejde udgjorde nemlig knap to tredjedele af de 'aktive timer' lagt i sektoren. Tilsammen udgjorde de økonomiske og frivillige værdier i sektoren altså knap ti procent af Danmarks BNP¹⁹. Studiet sammenholder ikke denne sektor med andre ejerformer, og kan derfor ikke konkludere på sektorens performance eller størrelse sammenholdt med øvrige ejerformer. Eneste undtagelse er opgørelsen af den frivillige aktivitet i sektoren. Det må antages, at der ligeledes i det vi senere kommer til at kalde demokratiske virksomheder, vil være frivillig arbejdskraft (særligt i mindre virksomheder såsom små brugsforeninger, vandværker mm.). Det kan derfor være relevant at opgøre omfanget af dette arbejde i fremtidige studier af den demokratiske sektor.

Et andet område som falder i yderkanten af Non-profit kategorien, men hvor der er blevet lavet studier, der sammenligner 'Non-profit' virksomheder med øvrige ejerformer, er ejerformen: fonde og fondsejede virksomheder. Professor ved Copenhagen Business School Steen Thomsen har i samarbejde med en lang række andre forskere udgivet et større studie af erhvervsdrivende fonde i Danmark. Thomsen sammenligner de fondsejede virksomheder med alle øvrige virksomheder og konkluderer, at de ikke klarer sig væsentligt anderledes på de fleste økonomiske parametre. Det viser sig imidlertid, at fondene er særligt tålmodige og langsigtede i deres virksomhedsdrift, og derfor klarer sig bedre bl.a. mht. til overlevelse på længere sigt²⁰ end de øvrige virksomhedsformer. Dette er en egenskab, der også bliver fremhævet som 'tålmodig kapitalisme' af Anker Brink Lund i sit studie af sociale virksomheder²¹. Den fondsejede virksomhed har dog sjældent demokratiske processer ved udpegelse af bestyrelsen.

Andelsselskaber

Andelsselskabet som virksomhedsform er særligt udbredt i Danmark, men dens omfang er kun berørt af enkelte undersøgelser. Steen Hildebrandt og Søren Brandi udgav i 2017 undersøgelsen 'Andelsselskabet – ejerskab for fremtiden'. Den opgjorde andelsselskaber ud fra deres selskabsform og talte samlet set 257 andelsselskaber med en omsætning på over en million kr.⁸

En lignende undersøgelse udgivet i 1999 fra Det Økonomiske Råd lavede en lignende inddeling baseret på selskabsform. Her blev andelsselskabernes andel af omsætningen opgjort til knap ti procent af de momsregistrerede virksomheder²². Andelsselskaberne havde dog aktivitet i helt særlige dele af erhvervslivet. De udgjorde mellem 12 og 29 procent af omsætningen i handels-, industri og energi- og forsyningsbranchen²³. I alle øvrige brancher bidrog de med under to procent af den samlede omsætning. Da der er stort sammenfald mellem andelsselskaber (særligt a.m.b.a), og det vi i denne rapport kalder demokratiske virksomheder, afspejler koncentrationen i handels-, industri- og energi- og forsyningsbranchen sig også i den samlede demokratiske sektor. Dog må vi antage, at DØR's opgørelsesmetode undervurderer den demokratiske sektors størrelse i den finansielle sektor (som ofte ikke er registrerede andelsselskaber), og dermed også de demokratisk styrede finansielle aktørers ejerskab over virksomheder i andre brancher i Danmark.

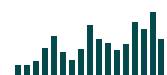
Særskilt for Hildebrandt og Brandis analyse er fokus på de særlige governance og styringsmekanismer i andelsselskaber. De påpeger, at andelsvirksomheder formår at forene en eller flere stakeholders under et, og at det både giver særlige udfordringer og muligheder. Hvor ejerne almindeligvis er eksterne for selskabets virke i andre selskabsformer, er de i andelsselskabet i stedet repræsentanter for enten kunder, medarbejdere, producenter, långivere eller særlige samfundsinteresser (f.eks. ved foreningseje). Sammensmeltningen af interesser for ejerne og ovennævnte stakeholders giver en løsning på nogle af de interessemodsætninger, der kan være for en virksomheds værdiskabelse²⁴. Men den demokratiske styreform giver samtidig et behov for en stærk demokratisk kultur og løbende samspil mellem virksomhed og medlemmer²⁵.

Hildebrandt og Brandi's undersøgelse synes at tilsidesætte en vigtig detalje: Ikke alle andelsselskaber er demokratisk styrede. Andelsselskaber kan nemlig have stemmewægte, der gør, at de afviger fra at være styret efter princippet om ét medlem én stemme. Sådanne selskaber vil i højere grad afspejle styreformen i et investorejet aktieselskab. Studiet risikerer derfor at overvurdere antallet af demokratisk styrede andelsselskaber. Omvendt undervurderer studiet den faktiske demokratiske sektors størrelse, da en stor del af foreningslivet driver virksomhed eller ejer virksomheder på demokratiske vilkår. Der er derfor behov for at supplere deres tilgang med tilgangen fra Thomas Bojes studier af den frivillige sektor.

Kooperativer

Kooperativerne er virksomheder, der agerer kommercielt for at tilfredsstille deres ejerers - forbrugere, medarbejdere, foreningsmedlemmer, producenter e.lign. - fælles økonomiske, sociale eller kulturelle behov. Den kooperative virksomhed er noget af det tætteste vi kommer på en virksomhedsform, der dækker over det, vi i denne publikation kalder erhvervsdemokratiske virksomheder. De kooperative virksomheder er både demokratiske og not-just-for-profit.

⁸ Det står ikke tydeligt i rapporten om der tales om alle andelsselskaber eller blot andelsselskaber med begrænset ansvar (a.m.b.a). Disse er virksomhedsformer der er juridisk forskellige og de fleste klassiske andelsselskaber har pt. eller har tidligere haft formen a.m.b.a.

Den mest udbredte definition finder vi hos den internationale kooperative organisation ICA (International Cooperative Alliance):

"A cooperative is an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social, and cultural needs and aspirations through a jointly-owned and democratically-controlled enterprise."⁹

Denne definition knytter yderligere an til de såkaldte syv kooperative principper, som udspringer af et af de første forbrugerkooperativer i Rochdale i Storbritannien i 1844. Af de syv principper er de første tre af direkte formel karakter. De understreger følgende: At kooperativer skal være åbne for alle individer, som er villige til at bruge organisationens service og villige til at acceptere medlemsansvaret, at organisationen er styret af medlemmerne efter princippet om ét medlem én stemme eller på anden vis er organiseret på en demokratisk facon, samt at medlemmerne deltager på lige fod økonomisk og kontrollerer organisationens kapital¹⁰. De andre principper betoner vigtigheden af autonomi, samarbejde, uddannelse samt en bæredygtig udvikling af lokalsamfundet.

Denne gruppe af virksomheder findes der så vidt vides ingen særskilte analyser af i Danmark. De opgørelser, der kommer tættest, er dem som sammenligner kooperative virksomheder i Danmark med resten af Europa. Der er tale om et studie fra 2012 foretaget af José Campos og Rafael Ávila for EU-kommissionen. Derudover foretog Cooperatives Europe, den europæiske brancheorganisation for kooperative virksomheder, i 2015 et studie, der benytter sig af spørgeskemaundersøgelser sendt til offentlige myndigheder eller nationale kooperative brancheorganisationer. Denne undersøgelsesmetode giver mulighed for sammenligning på tværs af lande, da man må antage at fejlkilder er nogenlunde ens pga. samme dataindsamlingsmetode i de enkelte lande. Den giver dog kun giver ringe indsigt i det faktiske antal og økonomiske størrelse af kooperativer i hvert enkelt land. De to opgørelser når da også vidt forskellige resultater. EU-kommissionens undersøgelse medtager 13.453 virksomheder på baggrund af udtræk fra Danmarks Statistik af virksomheder med særlige selskabsformer og spørgeskema til den kooperative brancheorganisation i Danmark, Kooperationen. Undersøgelsen medtager virksomheder, der enten er kooperativer, gensidige finansielle selskaber, foreninger eller fonde. Cooperative Europes undersøgelse fra 2015 har blot 139 virksomheder med, hvoraf hovedparten er medlemmer af den danske brancheorganisation for kooperativer, Kooperationen, med tilføjelse af enkelte store andelsselskaber som Arla og Coop.

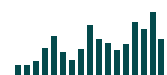
Hvor Cooperatives Europes studie af metodemæssige årsager fanger for få selskaber, har studiet med opdrag fra EU-kommissionen den ulempe, at den snarere fanger non-profitsektoren i Danmark. Studierne af kooperative virksomheder i Danmark har således enten stærke metodemæssige begrænsninger, der undervurderer antallet af demokratiske virksomheder eller fejlvurderer dem, fordi de medtager ikke-demokratiske virksomheder såsom fonde, fonds-lignende foreninger mv.

Sektorernes funktionsmåde

Endelig er der i nyere tid udgivet en bog, der forsøger at indfange det forfatteren kalder 'den demokratiske sektor'. Politologen Anders Lundkvist, der er lektor ved Aalborg Universitet, udgav i 2017 bogen Dansk Kapitalisme. Et værk, der undersøger kapitalismens fremvækst i Danmark siden 1800-tallet og dens indvirkning på to områder: Den offentlige sektor og markedet for simpel vareproduktion. Hvor den første i Lundkvists optik er genuint demokratisk, fordi den er styret af kommuner, stat eller andre offentlige myndigheder, er markedet for simpel vareproduktion

⁹ <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity>

¹⁰ <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity> Se de kooperative principper her.

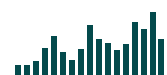

kendetegnet ved i nogle tilfælde at være demokratisk (f.eks. andelsbevægelsens virksomheder og brugsbevægelsen) og i andre tilfælde ikke-demokratiske (f.eks. små håndværkere). De demokratiske virksomheder er ifølge Lundkvist kendetegnet ved at drive deres virksomhed med tanke på virksomhedens overlevelse, arbejdets udbredelse og simpel videreførelse af livet for de involverede aktører. Selvom der kan være gode argumenter for at definere offentlig virksomhed som demokratisk, rammer det alligevel ved siden af denne undersøgelses sigte. Nærværende kortlægning søger at belyse det privat-demokratiske erhvervsliv.¹¹

Lundkvists studier fanger altså ikke kernen i det, denne publikation forstår som den demokratiske erhvervssektor. Men analysen formår alligevel at berige, denne publikations definition af den demokratiske erhvervssektor. Den forholder sig nemlig til, om det han kalder den demokratiske sektor reelt, har en anden funktionsmåde end kapitalistiske selskaber. Dermed stiller den spørgsmålet om sektoren udgør et alternativ til de dominerende markedsøkonomiske former, der kan føre til andre resultater for samfundet og dets individer.

Mere specifikt argumenterer Lundkvist for, at muligheden for sammenlægning af landbrug og fusionen mellem finansielle institutioner har påvirket de demokratiske selskaber i en sådan grad, at de hensyn der tages, og de resultater der skabes, er fuldstændig lig investorejede selskaber i dag²⁶. Det er dog ikke noget, der fremlægges direkte empirisk evidens for. Den demokratiske virksomhed er en interessant hybrid. På den ene side har demokratiske virksomheder en *raison d'être*, der byder dem at fungere akkurat som deres konventionelle alternativer på markedets præmisser. På den anden side er de sat i verden for at levere ekstra-økonomiske bidrag for samfundet og deres medlemmer. Udelukkende derfor fortjener virksomhedsformen at blive undersøgt nærmere. Demokratiske virksomheders 'funktionsmåde' vil ikke blive undersøgt i nærværende studie, men er et oplagt tema at tage op i fremtidige studier af sektoren.

¹¹ Derudover foretager Lundkvist sine kvantitative opgørelser på baggrund af rudimentære brancheinddelinger. En variabel der må siges at være temmelig usikker til at måle virksomhedernes egentlig funktionsmåde som henholdsvis kapitalistiske eller simpelt vareproducerende og demokratiske eller ikke-demokratiske. En udfordring Lundkvist selv er klar over (Lundkvist 2017).

4.2 En definition på demokratiske virksomheder

Denne publikation definerer på baggrund af ovenstående overvejelser demokratiske virksomheder som følger:

En uafhængig erhvervsdrivende organisation, der ifølge vedtægterne styres af en demokratisk forsamling tilnærmelsesvist efter princippet et medlem en stemme, eller hvor minimum halvdelen af styringen og/eller ejerskabet kan ledes tilbage til denne demokratiske forsamling. Medlemmer kan være organisationer, producenter, forbrugere og andre privatpersoner og medlemsskabet skal være relativt åbent.

Der er her lagt vægt på følgende prioriterede kriterier for at definere demokratiske virksomheder:

1. Demokratisk styreform
2. Kommerciel aktivitet
3. Uafhængighed af det offentlige

Demokratisk styreform

Om en virksomhed har en demokratisk styreform, bliver i denne undersøgelse bedømt ud fra organisationens vedtægter. Der er både en teoretisk og praktisk årsag hertil. Den teoretiske går ud på, at det anses som en nødvendig forudsætning for en stabil demokratisk styreform, at den er angivet i nedskrevet og juridisk bindende materiale. Vi lægger her vægt på, at de magtmæssige checks and balances hvor medlemmerne har lige demokratisk ret til at styre selskabet via repræsentantskab eller bestyrelse, som minimum er tilstede teoretisk. Det skal dog understreges, at den vedtægtsmæssige styreform ikke er en tilstrækkelig forudsætning til at skabe en demokratisk virksomhed i praksis. Men da den praktiske kontrol af om virksomhederne faktisk lever op til vedtægternes krav vil være for omfangsrig, må vi i denne undersøgelse nøjes med vedtægterne. Heraf den praktiske årsag.

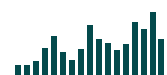
Flere selskaber, der indgår i denne undersøgelses liste over demokratiske virksomheder, har enten haft eller har stadig mangel på valghandlinger til bestyrelser eller repræsentantskaber, og har derfor styreform, der i højere grad afspejler fonde eller fondslignende foreninger, hvor bestyrelsen som oftest er selvsupplerende. Disse er medtaget, da de i deres love og regler er demokratiske og derfor har potentialet for en demokratisk praksis.

Kommerciel aktivitet

Demokratiske virksomheder er kendetegnet ved at have en kommerciel aktivitet. Organisationerne skal levere produkter eller services på et marked i konkurrence med andre aktører, og de skal have en vis frihed til at regulere prisen for deres ydelser og produkter. At der er tale om kommerciel aktivitet, forudsætter ikke, at der udbetales profit til private ejere. Dette er almindeligvis anvendt som kriterium til at skelne sociale virksomheder fra konventionelle, men det er hverken et eksklusions- eller inklusionsparameter i nærværende undersøgelse. F.eks. er en række selvejende institutioner med demokratisk styre medtaget, selvom disse ikke kan levere profit til deres brugere eller andre. De medtagne selvejende organisationer fungerer nemlig i andre henseender på kommercielle vilkår. Imens har andre demokratiske virksomheder som f.eks. producentkooperativerne i Arla og Danish Crown mulighed for at levere en form for profit til deres ejere.

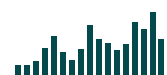
Uafhængighed af det offentlige

Endelig er de demokratiske virksomheder kendetegnet ved at være relativt uafhængige af offentlige tilskud og styring. Boje skelner mellem fire grader af afhængighed af det offentlige²⁷. I første kategori finder vi de mest afhængige. De er etableret ved lov og har dertilhørende regler/love som styrer

deres virke. Flertallet af bestyrelsen er udpeget af ministeren eller anden politisk myndighed, og organisationen er underlagt almindelige forvaltningsretslige regler, og kan opløses ved lov. I anden kategori finder vi organisationer, som er etableret på privat initiativ, men som forudsætter anerkendelse af det offentlige. Her finder vi f.eks. almene boliger og a-kasser. I tredje kategori er organisationer, der er etableret på privat initiativ under forudsætning af, at de opfylder en række bestemmelser. Eksempler på dette er friskoler, højskoler mm. Endelig har vi den fjerde kategori, som minder om tredje kategori bortset fra, at offentlige anerkendelse ikke er nødvendig for at oprette organisationerne. Hvor første kategori absolut er afhængig af det offentlige, mens fjerde kategori er helt uafhængig, er det diskutabelt om de to midterste kategorier af uafhængige. Vi har medtaget selskaber fra de to midterste kategorier hvis de lever op til de øvrige, ovenstående krav til en demokratisk virksomhed. Dette valg er truffet, da det er svært at afskære en virksomhed etableret på privat initiativ, blot fordi dens marked og funktionsform er delvist reguleret af det offentlige. Taget til sin yderlighed ville en række områder som vi normalt betragter som private derpå blive afskåret, eks. lægepraksisser, privathospitaler og en række leverandører til offentlige myndigheder, som er underlagt strenge leverancekrav.

I vores statistiske analyser har vi alene anvendt begreberne virksomhedsdemokrati, forbrugerdemokrati og foreningsdemokrati. Det skyldes at multistakeholderdemokratier og medarbejderdemokratier er så fåtallige i Danmark, at de for at sikre diskretion er lagt under foreningsdemokrati.

5. Metode

Denne rapport er baseret på de nyeste registeroplysninger fra Danmarks Statistiks firma- og regnskabsstatistik for henholdsvis årene 2017 og 2016. På baggrund af en omfattende kategorisering af danske andelsselskaber, foreninger og andre selskaber med demokratisk styre har Tænketanken Demokratisk Erhverv taget første spadestik i kortlægningen af demokratiske virksomheder i Danmark.

Demokratiske virksomheder er i kortlægningen kategoriseret som enten forenings-, forbruger-, medarbejder og virksomhedsdemokratier afhængigt af, om det er foreninger uden erhvervsformål, forbrugere, medarbejdere eller virksomheder (f.eks. landmænd) der er gået sammen om ejerskab i demokratiske erhvervsdrivende organisationer. I vores statistiske analyser har vi alene anvendt begreberne virksomhedsdemokrati, forbrugerdemokrati og foreningsdemokrati. Det skyldes at multistakeholderdemokratier og medarbejderdemokratier er så fåtallige i Danmark, at de for at sikre diskretion er lagt under foreningsdemokrati.

Kortlægningen baserer sig på et udtræk af lidt over 20.000 virksomheder fra CVR-registeret. Virksomhederne er, via vurdering af deres vedtægter og ved eksperthjælp blandt førende forskere og branchekendere (se bilag 5), blevet klassificeret som henholdsvis demokratiske - og ikke-demokratiske. Dernæst er virksomheder, hvor demokratiske organisationer er vurderet til at eje mere end halvdelen af aktierne eller anparterne og derfor har fuld kontrol, blevet tilføjet. Endelig er cvr-numrene sammenkørt med Danmarks Statistiks firma- og regnskabsdata for at kunne sammenligne demokratiske virksomheder med øvrige virksomheder.

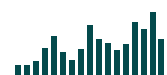
Denne metode er valgt, fordi der ikke findes givne variable eller færdigudviklede værktøjer, der gør forskere i stand til at udtrække demokratiske virksomheder fra offentlige databaser i Danmark.

Tidligere studier har alle identificeret de demokratiske virksomheder via spørgeskemaer til kooperative brancheorganisationer eller ved at antage at bestemte virksomhedstyper var demokratiske (ex. foreninger og andelsselskaber).

Det genuint nye i nærværende undersøgelse er, at der arbejdes med ikke-anonymiserede virksomheder via CVR-registrets åbne API. Rapporten afdækker demokratiet i alle typer af foreninger over en vis størrelse og alle andelsselskaber samt virksomheder med navne og formål, der har karakteristika, der kan tænkes at knytte an til demokratisk virksomhedsdrift. Dette er gjort ved at vurdere, om selskaberne fungerer efter tilnærmelsesvist ét medlem én stemme samt andre karakteristika som fremhævet i definitionen i ovenstående kapitel. Metoden til at afgøre dette har enten været ved at vurdere det ud fra lovgrundlaget for virksomhederne (ex. almene boligorganisationer), ekspertvurderinger om bestemte brancher (ex. landbrugets organisationer og vindmøllelaugene) eller for flere tusinde selskabers vedkommende ved at læse deres vedtægter.

Derudover inkluderer rapporten – hvilket sjældent er tilfældet i opgørelser af kooperative virksomheder eller andelsselskaber – selskaber, som er ejet af demokratiske virksomheder. I den konkrete analyse er alene medtaget selskaber, der vurderes til at være minimum 50 procent ejet af demokratiske organisationer.

Samlet sikre det en klarere vurdering af erhvervsdemokratiet i moderselskaberne og en population, hvor vi inkluderer demokratisk kontrollerede selskaber. Siden begyndelsen af 00'erne har flere andelsselskaber udkapslet deres erhvervsaktiviteter i A/S'er. Det gælder eksempelvis for Arla,

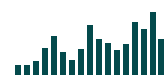
Danish Crown og Coop. Derfor er ejerskabet til aktie- og anpartsselskaber vigtigt at medregne for at få den totale størrelse af demokratiske virksomheder fastlagt.

Arbejdet har dermed bestået i først at definere, operationalisere og derpå udvikle et finmasket indsamlingsværktøj til at indkredse alle de virksomheder, som kunne tænkes at leve op til kriterierne for at være en demokratisk virksomhed. Denne maskinelt indsamlede population er efterfølgende manuelt kodet og kvalitetssikret, så vi kunne nå frem til det, vi kalder populationen af demokratiske virksomheder. Til sidst er der blevet hentet nøgletal og regnskabstal på populationen og alle øvrige danske virksomheder hos Danmarks Statistik.

Arbejdet har således kunne deles op i følgende:

1. En definitions- og operationaliseringsfase. Denne er beskrevet i afsnittet forskningsfelt og litteratur samt i bilag 1.
2. En iterativ dataindsamlingsproces, som har bidraget til definitions- og operationaliseringsprocessen. Dataindsamlingsprocessen forløber over 4 trin:
 - Trin 1:* Maskinel/kvantitativ indsamling.
 - Trin 2:* Sortering af bruttopopulation gennem kodning og ekspertvalidering.
 - Trin 3:* Owned by - Demokratiske virksomheders virksomheder - Indhentning af CVR-numre på selskaber ejet af demokratiske organisationer.
 - Trin 4:* Indhentning af nøgle- og regnskabstal.Processen er beskrevet mere indgående i bilag 2+3+5.
3. Bortfaldsanalyse. Se sidst i afsnittet.

I det følgende vil vi kort berøre definitionen af demokratiske virksomheder og dataindsamlingsprocessen. Herefter vil vi berøre datakvalitet og fejlkilder.

5.1 Dataindsamling

Danmarks Statistiks regnskabs- og firmastatistik

Den totale aktive population af virksomheder i Danmark udgør ifølge Danmarks Statistik ca. 307.115 aktive virksomheder i 2017¹². Grundlæggende informationer om disse virksomheder er offentligt tilgængelige via CVR-registeret, og vil i denne publikation danne grundlag for at afdække populationen af danske demokratiske virksomheder. Ved hjælp af Erhvervsstyrelsens åbne API til CVR-registret findes de nyest opdaterede oplysninger om danske virksomheder såsom navn, formål, branche, ejerforhold, årværk o.lign. Desuden kan data (som noget nyt) kobles til erhvervsstyrelsens regnskabs API, hvorfra der også kan hentes regnskabsoplysninger på mange kommercielle selskaber, men desværre ikke foreninger og andelsforeninger, samt små selskaber. Regnskabs API'en er således tilstrækkeligt til at afdække populationen af virksomheder, men ikke tilstrækkeligt til få et retvisende billede af disse virksomheders regnskabsoplysninger. Pga. denne 'datamangel' i CVR-registeret vil de endelige samfundsanalyser blive foretaget vha. mikrodata fra Danmarks Statistiks FIRM og REGN datasæt for at kunne sammenholde sektoren med øvrige virksomheder og ejerformer i Danmark.

FIRM data stammer fra en kompilation af REGN og FIX som Danmarks Statistik udfører. REGN er opbygget ud fra en stikprøve på 8.000 virksomheder, der indsamles årligt. Det er dermed ikke en helt nøjagtig gengivelse af danske virksomheder, men det nærmeste man kan komme en decideret population. FIX har en række variable blandt andet fra skatteoplysninger, som omregnes til antal ansatte i danske virksomheder, almene boligselskaber o.lign. Dette er årsagen til at denne analyse har bedre tal på antal ansatte end på omsætning, eksport og lignende inden for boligsektoren, kultur og offentlige myndigheder, omsorg, uddannelse med mere. Alt dette er med andre ord de tal rapporten har til rådighed fra Danmarks Statistiks.

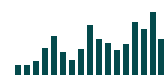
Dataindsamlingsprocessen og overordnet kodeproces

Fordelen ved at anvende CVR-registeret er dels, at vi har adgang til ikke-anonymiserede virksomhedsoplysninger, og derfor kan lave kontroller på virksomhedernes ejer- og styreformer, og dels at vi har adgang til ejerskabsdata (også noget nyt i CVR-registeret). Mange af andelsvirksomhederne har udkapslet deres kommercielle aktiviteter i A/S'er, I/S'er eller ApS'er. De endelige lister over demokratisk ejede virksomheder vil derfor både indeholde selve de demokratiske selskaber, og de selskaber de ejer - med angivelser af deres ejerandele. Vi har for nemheds skyld valgt kun at tælle de ejede selskaber med, som er mindst 50 % ejet af en eller flere demokratiske virksomheder¹³. Det betyder m.a.o., at den faktisk størrelse af sektorens aktiver og ansatte som resultat heraf vil blive lettere underestimeret. Almindelige opgørelser af eks. andelssektoren tager ofte ikke denne ejerdimension med, men viser alene opgørelser af virksomheders omsætning, antal ansatte mm. på virksomhedstype uden at vurdere, hvem den reelle ejer bagved er.

Udvælgelsesprocessen af demokratiske virksomheder i denne undersøgelse tager som beskrevet udgangspunkt i CVR-registrets data for virksomheder i DK. Mange af disse virksomheder har ikke demokratiske træk og er derfor sorteret fra. Dette er dog ikke en nem øvelse, da der eksisterer demokratiske virksomheder inden for næsten alle virksomhedsformer (Se bilag 2+3). Derfor har det været nødvendigt at udvikle en skræddersyet softwarekode, som har kunnet indhente en population

¹² <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/erhvervslivet-paa-tvaers/virksomheder-generelt/firmastatistik>

¹³ Den rent tekniske grænse er sat til minimum 45 % procent ejerskab i det nederste interval for ejerskab. Det skyldes at CVR alene opgør ejerskab i intervaller. Alle selskaber med 45-50 % demokratisk ejerskab er dog tjekket igennem og ved opgørelsestidspunktet er de alle ejet minimum 50 % af en eller flere demokratiske ejere sammenlagt. Derfor tælles disse selskaber med som fuldt demokratiske selskaber.

baseret på en række søgekriterier, som skulle sikre at vi får sorteret det store flertal af virksomheder fra, som er ikke-demokratiske.

Det praktiske arbejde med CVR-registret har vi håndteret gennem en såkaldt API (Application Programming Interface), som er en softwaregrænseflade, der gør det muligt for vores eksternt skræddersyede software at interagerer med og indhente data fra CVR-registrets database. I første omgang trækker vi virksomhedsdata fra CVR-registeret ud baseret på en række søgeord og hovedbrancher, hvilket er beskrevet i dybden i bilag 2 og 3.

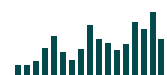
Dataindsamlingen er således foregået i fire trin. I første trin indsnævres den totale population af virksomheder maskinelt, så de virksomheder som har demokratiske træk udvælges. I andet trin gennemgås denne nye population kvalitativt enten ud fra gennemgang af vedtægter enkeltvis eller ud fra stikprøver. I trin ét beskæres antallet af virksomheder fra 300.000 til ca. 22.000. Disse 22.000 virksomheder er virksomheder, der enten er eller sandsynligvis er demokratiske virksomheder. I trin 2 beskæres antallet af virksomheder yderligere via manuel kodning fra 22.000 til ca. 15.000 virksomheder. I trin 3 indsamles det antal virksomheder, som population af demokratiske virksomheder omfatter, maskinelt via CVR-registret. Her finder vi ca. 3.000 virksomheder, som er mindst halvt ejet af en eller flere af de kodede demokratiske virksomheder. Disse vil således også blive talt med i antallet af demokratiske virksomheder. Disse 'owned by' virksomheder lægges til de 15.000, hvilket bringer populationen op på 18.605 i alt. Det er denne population vi kalder Danmarks demokratiske virksomheder, og den population vi trækker nøgletal på i trin 4 via Danmarks Statistiks REGN (tal fra 2016) og FIRM register (tal fra 2017). Processen er beskrevet nærmere i bilag 2-6.

Fejlkilder

Der findes en række fejlkilder i denne undersøgelse, som der bør tages forbehold for. I nogle af kodningerne har vi kodet på baggrund af stikprøvetjek. Det betyder, at der er en sandsynlighed for at en række virksomheder kan være blevet kodet som demokratiske, selv om de ikke er det. På den anden side er en række virksomheder, vi ikke har kunnet finde tilstrækkelige oplysninger på til at kode dem enten demokratisk eller ikke-demokratisk, udgået.

I virksomheder ejet af demokratiske virksomheder har vi valgt konservativt kun at tage de virksomheder med, hvor mindst 45 % er ejet af demokratiske virksomheder (tidligere kaldet >50 %). Data for ejerskab opgøres i kategorier som eks 0-5 %, 5-10 %, 10-15 % og bryder den gradvise stigning med 30-45 %. I vores opgørelse har vi taget udgangspunkt i den mindst mulige procent. I tilfældet at en demokratisk virksomhed angives til at eje 5-10 % af en virksomhed har vi valgt at sætte den til 5 % og på samme måde med intervallet 30-45 %. Det gør, at vi systematisk undervurderer antallet af virksomheder hvor demokratiske virksomheder har den styrende indflydelse. Vi har dog for nemhedshensyn oversat kategorien hvor mere end 45 % af virksomheden er ejet af demokratiske virksomheder til min 50 % ejet af demokratiske virksomheder, da vi har vurderet, at det i langt de fleste tilfælde vil være en korrekt konklusion.

De virksomheder, som har modtaget en individuel kodning, er af ressourcemæssige årsager kun kodet én gang, hvorefter de er sendt videre til eksperter (Se bilag 5). Dette skaber en vis risiko for manuelle fejl. Da vi har trukket virksomheder fra CVR i efteråret 2018, må man forvente, at der her er tale om 2018 tal. Men registrene REGN og FIRM hos Danmarks Statistik er opgjort for henholdsvis 2016 og 2017. Det vil i praksis betyde, at det kun vil være muligt at få tal på demokratiske virksomheder, der i 2018 havde samme CVR-nummer som i 2016 eller 2017. Der vil derfor være et frafald af nye virksomheder samt virksomheder, der har ændret virksomhedsform siden 2016/2017.

Disse virksomheder vil ikke kunne findes i hverken REGN eller FIRM, hvilket betyder undersøgelsen vil underestimere den faktiske størrelse af sektoren.

Datakvalitet og bortfaldsanalyse

Det er desværre tilfældet, at demokratiske virksomheder oplever et stort bortfald i både regnskabs- og firmastatistikken. Det vil m.a.o. sige, at der af en række årsager ikke føres tal på disse virksomheder i DST. For det første skyldes det, at mange af de bortfaldne virksomheder er mindre virksomheder, eller/og at mange af dem ikke er momspligtige, hvorfor de ikke indgår i omsætningstallene for firmastatistikken hos DST. Overordnet set må det derfor vurderes, at dette første spadestik på kortlægning af den demokratiske sektor alligevel kraftigt underestimerer sektorens størrelse.

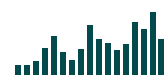
Ud fra vores grundpopulation på 18.605 virksomheder, som enten var direkte demokratiske eller minimum 45 % ejet af demokratiske organisationer, har vi samkørt med Danmarks Statistiks generelle firmastatistik (FIRM) og deres regnskabsstatistik for private byerhverv (REGN). Fra vores grundpopulation er der FIRM-data på ca. 6.000 virksomheder og REGN-data på ca. 4.000 virksomheder. Bortfaldsprocenten i firmastatistikken er dermed på 78 % for de demokratiske virksomheder, hvor den for øvrige virksomheder er på 61 % (50 % hvis man fraregner enkeltmandsvirksomheder og mindre personlige selskaber). Vores bortfald er altså 16-28 procent højere end for øvrige virksomheder (se bortfaldsanalyse i bilag 4).

Danmarks Statistiks regnskabsdata og firmastatistik er alene opgjort for virksomheder i Danmark, og er ikke baseret på koncernregnskaber. Det betyder at f.eks. Arlas forretninger i andre europæiske lande fremgår som omsætning, hvis Arla i Danmark sælger til udlandet, men alene fremgår som finansielle indtægter, hvis Arla indhenter overskud fra datterselskaber registreret i udlandet.

Tallene for ansatte dækker den samlede beskæftigelse i Danmark, mens regnskabstallene og firmastatistikens tal på omsætninger, eksport mm. i højere grad dækker private virksomheders forhold, i mindre grad foreningslivet og i meget ringe grad den offentlige sektor.

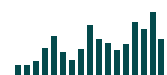
Af vores bortfaldsopgørelser fra Danmarks Statistik kan vi se at følgende sektorer mangler helt eller delvist i Danmarks Statistiks firmastatistik:

- Andelsboligforeningerne er ikke med. Her er bortfaldet på 95 procent.
- De almene boligselskaber er delvist med og har et bortfald på 25 procent. Samtidig er der ikke oplysninger på ikke-momspligtige selskaber for firmastatistikens omsætningstal. Dette gælder for al udlejning og administration i almene boligselskaber, undervisning, mange foreninger, kulturelle foreninger, social forsyning foruden hjemmeplejen, sportsforeninger mm. jf. momslovens §13, hvorfor der alene er data på ansatte og ikke på omsætning, eksport, handel mv. for denne gruppe af demokratiske virksomheder.
- Mange almindelige foreninger som har kommercielle aktiviteter, er ikke med i hverken firma- eller regnskabsstatistik. Deres bortfald er 95 procent.
- Demokratiske ejerforeninger, holdingselskaber og investeringsforeninger er der meget sjældent firmastatistik på. I det hele taget har den finansielle sektor, hvor de demokratiske virksomheder har store aktiviteter, et betydeligt bortfald.
- Finansbranchen, almene boliger og de primære erhverv er helt bortfaldet fra regnskabsstatistikken, da disse ikke opgøres af DST.

Det er desuden sandsynligt, at flere virksomheder er undveget vores maskinelle indsamlingsnet. Derfor antager vi ikke, at denne undersøgelse er et fuldstændigt fyldestgørende udtryk for erhvervsdemokratiske virksomheder i Danmark.

Som tidligere beskrevet, er nærværende kortlægning et første spadestik mod at give et samlet billede af demokratiske virksomheder i Danmark. Der vil derfor forventeligt komme tilføjelser og rettelser fra virksomheder, brancheorganisationer og universitetseksperter de kommende år som kan danne baggrund for en endnu finere kortlægning af denne ejerform. Det er forfatterernes ambition, at fremtidige undersøgelser skal råde bod på ovenstående frafald, og dermed sikre en endnu mere fyldestgørende kortlægning af Danmarks demokratiske virksomheder.

Bilag

Bilag 1. Om definition og operationalisering

Definition: Hvad er en demokratisk virksomhed?

"En uafhængig erhvervsdrivende organisation der ifølge vedtægterne styres af en demokratisk forsamling tilnærmelsesvist efter princippet 'ét medlem én stemme', eller hvor minimum halvdelen af styringen og/eller ejerskabet kan ledes tilbage til denne demokratiske forsamling. Medlemmer kan være organisationer, producenter, forbrugere og andre privatpersoner og medlemsskabet skal være relativt åbent."

Som beskrevet i kapitlet 'Forskningsfelt og litteratur', er denne definition således særligt baseret på tre karakteristika:

At organisationen...

- har en *demokratisk styreform*
- har en *kommerciel aktivitet/er erhvervsdrivende*
- er *uafhængig af offentlige midler eller fungerende frit på markedets præmisser* i kamp om disse midler

Operationalisering

På baggrund af ovenstående definition af demokratiske virksomheder har vi kodet datamaterialet for at identificere de demokratiske virksomheder. Vi har således operationaliseret de teoretiske kriterier beskrevet ovenfor til konkrete egenskaber, som vi har brugt til at vurdere, hvorvidt en virksomhed er demokratisk eller ej. Nedenstående afsnit vil udfolde yderligere, hvordan disse kriterier er blevet fortolket og hvilke implikationer dette har. Den konkrete kodningsproces er yderligere beskrevet i bilag 3.

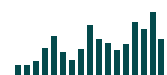
Demokratisk styreform

Demokratisk styreform tolkes på baggrund af virksomhedernes vedtægter. Hvis minimum halvdelen af bestyrelses- eller repræsentantskabsmedlemmer vælges af en demokratisk forsamling sammensat ud fra logikken om *"ét medlem, én stemme"*, kvalificerer organisationen til at have en demokratisk styreform.

Der er således tale om en sortering på baggrund af formelle forhold, som således ikke som udgangspunkt tager hensyn til, hvorvidt de formelle vedtægter afspejler sig i organisationens faktiske praksis. Dette er gjort af hensyn til at skabe en så stringent og klar kodning som muligt.

Det bliver dog forsøgt at tage hensyn til de største afvigelser mellem vedtægtsmæssige forhold og konkret virksomhedspraksis ved vha. ekspertudsagn at sortere virksomheder fra, som er kendte for ikke at implementere eller følge de demokratisk skrevne krav.

Der findes desuden nogle gråzoner mht. princippet *"ét medlem, én stemme"*. Nogle organisationer tillader det der eks. i Sammenslutningen af Lokalarkiver kaldes *"Ekstraordinære medlemmer"* uden stemmeret. Der er her tale om en slags associeret medlemskab, da de ikke lever op til kravet til medlemskab. Andre organisationer tillader i begrænset udstrækning forskel i stemmevægt. Et eksempel herpå er de danske sparekasser. Som oftest har Sparekassernes medlemmer, som kaldes garant, en tungere stemmevægt, der udmåles ud fra den enkelte garants økonomiske indskud/ejerskab af andele. Der findes dog altid et loft over antallet af stemmer, den enkelte garant kan befordre. Både Lokalarkiver og Sparekasser bliver i denne undersøgelse betragtet som

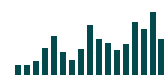
tilnærmelsesvist demokratiske, da langt mere end halvdelen af bestyrelsen eller repræsentantskabet er valgt af medlemmerne, og da det er relativt begrænset, hvor stor indflydelse enkeltmedlemmer kan udøve.

Kommerciel aktivitet/erhvervsdrivende

Definitionskriteriet om, at en demokratiske virksomhed må have en *kommerciel aktivitet* eller, med andre ord, være *erhvervsdrivende*, indebærer, at organisationen nødvendigvis må handle en serviceydelse på et marked for at være inkluderet i kortlægningen. Således er det f.eks. ikke tilstrækkeligt, at organisationen har en høj omsætning qua mange medlemmer eller donationer for at kvalificere til mærkatet *erhvervsdrivende*. Der skal finde et element af produktion af en ydelse/service sted, som bliver aftaget af andre på et marked (se kodningsmanual bilag 3).

Uafhængighed af offentlige midler eller fungerende frit på markedets præmisser i kamp om disse midler

Visse organisationer har både en demokratisk styreform og er erhvervsdrivende, men kategoriseres ikke som demokratiske virksomheder, fordi deres virke er afhængig af at de modtager offentlige midler i tilskud. Således fungerer organisationerne ikke frit på markedets præmisser. Kriteriet om, at demokratiske virksomheder må være *uafhængige af offentlige midler*, indebærer, at eksempelvis en række idrætshaller frasorteres. Disse organisationer har måske en demokratisk styreform i form af at være drevet gennem lokalt foreningsliv og er erhvervsdrivende i kraft af, at de udlejer baner eller har et cafeteria, men kan ikke defineres som demokratiske virksomheder, fordi organisationerne er afhængige af offentligt tilskud. Disse forhold er identificeret på baggrund af organisationernes vedtægter eller fagspecifik viden fra vores ekspertpanel.

Bilag 2. Beskrivelse af dataindsamling

Dataindsamlingen er foretaget gennem fire trin: På *trin 1* foretages en maskinel indsamling af alle virksomheder som potentielt er demokratiske. På *trin 2* foretages en sorteringsproces af denne bruttopopulation gennem kodning, en efterfølgende validering af et ekspertpanel og slutteligt en revidering af populationen og kodningen på baggrund heraf. På *trin 3* udtrækkes og kodes virksomheder, som hovedsageligt er ejet af demokratiske virksomheder. Dermed er den endelige population – den erhvervsdemokratiske sektor - identificeret. På *trin 4* indhentes regnskabsdata på de virksomheder, som er inkluderet i den endelige population. Disse trin er beskrevet mere detaljeret i det følgende.

TRIN 1: Maskinel dataindsamling

Trin 1 udgør den indledende indsamling af virksomheder, som er eller kan være demokratiske virksomheder. Dette gøres maskinelt vha. et algoritmiske værktøj (beskrevet i Bilag 4). Denne indledende, brede indsamlingsproces består af tre led:

1. Virksomhedsformer med tydelig demokratisk historik udtrækkes

Først udtrækkes samtlige virksomheder, som a) har en virksomhedsform eller b) opererer inden for en bestemt branche, der historisk har knyttet sig til den demokratiske sektor (ifølge definitionen beskrevet i bilag 1).

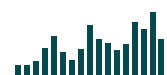
a. Virksomhedsformer, som historisk har knyttet sig til den erhvervsdemokratiske sektor gælder eksempelvis andelsvirksomheder, kooperativer, gensidige eller almene selskaber. Da størstedelen af disse virksomheder må forventes at være demokratiske, indsamles samtlige virksomheder i disse grupper til populationen af potentielt demokratiske virksomheder.

Disse virksomhedsformer omfatter (formkode er medtaget i parentes):

- Andelsselskab (130)
- Andelsselskab med begrænset ansvar (140)
- Forening eller selskab med begrænset ansvar (150)
- Forening med begrænset ansvar (152)
- Særlig finansiell virksomhed (285). I denne kategori er mange pensionskasser, gensidige forsikringselskaber mv.

b. Brancher, som historisk har været knyttet til den erhvervsdemokratiske sektor, gælder eksempelvis almene- og andelsboligselskaber, forsyningsbranchen og pensionselskaber. Således udtrækkes alle virksomheder, der har følgende branchekoder:

- Almennyttige boligselskaber: 682010 (hovedbranchekode)
- Private andelsboligforeninger: 682020
- Vandforsyning: 360000
- Varmeforsyning: 353000
- Elforsyning: 351000
- Pensionskasser: 653010

2. Virksomheder, hvis navn eller formål peger på et demokratisk ophav, udtrækkes gennem nøgleordssøgning

Ovenstående udtræk udvides igennem en nøgleordssøgning. På baggrund af en række udvalgte nøgleord, der knytter sig til demokratisk erhvervsdrift, indsamles alle virksomheder, hvis navn og/eller formål indeholder et eller flere af disse nøgleord.

Der søges efter følgende nøgleord blandt alle organisationer i CVR-registeret, på virksomhedernes navn og formål:

- "FMBA OR AMBA OR Beboer* OR gensidig* OR medlem* OR demokra* OR andels* OR kooperativ OR *kooperativ OR koperative OR kooperativt OR forbrugerne OR OR privatskole OR efterskole OR Friskole OR realskole OR fagskole OR lilleskole OR kostskole OR håndarbejderskoler OR husholdningsskoler OR højskole OR aftenskole OR pensionskasse OR a-kasse OR akasse OR arbejdsløshedskasse OR boligforeningen OR andelsboligforening OR A/B OR AB OR selveje**"

Denne liste over søgeord er fremkommet via gentagne kørsler, hvor søgeresultatet er blevet vurderet via eyeballing og stikprøver. Listen af nøgleord er således blevet vurderet pba., om en række allerede verificerede demokratiske virksomheder fremgik af søgeresultatet, idet dette indikerer, at andre lignende virksomheder dermed også er inkluderet. Desuden har de gentagne kørsler sikret, at der ikke blev indfanget for mange ikke-demokratiske virksomheder.

3. Større foreninger og virksomheder ejet af foreninger

Endeligt udvides ovenstående population med alle foreninger (formkode 110) der tilhører regnskabsklasse mikro-B (min. 10 ansatte eller en omsætning på min 5,4 mio.). Dette skyldes, at en del af disse foreninger kan have kommercielle aktiviteter, og derfor med høj sandsynlighed kan være en demokratisk virksomhed. Endvidere medtages alle selskaber/virksomheder, der har organisationer med foreningsformen som ejere.

På baggrund af denne dataindsamling, der er foretaget gennem tre led, er der identificeret 22.000 organisationer, som vurderes potentielt at være demokratiske virksomheder.

TRIN 2: Sortering af bruttopopulation gennem kodning og ekspertvalidering

På trin 2 er det indledningsvise udtræk på 22.000 virksomheder blevet sorteret, først og fremmest for at frasortere ikke-demokratiske virksomheder og dernæst for at foretage en yderligere kategorisering af den demokratiske sektor. Dette sker gennem tre led:

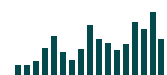
1: Kodning

For at identificere, hvorvidt virksomhederne i udtrækket foretaget på trin 1 er demokratiske eller ej, kodes virksomhederne.

Som grundlag for kodningsprocessen, har vi indledningsvis orienteret os i lovgivning og standarder for ejerforhold og organisationers ejerformer. Desuden er der foretaget indledningsvise stikprøver, hvor ejerforholdene er blevet kontrolleret i grupper af virksomheder, som ligner hinanden. På baggrund af dette, er det blevet vurderet, at visse grupper af virksomheder kan kodes i større klynger ad gangen.

Ejerformen kontrolleret pba. af enten:

- information på www.cvr.virk.dk. Har de få ejere (mindre end tre) eller ejere med særlige stemmeforhold, er de eksempelvis ikke demokratiske eller
- organisationernes vedtægter, som de fremgår på organisationernes hjemmeside eller andet sted

For virksomheder, der er kodet i klynger, gælder det, at lovgivning eller ekspertvurderinger etablerer, at gruppen af organisationer er entydigt demokratiske/ikke-demokratiske. Dette er eksempelvis tilfældet for andelsboligforeninger, almennyttige boligforeninger, vandværker mv., som pr. definition er demokratiske virksomheder.

Der er dog 5.000 virksomheder, som falder uden for disse klynger, og derfor er blevet kodet individuelt pba. en konkret vurdering af ejerforholdene.

Udover kodningen pba. ejerform, er der foretaget en række andre kodninger af virksomhederne. Blandt andet om de er kommercielle, modtager offentlig støtte, hvilken erhvervsdemokratisk virksomhedsform der er tale om, mm.

Den endelige kodemanual fremgår af bilag 3.

2: Ekspertvalidering

Efter kodningen af bruttopopulationen på 22.000 virksomheder, er datamaterialet blevet sendt til en række eksperter, som har kvalitetstjekket dataudtrækket og kodningen. Eksperterne har modtaget datamaterialet i mindre dele, som dækker den/de brancher, de har ekspertise i. Eksperterne, som har bidraget til denne undersøgelse, er ikke blevet bedt om at stå personligt inde for undersøgelsens endelige resultater og kan på ingen måde tages til indtægt for fejl eller mangler.

Eksperterne har i valideringen forholdt sig til følgende spørgsmål:

- Er der demokratiske selskaber, som mangler i datamaterialet?
- Er ejerformen kodet korrekt?
- Kan der opstilles generelle beskrivelser af ejerforholdene inden for ekspertens felt?
- Hvordan vurderes de selskaber vi tvivler på ejerformen af?

Det fulde ekspertpanel fremgår af bilag 5.

3: Omkodning

På baggrund af konkrete og generelle kommentarer fra eksperter kodes organisationernes ejerformer på ny og eventuelle manglende organisationer tilføjes bruttopopulationen og kodes. Resultatet efter sorteringen af bruttopopulationen er en population på ca. 15.000 demokratiske virksomheder. Denne population består således af de virksomheder, som lever op til kriterierne om 1. at have en demokratisk styreform, 2. have en kommerciel aktivitet og 3. være uafhængige af offentlige midler eller fungerende frit på markedets præmisser i kamp om disse midler.

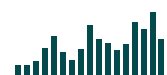
Trin 3: Owned by - Demokratiske virksomheders virksomheder

Ud over de demokratiske virksomheder, der er identificeret gennem trin 1 og 2, inkluderes virksomheder, som ejes hovedsageligt af en eller flere demokratiske virksomheder, idet sådanne virksomheder automatisk imødekommer kriterierne for at være en demokratisk virksomhed. På trin 3 identificerer vi således - ud fra ejerskabstal fra CVR-registret - virksomheder, som ejes med mere end 50 % af de ca. 15.000 demokratiske virksomheder, der er identificeret gennem de to foregående trin. Dette gøres maskinelt via API'en (se yderligere beskrivelse i bilag 4). På baggrund af dette ender vi med en 'totalpopulation' af demokratiske virksomheder på 18.605.

Trin 4: Indhentning af nøgle- og regnskabstal

På trin 4 indhentes regnskabsoplysninger om de konkrete demokratiske virksomheder, som er blevet kortlagt gennem trin 1-3. Regnskabsoplysninger bliver indhentet fra Danmarks Statistiks dataregistre FIRM og REGN.

Bilag 4 beskriver data indhentet fra Danmarks Statistik yderligere.

Bilag 3. Kodemanual

Virksomhederne i datamaterialet er blevet kodet på baggrund af en række egenskaber for kunne etablere, hvorvidt virksomhederne kan defineres som demokratiske virksomheder jf. definitionen i bilag 1, og dernæst for at kunne undersøge sektoren mere dybdegående i analysen.

Virksomhederne er først og fremmest kodet pba. af virksomhedens *ejerform* (demokratisk / ikke demokratisk ejet)

Virksomhederne er dernæst kodet for en række andre egenskaber:

- Kommerciel aktivitet/er erhvervsdrivende
- Uafhængig af offentlige midler eller fungerende frit på markedets præmisser i kamp om disse midler
- Virksomhedsklynge
- Type af kooperativ/demokratisk virksomhed

Kun virksomheder, der lever op til kodningen demokratisk. Kommerciel aktivitet samt uafhængighed af offentlige midler tages med i betragtning som en demokratisk virksomhed. Følgende kodemanual vil beskrive principperne for kodningen mere dybdegående.

Demokratisk/Ikke demokratisk

A) Følgende organisationstyper og klynger med andels- eller foreningsformen kodes som demokratiske:

- Indkøbsforeninger
- Landbrugsforeninger
- Sportsklubber
- Medborgerhuse og lignende (disse er dog samtidig kodet som ikke-kommercielle)
- Havne og bådklubber
- Mestersammenslutninger – disse kodes som organisationskooperativer
- Erhvervsråd og erhvervsklubber
- Kørerlærerforeninger

B) Følgende organisationstyper og klynger er per se kodet som demokratiske ud fra deres type/klynge:

- Almennyttige boligforeninger/selskaber ¹⁴
- Andelsboligforeninger
- Vandværker med andels- eller foreningsformen ¹⁵
- Øvrig forsyning og el med andels- eller foreningsformen¹⁶
- Grundejerforening og ejerlejlighedsforeninger (disse er dog samtidig kodet som ikke-kommercielle)
- Det frie uddannelsesområde: Højskoler, efterskoler, frie fagskoler, privatskoler, friskoler, realskoler, lilleskoler, kostskoler, håndarbejdsskoler, husholdningsskoler og aftenskoler.¹⁷
- Fagforeninger, herunder AOF-afdelinger mv.¹⁸

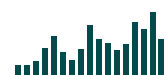
¹⁴ Det er som regel altid en almennyttig boligorganisation hvis organisationen har 'almennyttig' i navnet. Der findes dog også almennyttige boligorganisationer som ikke har almennyttig i deres navn

¹⁵ Med frasortering af kommunalt ejede vandværker senere

¹⁶ Med frasortering af kommunalt ejede vandværker senere

¹⁷ Falder alle under samme lov med krav om demokrati

¹⁸ Fagforeninger uden for LO-familien er undersøgt enkeltvis og enkelte er vurderet ikke-demokratiske

B) Følgende organisationer med forenings- eller andelsformen er kodet som ikke-demokratiske, hvis ikke der fandtes information på deres styreform:

- Brancheforeninger
- Halmforsyningselskaber og biogasselskaber
- Kædesamarbejder¹⁹

C) Alle øvrige selskabsformer er vurderet enkeltvist

Øvrige kodninger

Organisationerne i bruttopopulationen er ligeledes kodet ud fra en række andre parametre.

1. Kommerciel/ikke-kommerciel²⁰

Alle foreninger og fonde (da de kan tænkes ikke at have erhvervsdrift) kodes efter, om de har erhvervsdrift eller ikke har, med koden: Kommerciel. En organisation kan være demokratisk men ikke have erhvervsdrift.

Organisationer inden for øvrige virksomhedsformer antages at have erhvervsformål medmindre andet fremgår.

2. Uafhængighed af offentlige midler eller fungerende frit på markedets præmisser i kamp om disse midler

Alle organisationer som er kodet til at være demokratiske, er samtidig undersøgt for deres uafhængighed af offentlige midler. Dette er fortrinsvist gjort via undersøgelse af vedtægter eller via konsultation hos eksperter.

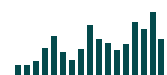
3. Klynge

Alle de demokratiske virksomheder bliver kodet efter deres 'erhvervsklynge'. Dette er nødvendigt, hvis organisationen har en branchekode, der ikke matcher feltet, hvor der findes ekspertviden. Eksempelvis administrationsfællesskaber mellem banker eller virksomheder inden for fødevarer. Listen over klynger er fremstillet induktivt ud fra, hvilke grupper af virksomheder der fremtrådte af bruttopopulationen:

- Vand
- Bolig
- Båd/Havn
- Bygge
- Energi
- Handel
- Kultur
- Landbrug/fødevarer
- Sundhed
- Undervisning/uddannelse

¹⁹ Disse er demokratiske, hvis der stemmes efter én virksomhed én stemme

²⁰ 6. september 2018: Denne kode er ikke gennemført endnu.

- Brugsforening
- Auto/transport
- Forening
- Finans
- Service
- Tele

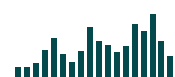
4. Type af kooperativ/demokratisk virksomhed

Hvis organisationen er demokratisk, kodes virksomheden som en af følgende demokratiske typer.

- Forbrugerdemokrati: Virksomheder ejet af eller styret af forbrugerne af produkterne, der produceres eller services der leveres. Eks Coop, MP-pension, Vandværker oligi.
- Medarbejderdemokrati (Medarbejderne er majoritetsejere af selskabet som i eks Analyse og Tal eller Knowledgeworker, murernes aktieselskab og lignende)
- Virksomhedsdemokrati (Produktions- eller kædesamarbejder mellem uafhængige privatejede enkeltvirksomheder/butikker og lignende. Eks Arla og Danish Crown, Kop og Kande osv. De enkelte virksomheder behøver ikke være demokratisk ejet og styret)
- Foreningsdemokrati (Organisationer/virksomheder ejet af en forening af enkeltpersoner eller demokratisk ejede og styrede organisationer. Eksempelvis medborgerhuse, fagforeninger, kristne organisationer mfl.)

5. Kommentar

Der skrives kommentarer, hvis der er særlige forhold, der gør sig gældende for virksomheden. Ligeledes kommenteres det, hvis organisationen er fagforeningsejet eller kommunalt ejet. Hvis muligt indsættes link til vedtægt eller ejer/styreforhold eller uddrag af disse.

Bilag 4. Bortfaldsanalyse

Nærværende bilag beskriver bortfaldet i firmastatistikken og regnskabsstatistikken hos Danmarks Statistik.

Vi har samkørt vores oplysninger fra Danmarks Statistik med CVR for at få et samlet overblik over i hvilke brancher mm., vi oplever bortfald i kortlægningen.

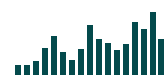
Grundlæggende set må vi konkludere, at demokratiske virksomheder oplever et stort bortfald i både regnskabs- og firmastatistikken. Det skyldes, at mange af dem er mindre virksomheder, og at mange af dem ikke er momspligtige, hvorfor de ikke indgår i omsætningstallene for firmastatistikken. Overordnet set er konklusionen, at kortlægningen undervurderer sektorens størrelse.

Firmastatistik

I den generelle firmastatistik er der 5.876 demokratiske virksomheder med datapunkter. 12.033 demokratiske virksomheder bortfalder således fra Danmarks Statistiks firmastatistik.

- Af vores bortfaldsopgørelser fra Danmarks Statistik kan vi se at følgende sektorer mangler helt eller delvist i Danmarks Statistiks firmastatistik (se bilag X om bortfald):
- Andelsboligforeningerne er ikke med. Her er bortfaldet på 95 procent.
- De almennyttige boligselskaber er delvist med og har et bortfald på 25 procent. Samtidig er der ikke oplysninger på ikke-momspligtige selskaber for firmastatistikens omsætningstal. Dette gælder for al udlejning og administration i almene boligselskaber, undervisning, mange foreninger, kulturelle foreninger, social forsyning foruden hjemmeplejen, sportsforeninger mm. jf. momslovens §13. hvorfor der alene er data på ansatte og ikke på omsætning, eksport, handel mv. for denne gruppe af demokratiske virksomheder. Der er ej heller regnskabsdata på de almennyttige boligselskaber.
- Mange almindelige foreninger som har kommercielle aktiviteter er ej heller med i hverken firma- eller regnskabsstatistik. Deres bortfald er 95 procent.
- Demokratiske ejerforeninger, holdingselskaber og investeringsforeninger er der også meget sjældent firmastatistik på. I det hele taget har den finansielle sektor, hvor de demokratiske virksomheder har store aktiviteter, et betydeligt bortfald.
- Finansbranchen, almene boliger og de primære erhverv er helt bortfaldet fra regnskabsstatistikken da disse ikke indgår i den.
- Derudover kan vi se at omsætningstallene uden tvivl er for lave for virksomheder i offentlig administration, sundhed, omsorg og uddannelse og i kultur og fritidsbranchen, hvorimod den formentlig er noget undervurderet i ejendomshandel og udlejning. Dette skyldes at disse brancher er tættest på det offentlige og non-profit-sektoren, hvorfor Danmarks Statistisk regnskabstal og firmastatistik ikke er dækkende for disse områder. Denne datamangel medfører at demokratiske virksomheders bidrag til dansk økonomi undervurderes.

Ser man på bortfaldet i firmastatistikken fordelt på virksomhedernes årsværk er det tydeligt at det særligt er de helt små demokratiske virksomheder der mangler.

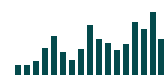
Årsværk pr. kvartal (CVR)	Data i FIRM	Ingen data i FIRM	Bortfald
ANTAL_0_0	18	72	80%
ANTAL_1_1	1971	1836	48%
ANTAL_10_19	596	8	1%
ANTAL_100_199	67	0	0%
ANTAL_1000_999999	8	0	0%
ANTAL_2_4	573	16	3%
ANTAL_20_49	694	8	1%
ANTAL_200_499	41	1	2%
ANTAL_5_9	456	15	3%
ANTAL_50_99	184	3	2%
ANTAL_500_999	16	1	6%

Regnskabsstatistik

De klynger der har lavt bortfald er brugsforeninger, energi, tele, vand, landbrug, service, transport og fiskeri. Dem der særligt mangler data på er:

- Bolig
- Kultur
- Undervisning og uddannelse
- Finans
- Havne mm.
- Social og sundhed

	Ingen data i firm fra før 2017 (ofte ny virksomhed)	Data i REGN	Bortfald i REGN	Andel bortfald
?	0	0	2	100%
Bolig	166	462	10890	95%
Brugsforening	1	308	10	3%
Bygge	0	9	19	68%
Båd og havn	0	4	41	91%
Energi	3	374	54	13%
Fagforening	0	0	2	100%
Finans	1	8	223	96%
Fiskeri	0	10	18	64%
Forening	0	2	18	90%
Handel	0	29	55	65%
Kultur	5	30	100	74%
Landbrug	1	104	90	46%
Liberale erhverv	1	1	3	60%
Service	2	17	22	54%
Social	0	2	16	89%
Sport	1	6	213	97%
Sundhed	0	9	32	78%

Tele	0	5	2	29%
Transport	2	23	36	59%
Uddannelse	15	6	884	98%
Undervisning	0	1	3	75%
Uvist	0	0	2	100%
Vand	26	1884	351	16%
Vind	2	20	34	61%

Vi har særligt mange virksomhedsdemokratier med i kortlægningen og medarbejderdemokratier.²¹ Der er stort bortfald i regnskabsstatistikken for forenings- og forbrugerdemokratier.

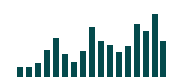
	Ingen data i firm fra før 2017 (ofte ny virksomhed)	Data i REGN	Bortfald i REGN	Andel bortfald
Forbrugerdemokrati	231	3280	11737	77%
Foreningsdemokrati	47	224	1630	86%
Medarbejderdemokrati	7	23	18	38%
Multistakeholder	2	0	3	60%
Virksomhedsdemokrati	28	352	318	46%

Ser vi på bortfaldet i regnskabsstatikken fordelt på brancher er det tydeligt at det følger nogenlunde samme mønster som firmastatikken. Det skyldes at virksomheder der ikke er over bagatelgrænsen ej heller har regnskabsdata hos Danmarks Statistik. Til bortfaldet i den generelle firmastatistik kommer bortfaldet af den almene boligsektor, finanssektoren, sportssektoren, uddannelse, kultur og undervisning samt erhvervsråd. En del engroshandel, gasproduktion og elektricitetshandel udgår også af regnskabsstatistikken. Se bilag.

Se man på bortfaldet fordelt på størrelse er der stort set lige så stort procentvis bortfald blandt de store virksomheder som de små.

Årsværk pr. kvartal (CVR)	Ingen data i firm fra før 2017 (ofte ny virksomhed)	Data i REGN	Bortfald i REGN	Andel bortfald	
ANTAL_0_0		0	13	77	86%
ANTAL_1_1		20	1702	2085	55%
ANTAL_10_19		4	165	435	72%
ANTAL_100_199		0	30	37	55%
ANTAL_1000_999999		0	4	4	50%
ANTAL_2_4		5	379	205	35%
ANTAL_20_49		0	179	523	75%
ANTAL_200_499		1	14	27	64%
ANTAL_5_9		9	240	222	47%
ANTAL_50_99		0	54	133	71%
ANTAL_500_999		0	9	8	47%

²¹ Disse er dog kodet som foreningsdemokratier, da der er så få af dem.

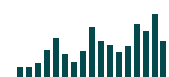
Selv virksomheder med rigtig mange ansatte (over 1.000 årsværk på et kvartal) har et bortfald på 50 procent.

Bortfald i Danmarks Statistik firmastatistik (FIRM) for demokratiske virksomheder fordelt på type demokratisk virksomhed

	Over bagatelgrænsen	Under bagatelgrænsen	Andel bortfald
Forbrugerdemokrati	4048	11200	73%
Foreningsdemokrati	1259	642	34%
Medarbejderdemokrati	30	18	38%
Multistakeholder	1	4	80%
Virksomhedsdemokrati	531	167	24%

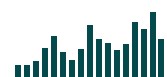
Bortfald i Danmarks Statistik firmastatistik (FIRM) for demokratiske virksomheder fordelt på type klynge

	Over bagatelgrænsen	Under bagatelgrænsen	Andel bortfald
?	2	0	0%
Bolig	940	10578	92%
Brugsforening	308	11	3%
Bygge	17	11	39%
Båd og havn	37	8	18%
Energi	392	39	9%
Fagforening	2	0	0%
Finans	177	55	24%
Fiskeri	19	9	32%
Forening	10	10	50%
Handel	62	22	26%
Kultur	80	55	41%
Landbrug	150	45	23%
Liberale erhverv	1	4	80%
Service	33	8	20%
Social	16	2	11%
Sport	179	41	19%
Sundhed	35	6	15%
Tele	7	0	0%
Transport	41	20	33%
Uddannelse	705	200	22%
Undervisning	1	3	75%
Uvist	1	1	50%
Vand	1889	372	16%
Vind	22	34	61%

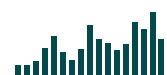

Bortfald i Danmarks Statistik firmastatistik (FIRM) for demokratiske virksomheder fordelt på hovedbranche

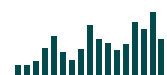
	Over bagatelgrænsen	Under bagatelgrænsen	Andel bortfald
Private andelsboligforeninger	413	8666	95%
Andre organisationer og foreninger i.a.n.	87	1798	95%
Vandforsyning	1888	371	16%
Almennyttige boligselskaber	457	149	25%
Uoplyst	0	120	100%
Anden udlejning af boliger	28	117	81%
Ikkefinansielle holdingselskaber	23	100	81%
Udlejning af erhvervsejendomme	131	86	40%
Produktion af elektricitet	96	60	38%
Anden undervisning i.a.n.	133	47	26%
Sportsklubber	171	32	16%
Lovpligtig socialsikring mv.	18	30	63%
Investeringselskaber	8	23	74%
Erhvervs og arbejdsgiverorganisationer	90	22	20%
Køb og salg af egen fast ejendom	11	17	61%
Ejerforeninger	14	17	55%
Foreninger, legater og fonde med sygdomsbekæmpende, sociale og velgørende formål	17	13	43%
Anden finansiel formidling undtagen forsikring og pensionsforsikring, i.a.n.	22	13	37%
Varmeforsyning	307	13	4%
Ventureselskaber og kapitalfonde	2	12	86%
Virksomhedsrådgivning og anden rådgivning om driftsledelse	14	11	44%
Finansielle holdingselskaber	10	10	50%
Kombinerede administrationsserviceydelser	28	10	26%
Faglige sammenslutninger	26	9	26%
Fremstilling af gas	8	8	50%
Taxikørsel	5	7	58%
Andre liberale, videnskabelige og tekniske tjenesteydelser i.a.n.	8	7	47%
Pensionskasser	13	7	35%
Administration af fast ejendom på kontraktbasis	16	7	30%
Folkeskoler o.lign.	351	7	2%
Fagforeninger	0	6	100%
Dyrkning af træer og andre skovbrugsaktiviteter	2	6	75%
Gennemførelse af byggeprojekter	2	5	71%
Servicestationer	3	5	63%
Engroshandel med frugt og grøntsager	4	5	56%
Engroshandel med korn, uforarbejdet tobak, såsæd og foderstoffer	25	5	17%
Handel med elektricitet	28	5	15%
Købmænd og døgnkiosker	139	5	3%
Ungdoms og efterskoler	180	5	3%
Andre forlystelser og fritidsaktiviteter	3	4	57%
Blandet drift	3	4	57%

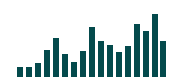
Undervisning i kulturelle discipliner	8	4	33%
Vikarbureauer	11	4	27%
Anden teknisk rådgivning	12	4	25%
Drift af sportsanlæg	22	4	15%
Landbrugskonsulenter	25	4	14%
Distribution af elektricitet	34	4	11%
Supermarkeder	171	4	2%
Radiovirksomhed	0	3	100%
Rådgivende ingeniørvirksomhed inden for byggeri og anlægsarbejder	2	3	60%
Videregående uddannelser ikke på universitetsniveau	2	3	60%
Oplagrings og pakhusvirksomhed	3	3	50%
Religiøse institutioner og foreninger	3	3	50%
Agenturhandel med landbrugsråvarer, levende dyr, tekstilmaterialer og halvfabrikata	5	3	38%
Reklamebureauer	5	3	38%
Andre sportsaktiviteter	6	3	33%
Engroshandel med blomster og planter	6	3	33%
Udlejning og leasing af andet materiel, udstyr og andre materielle aktiver i.a.n.	7	3	30%
Stationer, godsterminaler mv.	8	3	27%
Agenturhandel med blandet sortiment	11	3	21%
Agenturhandel med specialiseret varesortiment i.a.n.	0	2	100%
Anden detailhandel undtagen fra forretninger, studepladser og markeder	0	2	100%
Forskning og eksperimentel udvikling inden for samfundsvidenskab og humanistiske videnskaber	0	2	100%
Opsamling og behandling af spildevand	0	2	100%
Avl af smågrise	1	2	67%
Detailhandel med andre varer i.a.n.	1	2	67%
Kunstnerisk skaben	1	2	67%
Lotteri og anden spillevirksomhed	1	2	67%
Teater og koncertvirksomhed	1	2	67%
Andre former for institutionsophold	3	2	40%
Finansiell leasing	3	2	40%
Ikkespecialiseret engroshandel	3	2	40%
Kombinerede serviceydelser	3	2	40%
Engroshandel med fisk og fiskeprodukter	4	2	33%
Specialskoler for handicappede	5	2	29%
Andre reservationstjenesteydelser og tjenesteydelser i forbindelse hermed	6	2	25%
Ejendomsmæglere mv.	6	2	25%
Andre hjælpetjenester i forbindelse med forsikring og pensionsforsikring	7	2	22%
Opførelse af bygninger	7	2	22%
Anden udgivervirksomhed	8	2	20%
Anden pensionsforsikring	9	2	18%
Bogføring og revision: skatterådgivning	9	2	18%
Mejerier samt ostefremstilling	10	2	17%
Anden restaurationsvirksomhed	12	2	14%

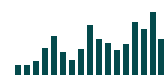
Computerprogrammering	12	2	14%
Engroshandel med mejeriprodukter, æg samt spiselige olier og fedtstoffer	13	2	13%
Anden forsikring	50	2	4%
Anden bygge og anlægsvirksomhed, som kræver specialisering	0	1	100%
Andre personlige serviceydelser i.a.n.	0	1	100%
Andre tjenesteydelser i forbindelse med transport	0	1	100%
Arbejdsformidlingskontorer	0	1	100%
Detailhandel med andre varer i.a.n. via internet	0	1	100%
Detailhandel med bøger	0	1	100%
Detailhandel med drikkevarer	0	1	100%
Dyrkning af grøntsager og meloner, rødder og rodknolde	0	1	100%
Engroshandel med affaldsprodukter	0	1	100%
Engroshandel med kemiske produkter	0	1	100%
Engroshandel med tekstiler	0	1	100%
Forhandlere af gaveartikler og brugskunst	0	1	100%
Fotokopiering, dokumentbehandling og anden specialiseret kontorservice	0	1	100%
Fremstilling af raffinerede mineralolieprodukter	0	1	100%
Fremstilling af vin af druer	0	1	100%
Frugt og grøntforretninger	0	1	100%
Historiske monumenter og bygninger og lignende attraktioner	0	1	100%
Hjælpeaktiviteter i forbindelse med scenekunst	0	1	100%
Husholdninger med ansat medhjælp	0	1	100%
Private vagt og sikkerhedstjenester	0	1	100%
Produktion af film og videofilm	0	1	100%
Tøjforretninger	0	1	100%
Udenrigsanliggender	0	1	100%
Udlejning og leasing af andre varer til personlig brug og husholdningsbrug i.a.n.	0	1	100%
Udlejning og leasing af landbrugsmaskiner og udstyr	0	1	100%
Undervisning inden for sport og fritid	0	1	100%
Administration af sundhedsvæsen, undervisning, kultur og sociale forhold undtagen social sikring	1	1	50%
Arkitektvirksomhed	1	1	50%
Autoreparationsværksteder mv.	1	1	50%
Byggemarkeder og værktøjsmagasiner	1	1	50%
Fiskeauktioner	1	1	50%
Fremstilling af udstyr til måling, afprøvning, navigation og kontrol	1	1	50%
Indspilning af lydoptagelser og udgivelse af musik	1	1	50%
Public relations og kommunikation	1	1	50%
Udgivelse af aviser og dagblade	1	1	50%
Undervognsbehandling	1	1	50%
Andre kreditselskaber	2	1	33%
Anlæg af ledningsnet til væsker	2	1	33%
Dyrkning af korn (undtagen ris), bælgfrugter og olieholdige frø	2	1	33%
Engroshandel med andre råvarer og halvfabrikata	2	1	33%
Engroshandel med kød og kødprodukter	2	1	33%

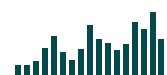
Godshåndtering	2	1	33%
Havfiskeri	2	1	33%
Hoteller	2	1	33%
Leasing af intellektuelle ejendomsrettigheder og lignende, dog ikke ophavsretsbeskyttede værker	2	1	33%
Rådgivende ingeniørvirksomhed inden for produktions og maskinteknik	2	1	33%
Tvvirksomhed	2	1	33%
Cafeér, værtshuse, diskoteker mv.	3	1	25%
Ferieboliger og andre indlogeringsfaciliteter til kortvarige ophold	3	1	25%
Forarbejdning af andet kød	3	1	25%
Konsulentbistand vedrørende informationsteknologi	3	1	25%
Engroshandel med andre maskiner og andet udstyr	4	1	20%
Parkering og vejhjælp mv.	4	1	20%
Pizzeriaer, grillbarer, isbarer mv.	4	1	20%
Andre sociale foranstaltninger uden institutionsophold i.a.n.	5	1	17%
Engroshandel med fast, flydende og luftformigt brændstof og lignende varer	5	1	17%
Plejehjem	5	1	17%
Andre hjælpetjenester i forbindelse med finansiel formidling	6	1	14%
Fastnetbaseret telekommunikation	6	1	14%
Organisering af kongresser, messer og udstillinger	6	1	14%
Anden telekommunikation	7	1	13%
Anlæg af ledningsnet til elektricitet og kommunikation	7	1	13%
Livsforsikring	8	1	11%
Udgivelse af ugeblade og magasiner	8	1	11%
Elinstallation	9	1	10%
Tekniske skoler og fagskoler	9	1	10%
Udgivelse af bøger	9	1	10%
Anden forretningsservice i.a.n.	10	1	9%
Museer	10	1	9%
Lystbådehavne	27	1	4%
Forsikringsagenters og forsikringsmæglers virksomhed	40	1	2%
Administration af og bidrag til erhvervsfremme	0	0	0%
Andre kreditinstitutter	0	0	0%
Brandvæsen	0	0	0%
Børnehaver	0	0	0%
Distribution af gas	0	0	0%
Dækservice	0	0	0%
Elforsyning	0	0	0%
Engroshandel med hårde hvidevarer	0	0	0%
Finansieringsvirksomhed i øvrigt	0	0	0%
Flygtninge og asylcentre	0	0	0%
Forskning og eksperimentel udvikling indenfor bioteknologi	0	0	0%
Fremstilling af andet elektrisk udstyr	0	0	0%
Fremstilling af andre maskiner til generelle formål i.a.n.	0	0	0%
Fremstilling af andre papir og papvarer	0	0	0%

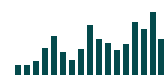
Fremstilling af byggematerialer af beton	0	0	0%
Fremstilling af elektriske belysningsartikler	0	0	0%
Fremstilling af hydraulisk udstyr	0	0	0%
Fremstilling af konsumis	0	0	0%
Fremstilling af kontorartikler af papir	0	0	0%
Fremstilling af metalkonstruktioner og dele heraf	0	0	0%
Fremstilling af vindmøller og dele hertil	0	0	0%
Fremstilling af øl	0	0	0%
Fysio og ergoterapeuter	0	0	0%
Hjælpeydelse i forbindelse med undervisning	0	0	0%
Indvinding af naturgas	0	0	0%
Kommunikationsdesign og grafisk design	0	0	0%
Opstilling og levering af færdige fabriksanlæg	0	0	0%
Politiske partier	0	0	0%
Radio og tvforretninger	0	0	0%
Rumfart	0	0	0%
Rørtransport	0	0	0%
Serviceydelse i forbindelse med luftfart	0	0	0%
Sundhedsvæsen i øvrigt i.a.n.	0	0	0%
Transmission af elektricitet	0	0	0%
Udgivelse af computerspil	0	0	0%
Webportaler	0	0	0%
Agenturhandel med maskiner, teknisk udstyr, skibe og flyvemaskiner	2	0	0%
Agenturhandel med tekstiler, beklædning, pelsværk, fodtøj og lædervarer	2	0	0%
Aktiviteter, der udøves efter produktion af film, video og tvprogrammer	1	0	0%
Aldersintegrerede institutioner	4	0	0%
Anden anlægsvirksomhed i.a.n.	1	0	0%
Anden detailhandel fra ikkespecialiserede forretninger	10	0	0%
Anden detailhandel med fødevarer i specialforretninger	1	0	0%
Anden forarbejdning og konservering af frugt og grøntsager	1	0	0%
Anden forskning og eksperimentel udvikling inden for naturvidenskab og teknik	4	0	0%
Anden fremstillingsvirksomhed i.a.n.	1	0	0%
Anden itservicevirksomhed	2	0	0%
Anden måling og teknisk analyse	1	0	0%
Anden personaleformidling	2	0	0%
Anden reklamevirksomhed	4	0	0%
Anden trykning	1	0	0%
Anden udgivelse af software	2	0	0%
Andre informationstjenester i.a.n.	3	0	0%
Andre post og kurertjenester	1	0	0%
Avl af andet kvæg og bøfler	1	0	0%
Avl af heste og dyr af hestefamilien	1	0	0%
Avl af malkekvæg	2	0	0%
Banker, sparekasser og andelskasser	36	0	0%

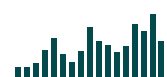
Bedemænd og begravelsesvæsen	2	0	0%
Behandlingshjem for stofmisbrugere og alkoholskadede	6	0	0%
Beskyttede boliger o.l.	1	0	0%
Biblioteker	1	0	0%
Biografer	2	0	0%
Boliganvisning, ferieboligudlejning mv.	2	0	0%
Bortskaffelse af affald med energiproduktion	1	0	0%
Brydning af pynte og bygningssten, kalksten, gips, kridt og skifer	1	0	0%
Cykel og knallertforretninger	2	0	0%
Databehandling, webhosting og lignende serviceydelser	8	0	0%
Detailhandel med brød, konditori og sukkervarer	1	0	0%
Detailhandel med dagligvarer via internet	1	0	0%
Detailhandel med hobbyartikler, musikinstrumenter, sportsudstyr, legetøj, cykler via internet	1	0	0%
Detailhandel med husholdnings eller boligudstyr, bortset fra elektriske apparater, via internet	2	0	0%
Detailhandel med spil og legetøj	1	0	0%
Distribution af film, video og tvprogrammer	1	0	0%
Drift af teater og koncertsale, kulturhuse mv.	3	0	0%
Dyrkning af andre etårige afgrøder	2	0	0%
Dyrkning af andre flerårige afgrøder	1	0	0%
Dyrlæger	2	0	0%
Døgninstitutioner for børn og unge	1	0	0%
Døgninstitutioner for personer med fysisk handicap	2	0	0%
Engroshandel med bøger, papir og papirvarer	1	0	0%
Engroshandel med computere, ydre enheder og software	2	0	0%
Engroshandel med cykler, sportsartikler og lystbåde	1	0	0%
Engroshandel med fodtøj	1	0	0%
Engroshandel med fotografiske og optiske artikler	1	0	0%
Engroshandel med isenkram, varmeanlæg og tilbehør	1	0	0%
Engroshandel med landbrugsmaskiner, udstyr og tilbehør hertil	8	0	0%
Engroshandel med levende dyr	9	0	0%
Engroshandel med læge og hospitalsartikler	1	0	0%
Engroshandel med medicinalvarer og sygeplejeartikler	3	0	0%
Engroshandel med parfumerivarer og kosmetik	2	0	0%
Engroshandel med porcelæns og glasvarer	1	0	0%
Engroshandel med reservedele og tilbehør til motorkøretøjer	3	0	0%
Engroshandel med træ, trælast og byggematerialer	4	0	0%
Erhvervshavne	3	0	0%
Familiepleje	1	0	0%
Finansielle hovedsæders virksomhed	1	0	0%
Fjerkræavl	3	0	0%
Flytteforretninger	1	0	0%
Forarbejdning af frø/sædekorn til udsæd	4	0	0%
Forarbejdning af svinekød	2	0	0%

Forarbejdning og konservering af fisk, krebsdyr og bløddyr, undtagen fiskemel	1	0	0%
Forhandlere af lystbåde og udstyr hertil	1	0	0%
Forhandlere af sports og campingudstyr	1	0	0%
Forlystelsesparker o.l.	2	0	0%
Formueforvaltning	1	0	0%
Fremstilling af andre fødevarer i.a.n.	1	0	0%
Fremstilling af andre kemiske produkter i.a.n.	2	0	0%
Fremstilling af andre træprodukter: fremstilling af varer af kork, strå og flettematerialer	1	0	0%
Fremstilling af elektriske fordelings og kontrolapparater	1	0	0%
Fremstilling af fiskemel	1	0	0%
Fremstilling af færdige foderblandinger til landbrugsdyr	13	0	0%
Fremstilling af gødningsstoffer og nitrogenprodukter	2	0	0%
Fremstilling af industrigasser	1	0	0%
Fremstilling af landbrugs og skovbrugsmaskiner	1	0	0%
Fremstilling af løfte og håndteringsudstyr	1	0	0%
Fremstilling af medicinske og dentale instrumenter samt udstyr hertil	1	0	0%
Fremstilling af motorkøretøjer	1	0	0%
Fremstilling af mørtel	1	0	0%
Fremstilling af olier og fedtstoffer	2	0	0%
Fremstilling af optiske instrumenter og fotografisk udstyr	1	0	0%
Fremstilling af plast i ubearbejdet form	1	0	0%
Fremstilling af stivelse og stivelsesprodukter	5	0	0%
Fremstilling af varer af pelsskind	1	0	0%
Garvning og beredning af læder: beredning og farvning af pelsskind	2	0	0%
Genbrug af sorterede materialer	1	0	0%
Gymnasier, studenter og HFkurser	2	0	0%
Handel med gas gennem rørledninger	1	0	0%
Hospitaler	1	0	0%
Ikkefinansielle hovedsæders virksomhed	17	0	0%
Ikkespecialiseret engroshandel med føde, drikke og tobaksvarer	1	0	0%
Indvinding af råolie	1	0	0%
Installation af industrimaskiner og udstyr	1	0	0%
Investeringsforeninger	2	0	0%
Konferencecentre og kursusejendomme	11	0	0%
Køreskoler	6	0	0%
Landskabspleje	1	0	0%
Malerforretninger	2	0	0%
Markedsanalyse og offentlig meningsmåling	2	0	0%
Pakkerier	3	0	0%
Planteforering	2	0	0%
Prepress og premediaarbejde	1	0	0%
Produktion af kød og fjerkrækødprodukter	1	0	0%
Psykologisk rådgivning	2	0	0%
Realkreditinstitutter	1	0	0%

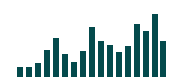

Rejsearrangører	1	0	0%
Rejsebureauer	2	0	0%
Rensning af jord og grundvand og anden form for forureningsbekæmpelse	1	0	0%
Reparation af elektrisk udstyr	1	0	0%
Reparation af husholdningsapparater og redskaber til hus og have	1	0	0%
Reparation og vedligeholdelse af skibe og både	1	0	0%
Restauranter	7	0	0%
Risiko og skadesvurdering	3	0	0%
Rutebuskørsel, by og nærtrafik	2	0	0%
Serviceydelser i forbindelse med husdyravl	1	0	0%
Serviceydelser i forbindelse med planteavl	5	0	0%
Serviceydelser til skovbrug	5	0	0%
Skolefritidsordninger og fritidshjem	1	0	0%
Specialiseret engroshandel med fødevarer i.a.n.	1	0	0%
Sø og kysttransport af passagerer	1	0	0%
Teknisk afprøvning og kontrol	1	0	0%
Transport af passagerer ad indre vandveje	1	0	0%
Trådløs telekommunikation	3	0	0%
Turistkørsel og anden landpassagertransport	2	0	0%
Tømrer og bygningsnedkervirksomhed	1	0	0%
Udgivelse af distrikts og annonceblade	1	0	0%
Udlejning og leasing af biler og lette motorkøretøjer	4	0	0%
Udlejning og leasing af skibe og både	1	0	0%
Udlejning og leasing af varer til fritid og sport	3	0	0%
Vejgodstransport	4	0	0%
Vinduespolering	1	0	0%
Vuggestuer	1	0	0%
VVS og blikkenslagerforretninger	3	0	0%

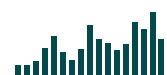

Bortfald i regnskabsstatistikken fordelt på branche

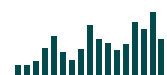
	Ingen data i firm fra før 2017 (ofte ny virksomhed)	Data i REGN	Bortfald i REGN	Andel bortfald
Uoplyst	0	0	120	100%
Anden forsikring	0	0	52	100%
Lovpligtig socialsikring mv.	0	0	48	100%
Forsikringsagenters og forsikringsmægleres virksomhed	0	0	41	100%
Banker, sparekasser og andelskasser	0	0	36	100%
Faglige sammenslutninger	0	0	35	100%
Lystbådehavne	0	0	28	100%
Finansielle holdingselskaber	0	0	20	100%
Pensionskasser	0	0	20	100%
Ventureselskaber og kapitalfonde	0	0	14	100%
Undervisning i kulturelle discipliner	0	0	12	100%
Anden pensionsforsikring	0	0	11	100%
Museer	0	0	11	100%
Tekniske skoler og fagskoler	0	0	10	100%
Andre sportsaktiviteter	0	0	9	100%
Livsforsikring	0	0	9	100%
Dyrkning af træer og andre skovbrugsaktiviteter	0	0	8	100%
Andre forlystelser og fritidsaktiviteter	0	0	7	100%
Blandet drift	0	0	7	100%
Specialskoler for handicappede	0	0	7	100%
Andre sociale foranstaltninger uden institutionsophold i.a.n.	0	0	6	100%
Behandlingshjem for stofmisbrugere og alkoholskadede	0	0	6	100%
Fagforeninger	0	0	6	100%
Køreskoler	0	0	6	100%
Plejehjem	0	0	6	100%
Religiøse institutioner og foreninger	0	0	6	100%
Andre former for institutionsophold	0	0	5	100%
Finansiell leasing	0	0	5	100%
Serviceydelser i forbindelse med planteavl	0	0	5	100%
Serviceydelser til skovbrug	0	0	5	100%
Videregående uddannelser ikke på universitetsniveau	0	0	5	100%
Aldersintegrerede institutioner	0	0	4	100%
Forarbejdning af frø/sædekorn til udsæd	0	0	4	100%
Andre kreditselskaber	0	0	3	100%
Avl af smågrise	0	0	3	100%
Drift af teater og koncertsale, kulturhuse mv.	0	0	3	100%
Dyrkning af korn (undtagen ris), bælgfrugter og olieholdige frø	0	0	3	100%
Fjerkræavl	0	0	3	100%
Havfiskeri	0	0	3	100%
Radiovirksomhed	0	0	3	100%

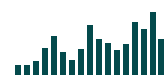
Risiko og skadesvurdering	0	0	3	100%
Teater og koncertvirksomhed	0	0	3	100%
Agenturhandel med specialiseret varesortiment i.a.n.	0	0	2	100%
Anden detailhandel undtagen fra forretninger, studepladser og markeder	0	0	2	100%
Avl af malkekvæg	0	0	2	100%
Bedemænd og begravelsesvæsen	0	0	2	100%
Dyrkning af andre etårige afgrøder	0	0	2	100%
Døgninstitutioner for personer med fysisk handicap	0	0	2	100%
Forlystelsesparker o.l.	0	0	2	100%
Gymnasier, studenter og HFkurser	0	0	2	100%
Investeringsforeninger	0	0	2	100%
Opsamling og behandling af spildevand	0	0	2	100%
Planteformering	0	0	2	100%
Psykologisk rådgivning	0	0	2	100%
Anden anlægsvirksomhed i.a.n.	0	0	1	100%
Anden bygge og anlægsvirksomhed, som kræver specialisering	0	0	1	100%
Andre personlige serviceydelser i.a.n.	0	0	1	100%
Andre tjenesteydelser i forbindelse med transport	0	0	1	100%
Arbejdsformidlingskontorer	0	0	1	100%
Avl af andet kvæg og bøfler	0	0	1	100%
Beskyttede boliger o.l.	0	0	1	100%
Biblioteker	0	0	1	100%
Detailhandel med andre varer i.a.n. via internet	0	0	1	100%
Detailhandel med brød, konditori og sukkervarer	0	0	1	100%
Detailhandel med bøger	0	0	1	100%
Detailhandel med dagligvarer via internet	0	0	1	100%
Detailhandel med drikkevarer	0	0	1	100%
Dyrkning af andre flerårige afgrøder	0	0	1	100%
Dyrkning af grøntsager og meloner, rødder og rodknolde	0	0	1	100%
Døgninstitutioner for børn og unge	0	0	1	100%
Engroshandel med affaldsprodukter	0	0	1	100%
Engroshandel med kemiske produkter	0	0	1	100%
Familiepleje	0	0	1	100%
Finansielle hovedsæders virksomhed	0	0	1	100%
Forhandlere af gaveartikler og brugskunst	0	0	1	100%
Formueforvaltning	0	0	1	100%
Fotokopiering, dokumentbehandling og anden specialiseret kontorservice	0	0	1	100%
Fremstilling af raffinerede mineralolieprodukter	0	0	1	100%
Fremstilling af vin af druer	0	0	1	100%
Frugt og grøntforretninger	0	0	1	100%
Historiske monumenter og bygninger og lignende attraktioner	0	0	1	100%
Hjælpeaktiviteter i forbindelse med scenekunst	0	0	1	100%
Hospitaler	0	0	1	100%
Husholdninger med ansat medhjælp	0	0	1	100%

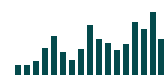
Private vagt og sikkerhedstjenester	0	0	1	100%
Produktion af film og videofilm	0	0	1	100%
Realkreditinstitutter	0	0	1	100%
Serviceydelse i forbindelse med husdyravl	0	0	1	100%
Skolefritidsordninger og fritidshjem	0	0	1	100%
Tøjforretninger	0	0	1	100%
Udenrigsanliggender	0	0	1	100%
Udlejning og leasing af andre varer til personlig brug og husholdningsbrug i.a.n.	0	0	1	100%
Udlejning og leasing af landbrugsmaskiner og udstyr	0	0	1	100%
Undervisning inden for sport og fritid	0	0	1	100%
Vuggestuer	0	0	1	100%
Almennyttige boligselskaber	2	1	603	100%
Ungdoms og efterskoler	1	0	184	99%
Folkeskoler o.lign.	2	0	356	99%
Sportsklubber	2	0	201	99%
Erhvervs og arbejdsgiverorganisationer	1	1	110	98%
Anden undervisning i.a.n.	6	0	174	97%
Foreninger, legater og fonde med sygdomsbekæmpende, sociale og velgørende formål	1	0	29	97%
Drift af sportsanlæg	1	0	25	96%
Private andelsboligforeninger	56	415	8608	95%
Anden finansiel formidling undtagen forsikring og pensionsforsikring, i.a.n.	2	0	33	94%
Andre organisationer og foreninger i.a.n.	118	2	1765	94%
Andre hjælpetjenester i forbindelse med forsikring og pensionsforsikring	0	1	8	89%
Investeringselskaber	4	0	27	87%
Andre hjælpetjenester i forbindelse med finansiel formidling	0	1	6	86%
Ikkefinansielle holdingselskaber	22	0	101	82%
Anden udlejning af boliger	1	29	115	79%
Detailhandel med andre varer i.a.n.	0	1	2	67%
Lotteri og anden spillevirksomhed	1	0	2	67%
Servicestationer	0	3	5	63%
Rådgivende ingeniørvirksomhed inden for byggeri og anlægsarbejder	0	2	3	60%
Ejerforeninger	0	14	17	55%
Administration af sundhedsvæsen, undervisning, kultur og sociale forhold undtagen social sikring	1	0	1	50%
Arkitektvirksomhed	0	1	1	50%
Autoreparationsværksteder mv.	0	1	1	50%
Fiskeauktioner	0	1	1	50%
Forskning og eksperimentel udvikling inden for samfundsvidenskab og humanistiske videnskaber	0	1	1	50%
Fremstilling af udstyr til måling, afprøvning, navigation og kontrol	0	1	1	50%
Indspilning af lydoptagelser og udgivelse af musik	1	0	1	50%
Public relations og kommunikation	0	1	1	50%
Udgivelse af aviser og dagblade	0	1	1	50%
Undervognsbehandling	0	1	1	50%
Køb og salg af egen fast ejendom	5	10	13	46%

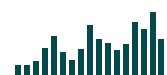
Engroshandel med frugt og grøntsager	2	3	4	44%
Virksomhedsrådgivning og anden rådgivning om driftsledelse	2	12	11	44%
Fremstilling af gas	3	6	7	44%
Gennemførelse af byggeprojekter	1	3	3	43%
Produktion af elektricitet	5	87	64	41%
Ikkespecialiseret engroshandel	0	3	2	40%
Agenturhandel med landbrugsråvarer, levende dyr, tekstilmaterialer og halvfabrikata	1	4	3	38%
Administration af fast ejendom på kontraktbasis	0	15	8	35%
Andre liberale, videnskabelige og tekniske tjenesteydelser i.a.n.	1	9	5	33%
Taxikørsel	3	5	4	33%
Engroshandel med blomster og planter	0	6	3	33%
Opførelse af bygninger	1	5	3	33%
Engroshandel med fisk og fiskeprodukter	0	4	2	33%
Oplagrings og pakhusvirksomhed	1	3	2	33%
Engroshandel med andre råvarer og halvfabrikata	0	2	1	33%
Engroshandel med kød og kødprodukter	0	2	1	33%
Godshåndtering	0	2	1	33%
Hoteller	0	2	1	33%
Kunstnerisk skaben	2	0	1	33%
Leasing af intellektuelle ejendomsrettigheder og lignende, dog ikke ophavsretsbeskyttede værker	0	2	1	33%
Rådgivende ingeniørvirksomhed inden for produktions og maskinteknik	0	2	1	33%
Tvvirksomhed	0	2	1	33%
Udlejning og leasing af varer til fritid og sport	0	2	1	33%
Udlejning af erhvervsjendomme	16	131	70	32%
Anden teknisk rådgivning	0	11	5	31%
Organisering af kongresser, messer og udstillinger	0	5	2	29%
Stationer, godsterminaler mv.	0	8	3	27%
Vikarbureauer	0	11	4	27%
Ejendomsmæglere mv.	1	5	2	25%
Anden reklamevirksomhed	0	3	1	25%
Cafeér, værtshuse, diskoteker mv.	0	3	1	25%
Ferieboliger og andre indlogeringsfaciliteter til kortvarige ophold	0	3	1	25%
Forarbejdning af andet kød	0	3	1	25%
Konsulentbistand vedrørende informationsteknologi	1	2	1	25%
Vejgodstransport	0	3	1	25%
Engroshandel med levende dyr	0	7	2	22%
Computerprogrammering	1	10	3	21%
Engroshandel med mejeriprodukter, æg samt spiselige olier og fedtstoffer	0	12	3	20%
Anden udgivervirksomhed	0	8	2	20%
Udlejning og leasing af andet materiel, udstyr og andre materielle aktiver i.a.n.	0	8	2	20%
Kombinerede serviceydelser	1	3	1	20%
Parkering og vejhjælp mv.	0	4	1	20%
Landbrugskonsulenter	3	21	5	17%
Engroshandel med korn, uforarbejdet tobak, såsæd og foderstoffer	0	25	5	17%

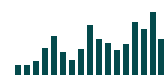
Engroshandel med fast, flydende og luftformigt brændstof og lignende varer	0	5	1	17%
Kombinerede administrationsserviceydelser	4	28	6	16%
Vandforsyning	26	1883	350	15%
Agenturhandel med blandet sortiment	1	11	2	14%
Anden restaurationsvirksomhed	0	12	2	14%
Andre reservationstjenesteydelser og tjenesteydelser i forbindelse hermed	1	6	1	13%
Anlæg af ledningsnet til elektricitet og kommunikation	0	7	1	13%
Reklamebureauer	1	6	1	13%
Ikkefinansielle hovedsæders virksomhed	0	15	2	12%
Udgivelse af ugeblade og magasiner	0	8	1	11%
Distribution af elektricitet	0	34	4	11%
Elinstallation	0	9	1	10%
Udgivelse af bøger	0	9	1	10%
Handel med elektricitet	1	29	3	9%
Mejerier samt ostefremstilling	1	10	1	8%
Varmeforsyning	0	305	15	5%
Købmænd og døgnkiosker	0	139	5	3%
Supermarkeder	1	171	3	2%
Agenturhandel med maskiner, teknisk udstyr, skibe og flyvemaskiner	0	2	0	0%
Agenturhandel med tekstiler, beklædning, pelsværk, fodtøj og lædervarer	0	2	0	0%
Aktiviteter, der udøves efter produktion af film, video og tvprogrammer	0	1	0	0%
Anden detailhandel fra ikkespecialiserede forretninger	0	10	0	0%
Anden detailhandel med fødevarer i specialforretninger	0	1	0	0%
Anden forarbejdning og konservering af frugt og grøntsager	0	1	0	0%
Anden forretningservice i.a.n.	1	10	0	0%
Anden forskning og eksperimentel udvikling inden for naturvidenskab og teknik	0	4	0	0%
Anden fremstillingsvirksomhed i.a.n.	0	1	0	0%
Anden itservicevirksomhed	0	2	0	0%
Anden måling og teknisk analyse	0	1	0	0%
Anden personaleformidling	0	2	0	0%
Anden telekommunikation	1	7	0	0%
Anden trykning	0	1	0	0%
Anden udgivelse af software	0	2	0	0%
Andre informationstjenester i.a.n.	0	3	0	0%
Andre post og kurertjenester	0	1	0	0%
Anlæg af ledningsnet til væsker	1	2	0	0%
Avl af heste og dyr af hestefamilien	0	1	0	0%
Biografer	0	2	0	0%
Bogføring og revision: skatterådgivning	2	9	0	0%
Boliganvisning, ferieboligudlejning mv.	0	2	0	0%
Bortskaffelse af affald med energiproduktion	0	1	0	0%
Brydning af pynte og bygningssten, kalksten, gips, kridt og skifer	0	1	0	0%
Byggemarkeder og værktøjsmagasiner	0	2	0	0%
Cykel og knallertforretninger	0	2	0	0%

Databehandling, webhosting og lignende serviceydelser	0	8	0	0%
Detailhandel med hobbyartikler, musikinstrumenter, sportsudstyr, legetøj, cykler via internet	0	1	0	0%
Detailhandel med husholdnings eller boligudstyr, bortset fra elektriske apparater, via internet	0	2	0	0%
Detailhandel med spil og legetøj	0	1	0	0%
Distribution af film, video og tvprogrammer	0	1	0	0%
Dyrlæger	0	2	0	0%
Engroshandel med andre maskiner og andet udstyr	0	5	0	0%
Engroshandel med bøger, papir og papirvarer	0	1	0	0%
Engroshandel med computere, ydre enheder og software	0	2	0	0%
Engroshandel med cykler, sportsartikler og lystbåde	0	1	0	0%
Engroshandel med fodtøj	0	1	0	0%
Engroshandel med fotografiske og optiske artikler	0	1	0	0%
Engroshandel med isenkram, varmeanlæg og tilbehør	0	1	0	0%
Engroshandel med landbrugsmaskiner, udstyr og tilbehør hertil	0	8	0	0%
Engroshandel med læge og hospitalsartikler	0	1	0	0%
Engroshandel med medicinalvarer og sygeplejeartikler	0	3	0	0%
Engroshandel med parfumerivarer og kosmetik	0	2	0	0%
Engroshandel med porcelæns og glasvarer	0	1	0	0%
Engroshandel med reservedele og tilbehør til motorkøretøjer	0	3	0	0%
Engroshandel med tekstiler	0	1	0	0%
Engroshandel med træ, trælast og byggematerialer	0	4	0	0%
Erhvervshavne	0	3	0	0%
Fastnetbaseret telekommunikation	1	6	0	0%
Flytteforretninger	0	1	0	0%
Forarbejdning af svinekød	0	2	0	0%
Forarbejdning og konservering af fisk, krebsdyr og bløddyr, undtagen fiskemel	0	1	0	0%
Forhandlere af lystbåde og udstyr hertil	0	1	0	0%
Forhandlere af sports og campingudstyr	0	1	0	0%
Fremstilling af andre fødevarer i.a.n.	0	1	0	0%
Fremstilling af andre kemiske produkter i.a.n.	0	2	0	0%
Fremstilling af andre træprodukter: fremstilling af varer af kork, strå og flettematerialer	0	1	0	0%
Fremstilling af elektriske fordelings og kontrolapparater	0	1	0	0%
Fremstilling af fiskemel	0	1	0	0%
Fremstilling af færdige foderblandinger til landbrugsdyr	0	13	0	0%
Fremstilling af gødningsstoffer og nitrogenprodukter	0	2	0	0%
Fremstilling af industrigasser	0	1	0	0%
Fremstilling af landbrugs og skovbrugsmaskiner	0	1	0	0%
Fremstilling af løfte og håndteringsudstyr	0	1	0	0%
Fremstilling af medicinske og dentale instrumenter samt udstyr hertil	0	1	0	0%
Fremstilling af motorkøretøjer	0	1	0	0%
Fremstilling af mørtel	0	1	0	0%
Fremstilling af olier og fedtstoffer	0	2	0	0%
Fremstilling af optiske instrumenter og fotografisk udstyr	0	1	0	0%

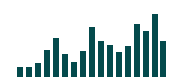

Fremstilling af plast i ubearbejdet form	0	1	0	0%
Fremstilling af stivelse og stivelsesprodukter	0	5	0	0%
Fremstilling af varer af pelsskind	0	1	0	0%
Garvning og beredning af læder: beredning og farvning af pelsskind	0	2	0	0%
Genbrug af sorterede materialer	0	1	0	0%
Handel med gas gennem rørledninger	0	1	0	0%
Ikkespecialiseret engroshandel med føde, drikke og tobaksvarer	0	1	0	0%
Indvinding af råolie	0	1	0	0%
Installation af industrimaskiner og udstyr	0	1	0	0%
Konferencecentre og kursus ejendomme	0	11	0	0%
Landskabspleje	0	1	0	0%
Malerforretninger	0	2	0	0%
Markedsanalyse og offentlig meningsmåling	0	2	0	0%
Pakkerier	0	3	0	0%
Pizzeriaer, grillbarer, isbarer mv.	0	5	0	0%
Prepress og premediaarbejde	0	1	0	0%
Produktion af kød og fjerkrækøddprodukter	0	1	0	0%
Rejsearrangører	0	1	0	0%
Rejsebureauer	0	2	0	0%
Rensning af jord og grundvand og anden form for forureningsbekæmpelse	0	1	0	0%
Reparation af elektrisk udstyr	0	1	0	0%
Reparation af husholdningsapparater og redskaber til hus og have	0	1	0	0%
Reparation og vedligeholdelse af skibe og både	0	1	0	0%
Restauranter	0	7	0	0%
Rutebuskørsel, by og nærtrafik	0	2	0	0%
Specialiseret engroshandel med fødevarer i.a.n.	0	1	0	0%
Sø og kysttransport af passagerer	0	1	0	0%
Teknisk afprøvning og kontrol	0	1	0	0%
Transport af passagerer ad indre vandveje	0	1	0	0%
Trådløs telekommunikation	0	3	0	0%
Turistkørsel og anden landpassagertransport	0	2	0	0%
Tømrer og bygnings snedkervirksomhed	0	1	0	0%
Udgivelse af distrikts og annonceblade	0	1	0	0%
Udlejning og leasing af biler og lette motorkøretøjer	0	4	0	0%
Udlejning og leasing af skibe og både	1	0	0	0%
Vinduespolering	0	1	0	0%
VVS og blikkenslagerforretninger	0	3	0	0%

Bilag 5. Ekspertpanel

Navn	Organisation	Stilling	Område
Poul Thørring	Aquamind	Rådgiver fiskeristyrelsen	Fiskeri
Thomas Højrup	Thorup Strand, KU	Formand, tidl prof	Fiskeri
Morten Holm Østergaard	L&F	Erhvervspolitisk chef	Landbrug
Mikkel Vestby Jensen	L&F	Erhvervspolitik	Landbrug
Frank Davidsen	DTL	Underdirektør for medlemmer	Transport
René Arnt	Dansk Kørelærerunion	Formand	Transport
Trine Wollenborg	Dansk Taxi Råd	Direktør	Transport
Rasmus Okholm	CIU	Indstillingschef	Boliger
Bjarne Zætterstrøm	BL	Chefkonsulent	Boliger
Isaac Abella Appelquist	ABF	Udviklingschef	Boliger
Allan Ahmad	Forsikring & Pension	Konsulent	Finans
Johannes Raaballe	AAU	Lektor	Finans
Anker Brink Lund	CBS	Professor	Kultur, social, sundhed
Lars Skov Henriksen	AAU	Professor	Kultur, social, sundhed
Gitte Landors	Selveje Danmark	Chef konsulent	Kultur, social, sundhed
Martin Gertz	Danske Vandværker	Politisk chef	Vandforsyning
Søren Stein Brinck	Friskoleforeningen	Sekretariatsleder	Undervisning
Susanne Westhausen	Kooperationen	Direktør	Bygge og finans
Christian Kjær	Dansk Vindmølleforening	Direktør	Vind

Bilag 6. Om produktivitet for demokratiske virksomheder

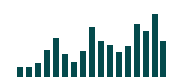
Ser man på de overordnede produktivetsmål for demokratiske virksomheder og øvrige virksomheder er demokratiske virksomheder mellem 9 og 38 procent mere produktive afhængigt af om produktiviteten måles på bruttofortjeneste, ordinært resultat eller resultat efter finansielle omkostninger og skat pr. beskæftiget årsværk.

Den øgede produktivitet skyldes blandt andet at demokratiske virksomheder er overrepræsenterede i mere produktive brancher indenfor industri og forsyning. Vægter man for den skæve branchefordeling blandt demokratiske virksomheder fremgår det dog at der stort set ingen produktivetsforskelle er imellem de vægtede tal for demokratiske virksomheder og de uvægtede tal for øvrige virksomheder. Undtagelsen herfor er produktiviteten udregnet som resultat pr. beskæftiget årsværk som er knap ti procent højere. Der er altså intet der tyder på at demokratiske virksomheder skulle være en mindre produktiv ejerform når man kontrollerer for brancheforhold, snarere tværtimod.

Nedenfor er oplistet de simple forskelle i produktivitet for demokratiske virksomheder og øvrige, når man sammenligner indenfor enkelte brancher og med forskellige produktivetsmål.

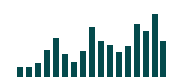
Produktivitet for demokratiske og øvrige sammenholdt med branche

Bruttofortjeneste/årsværk	Ordinært resultat/årsværk	Resultat efter skat/årsværk
Demokratiske virksomheder har højere produktivitet.	Demokratiske virksomheder har lavere produktivitet.	Demokratiske virksomheder har højere produktivitet i alle brancher.
Bortset fra bygge og anlæg hvor produktiviteten er på niveau og handel og transport, hvor produktiviteten er lavere	Bortset fra ejendomshandel og –udlejning samt erhvervsservice som har væsentlig højere produktivitet.	Bortset fra handel og transport samt information og kommunikation som har lavere produktivitet.

Produktivitet for demokratiske og øvrige virksomheder, fordelt på brancher

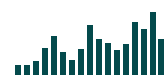
		Bruttofortjeneste /årsværk	Ordinært resultat /årsværk	Resultat efter skat /årsværk
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	Demokratiske virksomheder	1.705.511	276.171 kr.	436.461 kr.
	Øvrige virksomheder	1.502.961 kr.	332.079 kr.	361.874 kr.
Bygge og anlæg	Demokratiske virksomheder	721.919 kr.	20.170 kr.	226.448 kr.
	Øvrige virksomheder	721.442 kr.	115.416 kr.	99.498 kr.
Handel og transport mv	Demokratiske virksomheder	844.812 kr.	76.173 kr.	79.971 kr.
	Øvrige virksomheder	1.227.181 kr.	127.166 kr.	117.404 kr.
Information og kommunikation	Demokratiske virksomheder	1.461.934 kr.	43.342 kr.	-36.715 kr.
	Øvrige virksomheder	1.297.938 kr.	160.289 kr.	130.939 kr.
Ejendomshandel og udlejning	Demokratiske virksomheder	2.677.483 kr.	1.528.367 kr.	1.600.111 kr.
	Øvrige virksomheder	1.820.756 kr.	1.153.697 kr.	1.052.178 kr.
Erhvervsservice	Demokratiske virksomheder	1.227.419 kr.	347.461 kr.	198.523 kr.
	Øvrige virksomheder	954.499 kr.	152.881 kr.	210.833 kr.
Vægtet ift. beskæftigelse i ovenstående brancher		1.184.135 kr.	197.835 kr.	227.322 kr.
	Demokratiske virksomheder	1.311.265 kr.	228.292 kr.	289.828 kr.
	Øvrige virksomheder	1.198.294 kr.	202.869 kr.	209.699 kr.
	Procentvis forskel	9 %	13 %	38 %

Bilag 7. Om investeringer

Demokratiske virksomheders investeringer, fordelt på brancher

		Nettoinvesteringer /ordinært resultat	Nettoinvesteringer /omsætning	Nettoinvesteringer /årsværk
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	Demokratiske virksomheder	174,9 %	6,8 %	483.051
	Øvrige virksomheder	67,3 %	6,9 %	223.539 kr.
Bygge og anlæg	Demokratiske virksomheder	148,8 %	2,0 %	30.018 kr.
	Øvrige virksomheder	29,4 %	2,0 %	33.892 kr.
Handel og transport mv	Demokratiske virksomheder	96,7 %	1,5 %	73.638 kr.
	Øvrige virksomheder	76,9 %	2,9 %	97.847 kr.
Information og kommunikation	Demokratiske virksomheder	2163,5 %	43,1 %	937.693 kr.
	Øvrige virksomheder	80,9 %	7,0 %	129.689 kr.
Ejendomshandel og udlejning	Demokratiske virksomheder	27,6 %	14,2 %	421.601 kr.
	Øvrige virksomheder	21,9 %	11,4 %	252.326 kr.
Erhvervsservice	Demokratiske virksomheder	25,3 %	5,3 %	87.912 kr.
	Øvrige virksomheder	39,7 %	4,4 %	60.767 kr.
	<i>Demokratiske virksomheder i alt</i>	<i>120,4 %</i>	<i>5,2 %</i>	<i>274.821 kr.</i>
	<i>Øvrige virksomheder i alt</i>	<i>57,7 %</i>	<i>4,4 %</i>	<i>117.017 kr.</i>
Demokratiske virksomheder i alt, vægtet ift. beskæftigelsen i ovenstående brancher		119 %	6 %	234.721 kr.

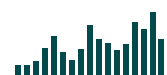
Bilag 8. Om virksomhedsdemokratier

Virksomhedsdemokratierne i kortlægningen af den demokratiske erhvervssektor

Om datagrundlaget

I den demokratiske sektor er der 1.154 virksomhedsdemokratier. Vi har fra Danmarks Statistiks regnskabsdata på 345 virksomhedsdemokratier. I DSTs firmastatistik er der oplysninger på 524 virksomhedsdemokratier. Det er disse populationer der anvendes til at opgøre henholdsvis firmastatistik og regnskabsstatistik i kortlægningen af den demokratiske sektor 2019.

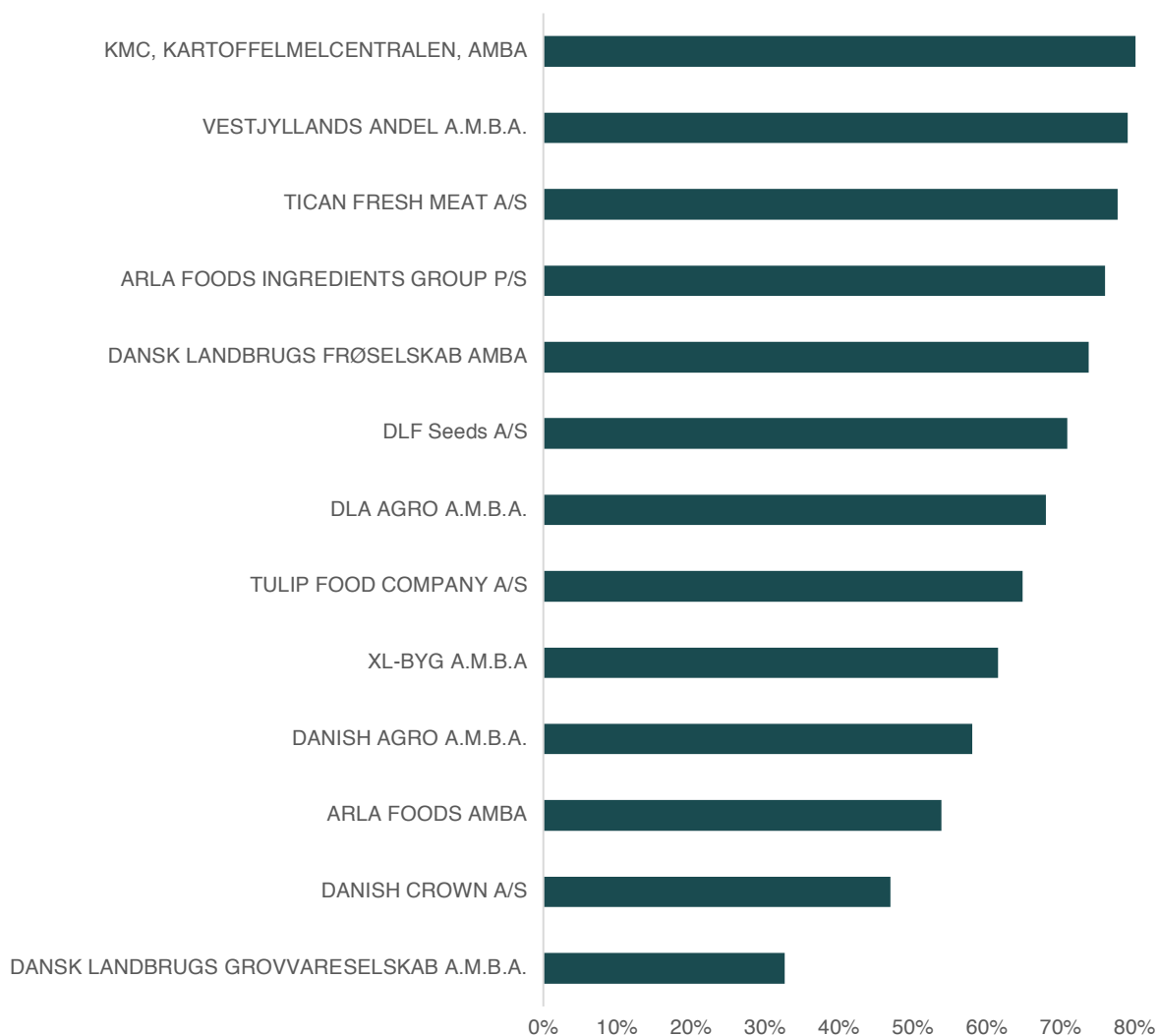
Af ovennævnte populationer har vi regnskabsdata direkte fra CVR på 336 virksomhedsdemokratier. Det er denne population vi har lavet fordelingstal på i dette notat. Disse 336 virksomhedsdemokratiets regnskabstal er hentet fra CVR og anvendes i XBRL-formater. Disse udgør altså en proxy for de hhv. 345 og 524 virksomheder som der rapporteres regnskabs- og firmastatistik for.

Landbrugets organisationer fylder indenfor virksomhedsdemokratier

Nedenstående figur opgør de 13 største selskaber indenfor virksomhedsdemokratier målt på omsætning.

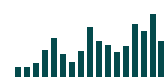
De 13 største virksomhedsdemokratiers kumulerede andel af omsætningen blandt virksomhedsdemokratier

Kilde: CVR-registeret, 2017
n: 336

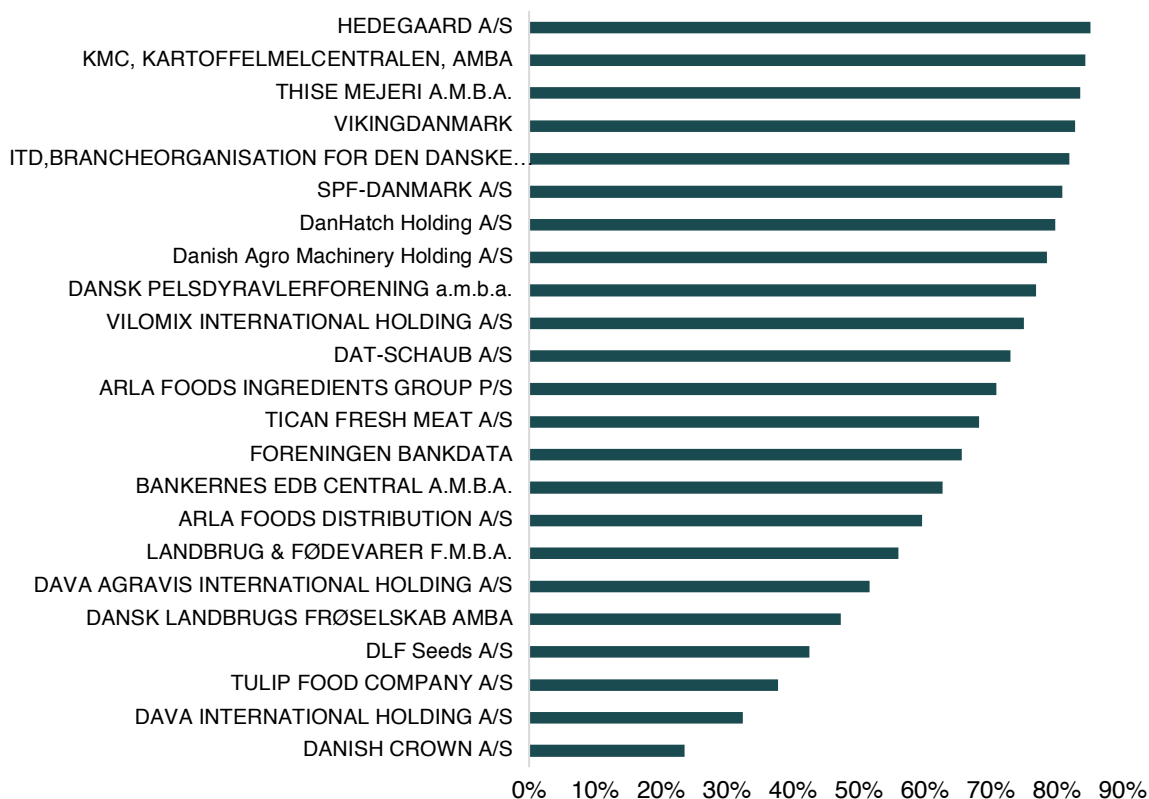
Det fremgår at de 13 selskaber med størst omsætning indenfor virksomhedsdemokratier alle er indenfor landbruget bortset fra XL-byg amba der udgør 3,5 % af omsætningen. Tilsammen udgør de 13 80% af omsætningen for virksomhedsdemokratiene.

Blandt de virksomhedsdemokratier der udgør 90% af omsætningen er kun to yderligere ikke indenfor landbruget: To EDB-samarbejder. De udgør tilsammen 2% af omsætningen for de virksomhedsdemokratier der er omsætningstal for.

Nedenstående figur viser de 24 største virksomhedsdemokratier opgjort på antal årsværk. Figuren viser deres kumulerede andel af de samlede årsværk for alle virksomhedsdemokratier i CVR-registeret.

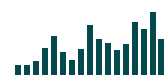
De 24 største selskabers kumulerede andel af årsværk for virksomhedsdemokratier

Kilde: CVR-registeret, 2017
n: 336

Ser man på antallet af årsværk udgør disse to 6% af årsværkene indenfor virksomhedsdemokratier. Disse to er de eneste ikke-landbrugsorganisationer blandt de 32 største virksomhedsdemokratier målt på årsværk, som tilsammen udgør 90% af årsværkene blandt virksomhedsdemokratiene.

Ovenstående koncentrationer er ikke unormale. Blandt fonde og fondsejede selskaber udgør de 100 største fonde over 90% af egenkapitalen, mens alene 16 fonde udgør 80% af egenkapitalen. Koncentrationen indenfor virksomhedsdemokratiers årsværk og omsætning er altså på linje med de erhvervsdrivende fondes og deres selskabers koncentration (Thomsen 2017: 108).

Landmændene er en stor og mangfoldig gruppe

I 2017 var der i alt 26.854 landbrugsbedrifter i Danmark.²² Af disse var alene 9.763 bedrifter fuldtidsbedrifter.²³ Langt størstedelen af landbrugene havde under tre årsværk. Ca. 40 procent af arbejdskraften bliver gennemsnitligt lagt af landmanden selv eller hans ægtefælle. Tallet varierer dog over en andel af egen arbejdskraft far 70 til 13 procent. Der er altså for hovedpartes vedkommende tale om husholdninger af selvstændige med få ansatte, når man ser på fuldtidslandbrugene i Danmark snarere end store arbejdspladser.

Fordeling af årsværk og arbejdstimer for heltidsbedrifter i Danmark

	Årsværk			
	Under 3 årsværk	3 til 5 årsværk	5 til 10 årsværk	Over 10 årsværk
Antal bedrifter	5.416	2.288	1.564	496
	Arbejdsindsats mål i antal timer pr. bedrift			
Timer i alt	3.016	6.372	11.523	22.046
Lønnet	901	3.707	8.939	19.235
Bruger og familie	2.115	2.665	2.584	2.811
Andel bruger og familie	70 %	42 %	22 %	13 %
Antal arbejdstimer	16.334.656	14.579.136	18.021.972	10.934.816
Andel af timer lagt i landbrug timer	27%	24%	30%	18%

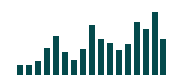
Kilde: Regnskabsstatistik for jordbrug 2017, tabel 4.1

Konklusion

Virksomhedsdemokratierne er temmelig koncentrerede på et par håndfulde selskaber som udgør langt hovedparten af omsætningen og årsværkerne. Virksomhedsdemokratiernes økonomiske aktivitet kommer for langt hovedpartens vedkommende fra virksomheder styret og ejet af landmænd eller deres organisationer. Disse organisationer er kendetegnet ved at benytte sig af et medlem en stemme, uanset bedriftens størrelse. Samtidig har opgørelser vist at alene 9.763 af de 26.854 bedrifter er fuldtidslandbrug. Selv indenfor fuldtidslandbrugene er hovedparten af landmændene snarere små selvstændige end store virksomhedsdrivende. Virksomhedsdemokratierne er altså for hovedpartens vedkommende styret demokratisk af de ca. 30.000 landmænd i Danmark.

²² ²² Danmarks Statistik, Regnskabsstatistik for jordbrug, tabel 2.1

²³ ²³ Danmarks Statistik, Regnskabsstatistik for jordbrug, tabel 4.1

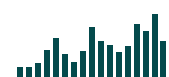

Bilag 9. Litteraturoversigt

Nedenstående oversigt viser central forskning og litteratur, der relaterer sig til erhvervsdemokrati eller andre felter, der er relevante for indeværende studie.

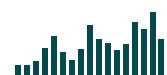
Vigtige studier på området

Studie	Definition	Data	Antal virksomheder	Sektorens omsætning	Sektorens ansatte	Pointer
Hildebrandt (2017)	Andels-selskaber	Andelsselskaber over 1 mio. i omsætning Koncernniveau	257	318 mia. dkk	83.000	Andelsselskaber er særligt bæredygtige og har særlige krav til governance
Cooperatives EU (2015)	Kooperativer, demokratisk styrede	Data på og fra medlemmer af Cooperatives Europe	139	32,105 mia euro	49.552	
Anker Brink Lund (2018) (data 2009)	Socialøkonomi (Lund 2018:19)	Spørgeskema til EU-medlemslande: 'Cooperatives, mutuals, associations and funds' (EU commissionen 2009)	13.453	NA	195.486 årsværk	
Thomas Boje (2006)	Den frivillige sektor (foreninger, selveje og fonde)	DST pba. selskabsform	Ca. 100.000	96,5 mia. DKK	140.620 årsværk	Både kommerciel og frivillig aktivitet svarer til 10% BNP i non-profit sektoren
Lundkvist	Ikke-profitorienteret (simpel vareøkonomi og offentlig sektor)	Antagelser pba. branchemål				Andelsbevægelsen mister sin særegne karakter da den bliver profitstyret
DØRS (1999)	Andelsselskaber	Antal momsregistrerede virksomheder og omsætning fordelt efter ejerform, 1997	3.736	9,8%		

Referencer

- ¹ Thomsen, Steen 2017. "The Danish Industrial Foundations". Djøf Publishing.
- ² Bennedsen, Morten og Kasper Meisner Nielsen 2014. "Familievirksomheder i Danmark": https://igenerationer.dk/sites/igenerationer.dk/files/familievirksomheder_i_danmark.pdf
- ³ Copenhagen Economics 2012. "Forbrugerejede vandværker og prisregulering"; Forsyningstilsynet/ Energitilsynets prisstatistik 2013. http://energitilsynet.dk/fileadmin/Filer/0_-_Nyt_site/VARME/Materiale_til_varmenyheder/2013-05_-_Varmeprisanalyse/Varmeprisanalyse.pdf.
- ⁴ Finanswatch, 15. maj 2018. "Kundeejede forsikringsspillere giver afkastselskaberne baghjul i vækstræs": <https://finanswatch.dk/Finansnyt/Forsikring/article10597713.ece>
<https://finanswatch.dk/Finansnyt/Forsikring/article10597713.ece>
- ⁵ Thomsen, Steen & Conyon Martin 2012. "Corporate Governance – mechanisms and systems". Djøf Publishing.
- ⁶ Trenden understreges i en nylig opgørelse af europæiske kooperative bankinstitutioner "Snapshot of European Co-operative Banking 2017" af professor Hans Groeneveld fra School for business and Society ved Tilburg Universitet. Denne undersøgelse ser dog kun på de største forbrugerejede banker og kunne nå et andet resultat var udvalget af banker et andet.
- ⁷ Udviklingsorganisationen Oxfam undersøger i rapporten "Ripe for Change – Ending human suffering in supermarket supply chain" fra september 2018 hvordan forskellige måder at strukturere sig som mindre landbrug udmønter sig i deres økonomiske afkast. Her fremhæves andelseje som en særlig fordelagtig form, i kraft af, at bønderne modtager en større del af den endelige salgspris relativt til andre organisationsformer
- ⁸ Thomsen, Steen 2017. "The Danish Industrial Foundations". Djøf Publishing.
- ⁹ Winther, Gorm & Richard Marens. 1997. Participatory Democracy May Go A Long Way: Comparative Growth Performance of Employee Ownership Firms in New York and Washington States, *Economic and Industrial Democracy*, 18(3): 393- 422
- Blasi, J.R., Freeman, R.B. and Kruse, D.L., 2013. *The citizen's share: Putting ownership back into democracy*. Yale University Press.
- Poutsma, E. and Ligthart, P.E., 2017. *Sharing in the Company: Determinants, Processes and Outcomes of Employee Participation* (pp. 1-4). Emerald Publishing Limited.
- ¹⁰ Kurtulas, Fidan., og Douglas Kruse 2015 "An Empirical Analysis of the Relationship Between Employee Ownership and Employment Stability During the Last Two Recessions in the US: 1999-2010"
- ¹¹ Kurtulas, Fidan., og Douglas Kruse 2015 "An Empirical Analysis of the Relationship Between Employee Ownership and Employment Stability During the Last Two Recessions in the US: 1999-2010"
- Lampel, Joseph, Ajay Bhalla, and Pushkar P. Jha. 2014. "Does Governance Confer Organisational Resilience? Evidence from UK Employee Owned Businesses." *European Management Journal*.
- ¹² CECOP-CICOPE. 2013. "Business Transfers to Employees under the Form of a Cooperative in Europe." (June).
- ¹³ Bloemmen, Marjolijn, Bobulescu, Roxana, Le, Nhu Tuyen & Vitari, Claudio (2015) Macroeconomic degrowth: The case of Community Supported Agriculture. *Ecological Economics*. 112, 110-115.
- Editorial 2017. "The more-than-economic dimensions of cooperation in food production". *Journal of Rural Studies*. 53, 229-235
- Gray, T. W. (2014) Historical tensions, institutionalization, and the need for multistakeholder cooperatives. *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development* 4(3), 23–28.
- ¹⁴ Komitéen for god selskabsledelse 2019: <https://corporategovernance.dk/corporate-governance>
- ¹⁵ Thomsen, Steen & Conyon Martin 2012. "Corporate Governance – mechanisms and systems". Djøf Publishing.
- ¹⁶ Copenhagen Economics 2012. "Forbrugerejede vandværker og prisregulering"; Forsyningstilsynet/ Energitilsynets prisstatistik 2013. http://energitilsynet.dk/fileadmin/Filer/0_-_Nyt_site/VARME/Materiale_til_varmenyheder/2013-05_-_Varmeprisanalyse/Varmeprisanalyse.pdf.
- ¹⁷ Anker Brink Lund; Katja Isa Sørensen 2018: "Komparative analyser af dansk socialøkonomi : Sorgfrit udkomme & timeligt velvære?. Frederiksberg: Copenhagen Business School, CBS 2018
- ¹⁸ Boje, P, Thomas og Bjarne Ibsen 2006. "Frivillighed og Nonprofit i Danmark – Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse. Copenhagen, Socialforskningsinstituttet.
- ¹⁹ Boje, P, Thomas og Bjarne Ibsen 2006. "Frivillighed og Nonprofit i Danmark – Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse. Copenhagen, Socialforskningsinstituttet.
- ²⁰ Thomsen, Steen 2017. "The Danish Industrial Foundations". Copenhagen, Djøf Publishing.
- ²¹ Anker Brink Lund; Katja Isa Sørensen 2018: "Komparative analyser af dansk socialøkonomi : Sorgfrit udkomme & timeligt velvære?. Frederiksberg: Copenhagen Business School, CBS 2018
- ²² Det Økonomiske Råd 1999. "Dansk Økonomi Forår 1999". s97-172.

²³ Det Økonomiske Råd 1999. "Dansk Økonomi Forår 1999". s97-172.

²⁴ Hildebrandt og Brandt 2017. "Andelsselskabet - Ejerskab for fremtiden"

²⁵ Hildebrandt og Brandt 2017. "Andelsselskabet - Ejerskab for fremtiden"

²⁶ Lundkvist, Anders 2017. Dansk Kapitalisme – Gennembrud, storhed og stagnation". Danmark. Hovedland.

²⁷ Boje, P, Thomas og Bjarne Ibsen 2006. "Frivillighed og Nonprofit i Danmark – Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse. Copenhagen, Socialforskningsinstituttet.

